

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Geografie

Studijní program: Učitelství pro 2. stupeň základní školy

Studijní obor Geografie – tělesná výchova

Mezinárodní mobilita studentů v rámci vzdělávacích programů

International Student Mobility in Terms of Education Programs

Diplomová práce: 11–FP–KGE– 008

Autor:

Kamila KNOBLOCHOVÁ

Podpis:

.....

Adresa:

Dukelská 1317

543 01, Vrchlabí

Vedoucí práce: RNDr. Jaroslav Vávra, Ph.D

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
81	51	35	2	33	2

V Liberci dne: 27.4.2011

Čestné prohlášení

Název práce: Mezinárodní mobilita studentů v rámci vzdělávacích programů
Jméno a příjmení autora: Kamila Knoblochová
Osobní číslo: P03000106

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 27. 04. 2011

Kamila Knoblochová

Na tomto místě bych chtěla poděkovat svému vedoucímu diplomové práce, panu RNDr. Jaroslavu Vávrovi, Ph.D, za vedení této práce a za podnětné připomínky ke zpracovávanému tématu.

Dále bych chtěla poděkovat mým rodičům, kteří mi byli po celou dobu mého studia velkou oporou.

A v poslední řadě také studentům, kteří se zúčastnili mého výzkumu.

MEZINÁRODNÍ MOBILITA STUDENTŮ V RÁMCI VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ

Anotace

Práce se zabývá problematikou mezinárodní mobility studentů v rámci vzdělávacích programů. Na základě empirického výzkumu mapuje situaci v mobilitě studentů a charakterizuje skupinu migrujících studentů. Teoretická část práce vychází ze studia mezinárodních migračních konceptů. Praktická část práce se věnuje empirickému výzkumu, který je založen na dotazníkovém šetření a řízených rozhovorech. Specifikuje „push“ a „pull“ faktory studentských mobilit, lokalizuje nejčastější cílové destinace studentů. Výzkum dále sleduje způsoby integrace studentů v cílové zemi a případné překážky v integraci. Jako zpětnou vazbu hodnotí přínosy mezinárodní mobility. Zjištěné výsledky konfrontuje s koncepty mezinárodní migrace.

Klíčová slova: migrační teorie, mezinárodní mobilita studentů, vzdělávací programy, integrace studentů

INTERNATIONAL STUDENTS' MOBILITY IN TERMS OF EDUCATION PROGRAMS

Annotation

The thesis deals with the issues of international student mobility in terms of education programs. Based on empirical research, observes situation in student mobility and characterises the group of migrational students. The teoretical part of the thesis stems from a study of the concepts of international migration (migration theories). Practical part of the thesis concerns with empirical research, which is based on questionnaire survey and interviews. This part specifies „push“ and „pull“ factors of student mobility and localizes main destination of student mobility. Moreover, the research observes the way of students' integration in a foreign country and barriers of integration. As a feed back, evaluates benefits of student mobility. At the end, confronts obtained results with concepts of international migration.

Key words: migration theories, international student mobility, lifelong learning program

OBSAH

Úvod.....	5
1 Cíl práce	6
2 Metody práce	7
3 Současný stav	8
3.1 Migrace.....	8
3.1.1 Definice, vymezení pojmů	8
3.1.2 Migrační faktory.....	10
3.1.3 Dělení migrace	11
3.2 Migrační koncepty.....	13
3.2.1 Počátek – Raventeinovi „zákony migrace“	14
3.2.2 Koncepty (teorie) mezinárodní migrace.....	15
3.2.2.1 Push – Pull model.....	16
3.2.2.2 Neoklasický ekonomický přístup: Makro teorie	17
3.2.2.3 Neoklasický ekonomický přístup: Mikro teorie.....	19
3.2.2.4 Nová teorie ekonomické migrace.....	21
3.2.2.5 Teorie dvojího pracovního trhu.....	22
3.2.2.6 Teorie světového systému	23
3.2.2.7 Teorie sítí.....	25
3.2.2.8 Institucionální teorie.....	25
3.2.2.9 Teorie kumulativních příčin	26
3.2.2.10 Teorie migračních systémů	27
3.2.3 Shrnutí migračních konceptů	27
3.3 Evropské vzdělávací programy realizované v ČR	28
3.3.1 Program celoživotního učení.....	29
3.3.1.1 Comenius.....	29
3.3.1.2 Erasmus	30
3.3.1.3 Leonardo da Vinci	30
3.3.1.4 Grundtvig	31
3.3.1.5 Jean Monet	31
3.3.2 Další programy spravované NAEP	32
4 Stanovení metodiky empirického výzkumu	33
4.1 Definice cílové skupiny.....	33

4.2	Způsob sběru dat	33
4.3	Struktura dotazníku	33
5	Vyhodnocení empirického výzkumu	35
5.1	Struktura výběrového souboru	35
5.2	Vzdělávací programy	39
5.3	„Push“ a „Pull“ faktory studentské mobility	41
5.3.1	Výběr konkrétní země	44
5.3.2	Výběr konkrétní univerzity	46
5.4	Cílová destinace a délka pobytu	47
5.5	Adaptace a integrace studentů v zahraničí	52
5.5.1	Způsob trávení času s místními	55
5.5.2	Překážky (bariéry) v integraci	56
5.6	Práce v průběhu studentské mobility	58
5.7	Přínosy studentské mobility	59
6	Porovnání zjištěných výsledků s migračními koncepty	63
	Závěr	66
	Literatura	69
	Seznam tabulek	73
	Seznam obrázků	73
	Přílohy	74

Seznam použitých zkratk a symbolů

ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
LLP	Lifelong Learning Program
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NAEP	Národní agentura pro evropské vzdělávací programy
TUL	Technická univerzita v Liberci
UNHCR	Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky

Úvod

Lidé se od ne paměti přesouvali z místa na místo, vykonávali tzv. migrační pohyby. Proto dnes již existuje několik migračních konceptů (teorií), které zkoumají příčiny, průběh a následky těchto migračních proudů.

Problematika zahraniční mobility studentů v rámci vzdělávacích programů patří v dnešní době k velice aktuálním tématům, přesto se jí věnují výzkumy a následně migrační koncepty pouze ojediněle. Tato práce by se chtěla stát příspěvkem v oblasti studie migračních zákonitostí. Diplomová práce mapuje současnou situaci v geografické mobilitě studentů v rámci vzdělávacích programů, tím se snaží rozšířit a aktualizovat poznání v oblasti mobilit studentů a mezinárodních migračních konceptů.

Předkládaná práce je rozdělena do dvou hlavních částí. První, rešeršní část práce se dělí do třech podkapitol. První podkapitola se zabývá vymezením pojmu migrace, jejími druhy, faktory a dělením. Zároveň nastiňuje hlavní migrační proudy a migraci z pohledu životního cyklu člověka. Druhá podkapitola je zaměřena na jednotlivé koncepty mezinárodní migrace. V této podkapitole jsou představeny hlavní koncepty mezinárodní migrace, rovněž tvoří hlavní část rešeršní části. Třetí podkapitola se věnuje vzdělávacím programům, jejichž prostřednictvím mohou studenti vycestovat na zahraniční studijní pobyt.

Druhá, praktická část práce je založena na empirickém výzkumu. Nejprve je zde vysvětlena jeho metodika. Výzkum je zaměřen na mezinárodní mobilitu studentů v rámci vzdělávacích programů. Cílem práce je tedy charakterizovat tuto skupinu migrujících studentů (tento výběrový soubor). Výzkum věnuje pozornost důvodům migrace studentů, výběru cílových destinací, délce pobytu, pracovní činnosti v průběhu pobytu, a také programu, jehož prostřednictvím student vycestoval. Dále se zaměřuje na způsoby integrace studentů v cílové zemi a na případné překážky v integraci. Jako zpětnou vazbu hodnotí přínosy mezinárodní mobility. V závěrečné části konfrontuje zjištěné výsledky s koncepty mezinárodní migrace.

1 Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je charakterizovat migrující vysokoškolské studenty, kteří migrují v rámci mezinárodních vzdělávacích programů. Tento hlavní cíl je rozdělen do několika dalších dílčích cílů:

- Na základě dotazníkového šetření a řízených rozhovorů specifikovat push-pull faktory studentských mobilit.
- Lokalizovat nejčastější cílové destinace studentů.
- Vyhodnotit dostupná statistická data týkající se studentských mobilit v rámci vzdělávacích programů.
- Porovnat chování migrujících studentů s vybranými migračními koncepty.

2 Metody práce

Pro vypracování diplomové práce bylo použito několik metod odpovídajících jednotlivým částem práce.

Rešeršní část diplomové práce byla provedena na základě studia odborné literatury týkající se migrace a mobility populace v globálním rámci. Byly prostudovány koncepty mezinárodní migrace.

Praktická část se zaměřuje na empirický výzkum a analýzu dostupných statistických dat. Empirický výzkum byl proveden prostřednictvím dotazníkového šetření. Jako respondenti byli osloveni studenti Technické univerzity v Liberci, kteří se účastnili mezinárodní mobility. Dalším významným zdrojem informací v empirické části byli řízené rozhovory s odpovědnými osobami. Statistická data pro analýzu byla získána od institucí zabývajících se zahraniční mobilitou studentů a od příslušných koordinátorů na Technické univerzitě v Liberci.

3 Současný stav

Tato kapitola představuje rešeršní část předkládané diplomové práce. První podkapitola se zabývá vymezením pojmu migrace, jejími druhy, faktory a dělením. Zároveň nastíní hlavní migrační proudy a migraci z pohledu životního cyklu člověka. Další podkapitola je zaměřena na koncepty mezinárodní migrace a tvoří hlavní část rešeršní části. Poslední část této kapitoly se věnuje vzdělávacím programům, jejichž prostřednictvím mohou studenti vycestovat na zahraniční studijní pobyt.

3.1 Migrace

Akademický význam migrace je demonstrován s širokým zájmem v tématech odborníků z různých vědních disciplín vně geografie, zahrnující demografy, ekonomy, sociology, antropology, historiky, politické vědce, psychiatry a psychology (Richardson, 1967).¹ Migrace je vskutku klíčový element v mnoha lidských životech, proto je tedy i důležitý fenomén pro akademické studium.

Lidé se od ne paměti přesouvali z místa na místo z různých důvodů, ať už aby uspokojili svou potřebu jídla nebo k tomu byli donuceni klimatickými změnami.² V novověku se setkáváme již s rozšířením mezikontinentální migrace v době zámořských objevů. Nejenom díky těmto důvodům se lidstvo za posledních 7 000 let rozšířilo kolem celého světa. Toto rozšíření lidského osídlení z malé části Země do téměř všech jejích koutů je výsledkem migrace.³

3.1.1 Definice, vymezení pojmů

Lidská populace vykonává několik pohybů. De Blij a Muller tyto pohyby klasifikovali a rozdělili na základě určitých kritérií do tří skupin:⁴

- Cyklické pohyby
- Periodické pohyby
- Migrační pohyby

¹ BOYLE, P., HALFACREE K., ROBINSON V. Exploring Contemporary Migration. s. 4.

² FELLMANN, J., A KOL. Human Geography, Landscape of Human Activities. s. 73..

³ RUBENSTEIN, M., An Introduction to Human Geography. s. 83.

⁴ DE BLIJ, H., MULLER, O., Human Geography; Culture, Society, and Space, s.102-105.

Cyklické pohyby zahrnují každodenní cesty, které začínají a končí zpět v místě bydliště. Patří sem každodenní dojížděka do zaměstnání/školy. Lidé každodenně cestují za prací i několik hodin pravděpodobně stejným způsobem a vracejí se domů. Mezi cyklické pohyby obyvatelstva je zahrnut i sezónní pohyb. Tento pohyb se neděje tak frekventovaně(denně) a může trvat až několik týdnů. Na příklad sezónní práce nebo dovolená. Periodické pohyby obyvatelstva probíhají v delších časových intervalech než je tomu u cyklických pohybů. Zahrnují delší pobyty osob v jiném místě než v místě bydliště. Například opakované dojíždění za prací nebo studiem v delších než denních intervalech.⁵

Třetím typem pohybu, který de Blij a Muller klasifikovali je migrační pohyb obyvatelstva, tedy samotná migrace. Klasifikace pohybů obyvatelstva se nepatrně liší autorem od autora. Například Gould and Prothero⁶ rozdělili prostorové pohyby populace na denní, periodické a sezónní.

Migrace je forma **mobility**, což je více všeobecný termín pokrývající všechny typy pohybu z jednoho místa na druhé.⁷ Jinými slovy podle Knoxe, Marstona a Nashe⁸, mobilita je schopnost pohybu jedince z jednoho místa na druhé dočasně nebo na stálo. Mobilita může být použita k charakterizování širokého množství lidských pohybů od každodenní dojížděky za prací po trvalé přesídlení.

Naproti tomu, „**migrace** je pohyb obyvatelstva, který se v humánních podmínkách obvykle vztahuje k trvalé změně bydliště.“⁹ Fellmann a kol.¹⁰ definují migraci jako „stálé nebo plánované dlouhodobé přemístění místa bydliště.“ Jak bylo řečeno výše, migrací se zabývá a zabývalo mnoho odborníků z různých vědních disciplín, proto existuje pro tento termín mnoho definic. Když je shrneme, tak migrace neboli stěhování či mechanický pohyb obyvatelstva, je forma prostorové mobility mezi dvěma územími, znamenající obvykle trvalou změnu pobytu.

⁵ ROSEMAN, C., Migration as a Spatial and Temporal Process, s. 590.

⁶ GOULD, W., PROTHERO, R., Space and time in African population mobility, 1975, in BOYLE, P., HALFACREE K., ROBINSON V. Exploring Contemporary Migration. s. 35.

⁷ RUBENSTEIN, J., M., Contemporary Human Geography, s. 81.

⁸ KNOX, P., MARSTON, S., NASH, A., Human Geography, s. 119.

⁹ WAUGH, D., Geography, an Integrated Approach, s. 361.

¹⁰ FELLMANN, J., A KOL., Human Geography, Landscape of Human Activities, s. 73.

Podle směru pohybu rozlišujeme migraci na emigraci a imigraci. **Emigrace** je pohyb, při němž osoba opouští dané území. **Imigrace** je naopak pohyb, při němž osoba vstupuje na dané území. Rozdíl mezi emigranty a imigranty tvoří **migrační saldo**. Země s migračním přírůstkem obdržely více obyvatel imigrací než ztratily emigrací. **Reemigrace** neboli zpětná migrace se vztahuje na migranty, kteří se vracejí zpět do místa (regionu) narození. Tento typ migrace se často týká migrantů z rozvojových zemí, kteří migrují do rozvinutých zemí za účelem vydělání a uspoření peněz pro jejich rodiny a po nějakém čase se opět vrací zpět do své země.

3.1.2 Migrační faktory

Jaké jsou hlavní příčiny migrace? Je často obtížné určit hlavní faktory, které vedou k rozhodnutí migrovat. Obvykle se jedná o kombinaci několika okolností. De Blij a Muller tyto faktory rozděluje do následujících skupin: ¹¹

- Ekonomické faktory
- Politické faktory
- Konflikt
- Kulturní faktory
- Environmentální faktory
- Pohromy

Ekonomické, politické, kulturní a environmentální faktory hrají vedoucí roli v lidské migraci. Všechny faktory, které ovlivňují migraci se dále ještě rozděluje na „push“ faktory a „pull“ faktory. „Push“ faktory jsou faktory, které přimějí jedince emigrovat ze současného místa, naproti tomu „pull“ faktory jsou faktory, které přitahují jedince do nové destinace.(více kap. 3.2 Migrační koncepty)

¹¹ DE BLIJ, H., MULLER, O., Human Geography; Culture, Society, and Space, s. 100-102.

3.1.3 Dělení migrace

Migraci lze dělit podle různých kritérií do určitých skupin. Základní dělení migrace z pohledu územní jednotky (státu) je na **vnitřní migraci** a **vnější (mezinárodní) migraci**. Vnější, mezinárodní migrace je pohyb obyvatelstva za hranice státu. Oproti tomu vnitřní migrace se odehrává uvnitř daného státu. Vnitřní migraci Rubenstein¹² dále ještě rozděluje na interregionální a intraregionální. Intraregionální migrací je myšlena migrace na území jednoho regionu v rámci jednoho státu. Interregionální migrace sleduje přesuny obyvatel mezi jednotlivými regiony daného státu. Pod vnitřní migraci se řadí také **urbanizace**, proces přemísťování obyvatelstva z venkova do měst, tzv. vylidňování venkova. Tento proces je úzce spojen s průmyslovým rozvojem. V dnešní době se lidská populace uchyluje k jinému typu migrace a to **suburbanizaci**, což je přestěhování se z center urbanizace na předměstí nebo do jejich blízkosti.¹³

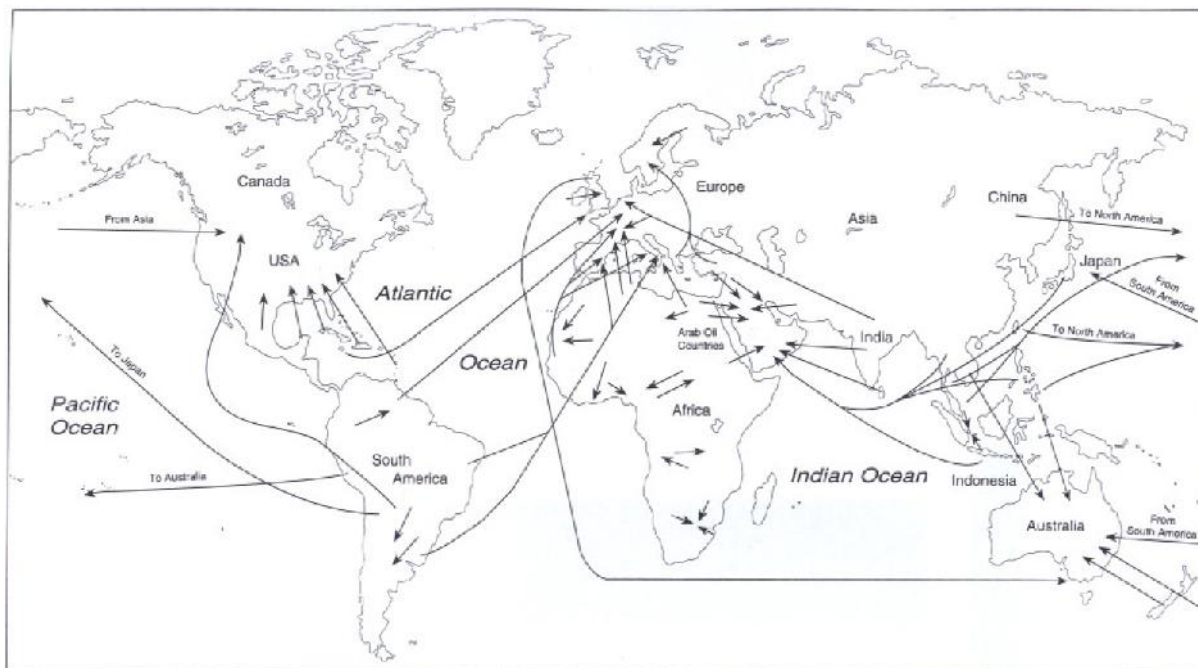
Další rozdělení migrace je podle svobodného rozhodnutí migranta na dobrovolnou migraci a nucenou migraci. V případě **dobrovolné migrace** se jedinec sám rozhodne emigrovat ať už z jakéhokoliv důvodu. **Nucená migrace** je z pravidla doprovázena kritickými okolnostmi v zemi. Obyvatelé jsou nuceni emigrovat ze země z mnoha důvodů, nejčastěji to ale bývají války (občanské), hlad, přírodní katastrofy, vládní nátlak nebo utlačování. Nejhorší formu nucené migrace představují uprchlíci. Uprchlík je definován jako osoba, která se nemůže vrátit do své země z obavy perzekuce z náboženských, národnostních, politických či sociálních důvodů.¹⁴ Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR)¹⁵ uvedl, že bylo ke konci roku 2009 po celém světě násilně vysídleno na 43,3 milionu lidí. Podle výroční zprávy z června 2010 se jedná o nejvyšší počet osob, které přišly o své domovy v důsledku konfliktu či pronásledování od poloviny 90. let 20. století.

¹² RUBENSTEIN, J., An Introduction to Human Geography, s. 88.

¹³ BOYLE, P., HALFACREE K., ROBINSON V. Exploring Contemporary Migration, s.5,7.

¹⁴ WAUGH, D., Geography, an Integrated Approach, s. 367.

¹⁵ UNHCR

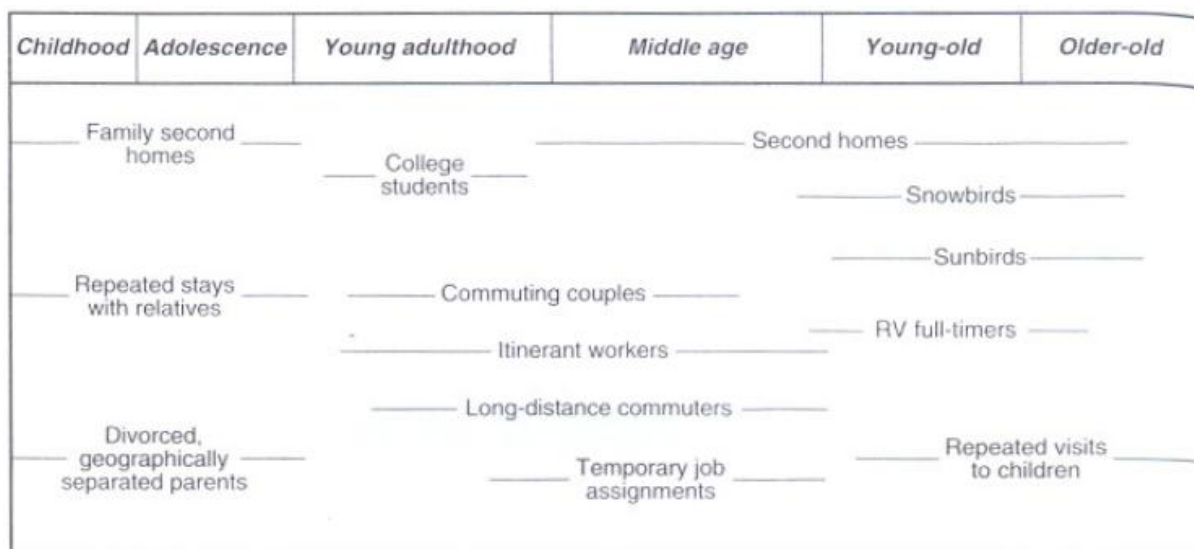
Obr. 3.1 Globální směry migrace od roku 1975¹⁶

Nejčastější směry globální migrace jsou zachycené na obrázku 3.1. Na mapě jsou zobrazeny hlavní migrační toky od roku 1973. Šipky nejsou koncipovány úměrně podle velikosti migračního toku, protože data nesahají tak daleko do minulosti, jsou zde nastíněny migrační vektory. Patrné jsou hlavní migrační trendy v cílových destinacích jako je USA, Kanada, Západní Evropa, Arabský poloostrov či Austrálie.

Život jedince je rozdělen do několika fází. McHugh, Hogan a Happel¹⁷ na základě průzkumu identifikovali několik „druhů“ migrace a přiřadili je do jednotlivých životních fází člověka. Život člověka rozdělili od dětství až po stáří. Migraci s pohledu životního cyklu člověka zachycuje obrázek 3.2. Tato diplomová práce se zabývá studenty vysoké školy. Podle McHugh, Hogana a Happela jsou migrační pohyby VŠ studentů (College students) zařazeni do fáze mladé dospělosti. Toto zařazení odpovídá i skutečnosti.

¹⁶ CASTLES, S., MILLER, M., The age of migration: international population movements in the modern world, in BOYLE, P., HALFACREE K., ROBINSON V. Exploring Contemporary Migration, s. 29.

¹⁷ MCHUGH, K., E, HOGAN T., D, HAPPEL, S., K. , Multiple Residence and Cyclical Migration: A Life Course Perspective, s.259.

Obr. 3.2 Migrace podle životních fází jedince¹⁸

3.2 Migrační koncepty

V dnešní době neexistuje žádná komplexní teorie migrace. Jak již bylo zmíněno v úvodu kapitoly, problematika studia migrací je interdisciplinární, přičemž nejvíce jsou zastoupeni odborníci z řad sociologie, ekonomie, sociální antropologie, etnologie, sociální geografie, práva, demografie, historie, psychologie, politologie a urbanismu. Z této skutečnosti vyplývá, že v současné době existuje mnoho migračních teorií či konceptů. Tyto migrační koncepty byly mnohdy vyvinuty nezávisle na sobě v rámci zmíněných oborů. Jednotlivé teorie vysvětlují určité aspekty nebo typy migrací, odpovídající době ve které vznikly.

Drbohlav a Uherek v Reflexi migračních teorií¹⁹ poukazují na to, že drtivá většina z tzv. teorií migrace nejsou v pravém slova smyslu teoriemi. Nesplňují některá ze základních kritérií, které by v případě teorií měla být dodržena. Jako například - nemají obecnou platnost, jednotlivé části nejsou logicky provázány nebo např. neobsahují současně funkci explanační i predikační. Proto lze spíše tyto teorie nazývat koncepty, perspektivy, přístupy či modely migrace.

Stručný přehled migračních teorií, které vznikly od poloviny 19. století do současnosti, a jejich zakladatelů, jsou zaznamenány v tabulce 3.1. Diplomová práce se zabývá mezinárodní mobilitou studentů, proto budou dále použity pouze některé ze zmíněných migračních teorií týkající se mezinárodní migrace.

¹⁸ MCHUGH, K., E, HOGAN T., D, HAPPEL, S., K., Multiple Residence and Cyclical Migration: A Life Course Perspective, s.259.

¹⁹ DRBOHLAV, D., UHEREK, Z., Reflexe migračních teorií, s. 127.

Tab. 3.1 Stručný přehled migračních teorií od pol. 19.století²⁰

Autor:	Jméno teorie:	Vznik:	Dílo:
Ernest George Ravenstein	Zákony migrace	1885 - 1889	The Laws of Migration
Alfred Cort Haddon	studie o přistěhovalectví	1911	Wandering of people
William Issac Thomas, Florian Znaniecki	koncept disorganizace	1918 - 1920	The Polish Peasant in Europe and America
Robert Ezra Park	4 základní potřeby migranta	1925	The City
Arthur W. Lewis	Makro teorie - neoklasická teorie ekonomické rovnováhy (Macro theory - Neoclassical economic approach)	1954	Economic development with unlimited supplies of labor
Gunnar Myrdal	Teorie kumulativní příčiny (Cumulative causation)	1957	Rich Lands and Poor
Donald J. Bogue	Push-pull teorie (navazuje na neoklasické ekonomické teorie)	1963	Technique and Hypotheses for the study of differential migration
Michael P. Todaro	Mikro teorie - neoklasická teorie ekonomické rovnováhy (Micro theory - Neoclassical economic approach)	1969	A model of labor migration and urban unemployment in less - developed countries
Immanuel Wallerstein	Teorie světových systémů (World systems theory)	1974	The Modern World System, Capitalist Agriculture, and the Origins of the European World Economy in the Sixteenth Century
Michaela J. Piore	Teorii dvojího pracovního trhu (Dual labor market theory)	1979	Birds of passage: Migrant Labor in Industrial Society
Graeme J. Hugo	Teorie sítí (Network theory)	1981	Village-community ties, villages norms, and ethnic and social networks: A review of evidence from the Third World
James T. Fawcett	Teorii migračních systémů (Migration system theory)	1989	Networks, linkages and migration systems
Oded Stark	Nové ekonomické přístupy (The new economic approach)	1985, 1991	The New Economics of Labour Migration, The Migration of Labor
Douglas S. Massey	Institucionální teorie (Institutional theory)	1993	Theories of International Migration: A Review and Appraisal
Steven Castles	Historicko-strukturalistický přístup (Historical - structural approach)	1998	The Age of Migration

3.2.1 Počátek – Raventeinovi „zákony migrace“

Migrace se stala záležitostí, kterou se zabývalo několik akademických studií v rozvinutých zemích na počátku průmyslové revoluce, když se akademická půda začala přeměňovat do podoby, jaké ji známe dnes. Mezníkem je považován konec 19. století, kdy německý rodák, kartograf Ravenstein publikoval tři zprávy pro britskou válečnou kancelář. V těchto zprávách bylo rozpracováno jedenáct hlavních zákonů migrace (*Laws of Migration*), odvozených z dat pořízených při sčítání lidu. Data ze sčítání lidu byly od té doby používány jako zdroj pro migrační analýzy. Raventeinovy zákony poskytly hypotézy na jejichž základě se prováděly budoucí migrační výzkumy a vznikaly migrační teorie. Větší pozornost jeho práci byla věnována až v roce 1943, kdy byla vyzdvižena historickým geografem Darbym.²¹

²⁰ VOJTKOVÁ, M. Teorie mezinárodní migrace, 2005.

²¹ BOYLE, P., HALFACREE K., ROBINSON V. Exploring Contemporary Migration, s. 59.

Ravensteinovy zákony byly publikovány v *Geographical Magazine* v roce 1876 a v *Journal of the Statistical Society* v roce 1885 a 1889.²² Zákony byly odvozeny z dat z britského sčítání lidu z let 1871 a 1881, v závěrečné práci byly potom doplněny o data ze sčítání v Severní Americe a Evropě. Jedenáct hlavních zákonů bylo definováno jako:²³

- Většina migrantů cestuje pouze na krátkou vzdálenost.
- Migrace probíhá krok po kroku.
- Migranti migrující na delší vzdálenost zpravidla směřují do větších center obchodu a průmyslu.
- Každý migrační proud vyvolá migrační protiproud.
- Obyvatelstvo narozené ve městech migruje méně než obyvatelstvo z venkova.
- Ženy migrují více než muži uvnitř země, oproti tomu muži více migrují za hranice.
- Většina migrantů jsou dospělí jedinci, rodiny zřídka kdy migrují za hranice země, kde se narodily.
- Populace velkých měst roste více díky migraci než přirozeným přírůstkem obyvatelstva.
- Počet migrantů roste úměrně s rozvojem služeb, průmyslu a se zlepšováním dopravy.
- Hlavní směr migrace je ze zemědělských oblastí do center průmyslu a služeb.
- Hlavní důvody migrace jsou převážně ekonomické.

Všechny tyto zákony kromě pátého více méně přesně odpovídaly 19. století. Mnoho z nich platí do dnes, což dokazuje stále trvající důležitost práce E.G. Ravensteina.

3.2.2 Koncepty (teorie) mezinárodní migrace

Massey a kol. a Schoorl²⁴ rozdělují teoretické přístupy mezinárodní migrace do dvou kategorií: teoretické přístupy vysvětlující počátek migrace a teoretické přístupy vysvětlující pokračování migrace. Neoklasická ekonomická teorie (neoclassical economic theory), teorie dvojího pracovního trhu (dual labour market theory) a teorie světových systémů (world system theory) vysvětlují počátek migrace. Teorie sítí (network theory) a institucionální teorie (institutional theory) se pokouší vysvětlit průběh mezinárodních migračních proudů v čase.

²² GRIGG, D., E.G. Ravenstein and the “laws of migration”, 1977. in BOYLE, P., HALFACREE K., ROBINSON V. Exploring Contemporary Migration, s. 60.

²³ RAVENSTEIN, E. G, The Laws of Migration, s.196-199.

²⁴ JENNISSEN, R., Causality Chains in the International Migration Systems Approach, s. 412.

Tyto teorie se snaží objasnit např. proč mezinárodní migrační proudy mohou růst i v případě, že počáteční impuls vedoucí k migraci se zmenšil.

Jiné podobné rozdělení uvádí Baršová a Barša ve své publikaci, kde uvádějí osm různých explanačních teorií migrace:²⁵ neoklasickou ekonomii, novou ekonomii migrace, teorii segmentovaného pracovního trhu, teorii světového systému, teorii migračních systémů, teorii migračních sítí a transnacionálního prostoru, teorii kumulativních příčin a institucionalismus a teorii klientelistické politiky.

Jak je tedy patrné, že migračních konceptů je hned několik. Pro komplexnější porozumění dnešní mezinárodní migrace, jejích aspektů a současných migračních trendů, je potřeba více hledisek a přístupů. Z tohoto důvodu není možné analyzovat migraci pouze na základě jednoho migračního konceptu, ale je potřeba jich vzít v úvahu více.

3.2.2.1 Push – Pull model

Padesátá a šedesátá léta 20. století přinesla důležité a inspirativní poznatky pro další vývoj migračních konceptů. Donald J. Bogue v té době položil základy „push – pull“ teorie. Bogue předpokládal vzájemné působení faktorů, které příslušného jedince vypuzují ze země původu, tzv. „push“ faktory a jiných faktorů, které ho do cílové země přitahují, tzv. „pull“ faktory.²⁶ Tyto faktory potom Bogue shrnul následovně:²⁷

Push faktory

- Pokles národních zdrojů, snížená poptávka pro produktech a službách, vytěžení dolů, vyčerpání zemědělských zdrojů,..
- Ztráta zaměstnání, jiné potřeby zaměstnavatelů, automatizace a mechanizace výroby.
- Politická, etnická a náboženská diskriminace.
- Kulturní odcizení od komunity.
- Špatné pracovní příležitosti.
- Katastrofy způsobené přírodně, tak i lidskou populací.

²⁵ BARŠOVÁ, A., BARŠA, P., Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, Západní Evropě a Česku, 2005.

²⁶ DRBOHLAV, D., UHEREK, Z., Reflexe migračních teorií, s. 130.

²⁷ BOGUE, D., Principles of demography, 1969, in BOYLE, P., HALFACREE K., ROBINSON V. Exploring Contemporary Migration, s. 67.

Pull faktory

- Zlepšení pracovních příležitostí.
- Příležitost vyšších příjmů.
- Příležitost lepšího vzdělání či speciálního zaškolení.
- Vhodnější prostředí a životní podmínky.
- Migrace za příslušníky rodiny, kteří už migrovali.
- Nové, multikulturní, intelektuální prostředí.

Model „push a pull“ faktorů byl dále na počátku druhé poloviny 20. století podrobněji rozpracována a celkem značně modifikována. Právě Lee²⁸ rozšířil tento „jednoduchý push-pull model“ o již dříve publikovaný koncept mezilehlých překážek a příležitostí. Z „push-pull“ modelu můžeme vyvodit několik zákonitostí:

- Migrační pohyb nastává až tehdy, kdy oba druhy faktorů (push i pull) dosáhnou určité intenzity.
- Intenzita „push“ a „pull“ faktorů, která způsobí migraci jednotlivce, se mění s okolnostmi a závisí na celé řadě subjektivních důvodů.
- Migrační aktivity působí selektivně, proto ne každý jedinec se k migraci rozhodne.
- Velikost migračního proudu a protiproudu je závislá na podmínkách v původní a cílové zemi a na velikosti překážek, které musí migrant překonat.

Dalším kdo také dále rozvinul „push pull“ model byl Rubenstein. Rubenstein²⁹ rozdělil „push pull“ faktory na ekonomické, kulturní a environmentální.

3.2.2.2 Neoklasický ekonomický přístup: Makro teorie

Pravděpodobně nejstarší a nejznámější teorie mezinárodní migrace – neoklasická ekonomická makro-teorie. Touto teorií se poprvé zabýval Artur W. Lewis v roce 1954. Teorie byla vyvinuta za účelem vysvětlení pracovní migrace v procesu ekonomického rozvoje. Podle neoklasické ekonomické teorie migrace na makroekonomické úrovni je mezinárodní migrace, stejně jako vnitřní migrace, způsobena geografickými rozdíly v poptávce a nabídce po pracovních silách. Mzdové rozdíly dávají za vznik dvěma migračním tokům.³⁰ Tyto migrační

²⁸ DRBOHLAV, D., UHEREK, Z., Reflexe migračních teorií, s. 131.

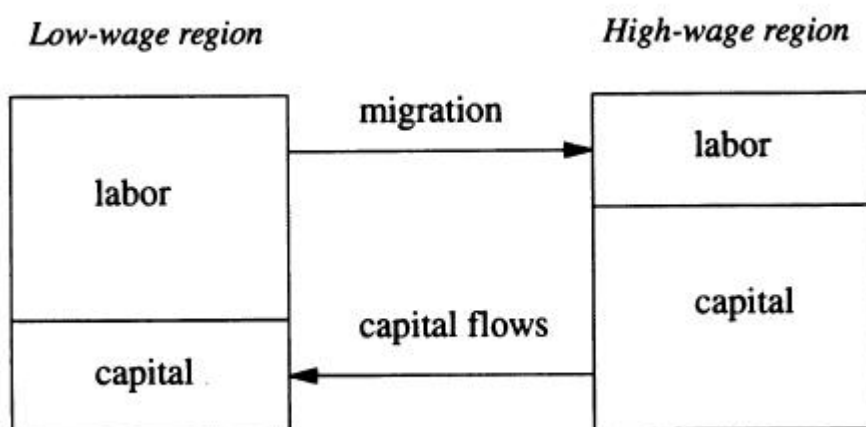
²⁹ RUBENSTEIN, J., An Introduction to Human Geography, s. 89.

³⁰ JENNISSEN, R., Causality Chains in the International Migration Systems Approach, s. 423.

toky se snaží vyrovnat mzdové rozdíly mezi zeměmi a najít tak mezinárodní rovnováhu, kde by reálné mzdy byly na stejné úrovni.

První migrační proud je tok méně vzdělaných pracovních sil ze zemí méně vyspělých do zemí více vyspělých. Tedy ze zemí, kde je přebytek pracovních sil, menší poptávka firem po práci, tudíž jsou zde i nižší reálné mzdy, do zemí, kde je větší poptávka firem po práci, nedostatek pracovních sil a vyšší reálné mzdy. Tento migrační tok má za následek snížení nabídky práce a zvýšení reálné průměrné mzdy v méně rozvinutých zemích, a naopak, v rozvinutých zemích, zvýšení nabídky pracovních sil, a tím snížení průměrných reálných mezd. Pomocí této regulace by mělo dojít k nastolení určité ekonomické rovnováhy a pozastavení migračního proudu.

Druhý proud je tok kapitálu, tento tok se skládá z proudu kapitálových investic a lidského kapitálu v podobě vysoce kvalifikovaných pracovníků proudících z rozvinutých zemí do méně rozvinutých zemí. V méně rozvinutých zemích je relativní nedostatek kapitálu, tudíž jsou zde nižší náklady, což přitahuje investory a odborníky z rozvinutých zemí. Oba dva proudy fungují nezávisle na sobě, přesto se navzájem doplňují a oba směřují ke stejnému cíli, nastolení mezinárodní ekonomické rovnováhy. Tento mechanismus je zaznamenán na obrázku 3.2.

Obr. 3.3 Neoklasický mechanismus směřující k rovnováze³¹

³¹ Oberg, S. (1997). Theories on inter-regional migration: An overview. In JENNISSEN, R., Causality Chains in the International Migration Systems Approach, s. 423

Jednoduché a přesvědčující vysvětlení mezinárodní migrace pomocí neoklasické makroekonomické teorie silně ovlivnilo veřejné mínění a poskytlo intelektuální základ pro mnoho imigračních postupů.

Ačkoliv je neoklasická teorie používána k vysvětlení migračních toků mezi státy, je prakticky spíše vhodná pro vnitřní migraci (internal migration). V porovnání s mezinárodní migrací, vnitřní migrace je méně omezována státem a jeho migrační politikou. V dnešní době, kdy prostor Evropské Unie není tolik omezován přísnou migrační politikou jednotlivých států, může být neoklasická ekonomická teorie migrace použita k vysvětlení migračních toků uvnitř unie.

3.2.2.3 Neoklasický ekonomický přístup: Mikro teorie

Průkopníkem mikro teorie byl Michael P. Torado (1969). Podle Toradora je mikroekonomický model modelem individuálního rozhodnutí jedince. Jedinec se racionálně rozhodne na základě vlastní „cost-benefit“ kalkulace (kalkulace nákladů a užitku), zdali mu migrace přinese pozitivní peněžní zisk.³² Mezinárodní migrace je chápána jako forma investice v lidský kapitál. Lidé obvykle migrují do míst, kde mohou více uplatnit své schopnosti. Než získají tzv. benefity, musejí se vypořádat s několika jistými investicemi, jako jsou např. materiální náklady na cestu, náklady na údržbu v době stěhování nebo náklady na překlenutí doby hledání zaměstnání. Mezi náklady lze také řadit úsilí potřebné na naučení nového jazyka a kultury, adaptaci na místní trh práce, či „psychické“ náklady na přetrhání starých sociálních vazeb a vytvoření nových.

Potenciální migranti odhadují své náklady a benefity migrace podle různých lokalit. Pochopitelně se stěhují do destinací, kde za určité období očekávají vyšší čistý zisk. Čistý zisk je odhadnut na základě očekávaného příjmu odpovídajícímu individuálním schopnostem v dané zemi, ten vynásoben pravděpodobností získání práce (u nelegálních imigrantů se započítává i pravděpodobnost deportace), takto je získán očekávaný výdělek destinace. Rozhodnutí migrovat či nemigrovat je na jedinci. Různí jedinci se můžou rozhodnout jinak i na základě zcela stejného výsledku.

³² MASSEY, D.S., *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millenium*, s. 18.

Massey a kol. zkoumal mikro teorii důkladněji. Na základě svých výsledků vyvodil a shrnul několik následujících poznatků, které se nepatrně liší od dříve zmíněných formulací makro teorie:³³

- Mezinárodní pohyb obyvatel pramení z mezinárodních rozdílů v příjmech a míře zaměstnanosti.
- Individuální charakteristiky lidského kapitálu, které zvyšují pravděpodobný poměr odměn (mezd) či pravděpodobnost zaměstnání v destinaci vztahující se k zemi původu (vzdělání, zkušenosti, praxe, jazykové znalosti) budou zvyšovat pravděpodobnost mezinárodní migrace, ostatní věci jsou stejné.
- Individuální charakteristiky, sociální poměry (podmínky) nebo technologie, které snižují migrační náklady, zvyšují čistý zisk z migrace. Z tohoto důvodu roste pravděpodobnost mezinárodního pohybu.
- Z prvního a druhého bodu je patrné, že jedinci ze stejné země mohou mít i přesto rozdílné sklony k migraci.
- Souhrn migračních toků mezi zeměmi je jednoduše suma migrací jedinců podniknutých na základě jejich individuálních „cost-benefit“ kalkulací.
- Mezinárodní migrace nenastává, jestliže nejsou přítomny rozdíly v příjmech nebo míře zaměstnanosti mezi zeměmi. Migrace přetrvává do té doby než jsou očekávané výdělký (příjmy) vyrovnány.
- Velikost rozdílu v očekávaných příjmech odpovídá velikosti mezinárodního toku migrantů mezi zeměmi.
- Rozhodnutí o migraci pramení z nerovnosti nebo nesoudržností mezi trhy práce jednotlivých zemí; ostatní trhy nemají přímý dopad na migrační rozhodnutí jedince.
- Jestliže podmínky v přijímací zemi jsou psychologicky atraktivní pro očekávané migranty, migrační náklady mohou být negativní. V tomto případě negativní rozdíly ve výdělcích mohou být nezbytné, aby zastavily migraci mezi zeměmi.
- Vláda se snaží kontrolovat imigraci hlavně skrze migrační politiku zaměřenou na snižování/zvyšování očekávaného příjmu. V cílové zemi tento očekávaný příjem ovlivňuje např. udělováním sankcí zaměstnavatelům, čím zhoršuje možnost imigrantů najít v cílové zemi zaměstnání. V zemích původu se vláda naopak snaží dlouhodobými programy navýšit mzdy.

³³ MASSEY, D.S., a kol., Theories of international migration: A review and appraisal, s. 435.

3.2.2.4 Nová teorie ekonomické migrace

Nová teorie ekonomické migrace, „New Economics Migration“, či nová ekonomie pracovní trhu nebo nové ekonomické přístupy navazují na neoklasickou teorii. Tuto teorii rozvinul hlavně Oded Stark v roce 1985 v díle „The New Economics of Labor Migration“. Stark se zabýval migrací z venkova do měst v rozvojových zemích, nejvíce potom v Mexiku. Na základě svého výzkumu Stark dospěl k několika novým závěrům. Zjistil, že hlavním motivem k migraci není pouze rozdíl ve mzdě, nýbrž také nejistota, relativní chudoba a snaha vyhnout se riziku prostřednictvím diverzifikace zdrojů příjmu.³⁴

Neoklasické teorie narážely na několik nedostatků. Nebyly například schopné vysvětlit, proč lidé setrvávají v chudých zemích a nestěhují se za prací do jiných zemí, a naopak proč dochází k emigraci z bohatých států. Oproti neoklasickým přístupům, nová ekonomie migrace nebere jako hlavní jednotku migrační analýzy jedince samotného, nýbrž se zaměřuje na celé rodiny a domácnosti. Rodiny či domácnosti fungují dohromady jako tzv. komunity, tudíž tato teorie předpokládá, že jakékoliv rozhodnutí, tedy i rozhodnutí o migraci, je rozhodnutím kolektivním. Lidé v domácnostech a rodinách se nesnaží pouze maximalizovat očekávaný příjem, ale také minimalizovat rizika a ztráty spojené s nepředvídatelnými událostmi a výkyvy trhu.³⁵

Domácnosti se snaží kontrolovat risk a ekonomickou stabilitu diverzifikací svých zdrojů obživy. Někteří členové rodiny jsou normálně aktivně činní ve své zemi a někteří jsou naopak vysláni na jiné pracovní trhy (do zahraničí), aby zde vydělali další peníze, jejich část, tzv. remittances, pak posílají domů zbytku své rodiny. Tyto finanční obnosy nejsou pouze dodatečným příjmem, ale především novým zdrojem kapitálu, který umožňuje modernizaci domácnosti bez navyšování rizika. V případě, že se ekonomické podmínky ve vysílající zemi zhorší a aktivity v zemi přestanou přinášet dostačující příjem, domácnost se může stát na migrantových remittances závislá.

Ve vyspělých zemích bývají rizika příjmu domácností obecně minimalizována různými institucionálními mechanismy, jako například různými druhy soukromého pojištění, státními programy nebo různými druhy půjček na financování. V chudých zemích jsou tyto mechanismy často nedokonalé, chybějící nebo nedostupné chudším rodinám. Tyto rodiny

³⁴ FRANC, A., Soudobé poznatky a teoretické přístupy k migraci, 2010.

³⁵ MASSEY, D.S., a kol., Theories of international migration: A review and appraisal, s. 436.

nemají zajištěný příjem, což je podněcuje řešit toto riziko prostřednictvím migrace na jiné pracovní trhy a zajistit si příjmy z různých zdrojů. Z toho vyplývá, že mezinárodní migrace nemusí ustávat, jestliže dochází ke snižování rozdílu ve mzdách, ba naopak zvýšení absolutní mzdy v domácí zemi, může zapříčinit zvýšení migrace, obzvláště když se ostatní podmínky v zemi nezmění (viz pojištění, finanční trh).

Vláda může ovlivňovat migraci nejen politikou zaměřenou na regulaci trhu práce, ale také vytvářením příhodných podmínek na ostatních trzích (kapitálovém, pojišťovacím)

3.2.2.5 Teorie dvojího pracovního trhu

Mezi teorie ekonomického typu se dále řadí teorie dvojího pracovního trhu (Dual Labor Market Theory), označ. také jako teorie segmentovaného trhu. Průkopníkem teorie dvojího pracovního trhu byl Michael J. Piore.³⁶ Piore tvrdí, že mezinárodní migrace je způsobena neustálou poptávkou po pracovních silách z řad imigrantů, které jsou nedílnou součástí ekonomických struktur ve vyvinutých zemích. Teorie dvojího pracovního trhu rozděluje pracovní trh ve vyspělé (přijímací) zemi na primární a sekundární pracovní sektor.³⁷ Primární pracovní sektor je charakterizován kapitálově náročnými metodami produkce; druhý pracovní sektor naopak využívá metod, které jsou náročné na lidskou práci. Do prvního sektoru spadají zaměstnání, které jsou určené především pro domácí kvalifikované pracovníky. Ti mají obecně vyšší příjem, sociální status, větší stabilitu zaměstnání a perspektivu růstu kariéry.. Druhý pracovní sektor tvoří nespécializovaní a nekvalifikovaní pracovníci. Ti vykonávají nebezpečnou, fyzicky namáhavou, špatně placenou a nekvalifikovanou práci. Tento typ prací není pro domácí obyvatelstvo moc atraktivní, proto je zde poptávka po zahraničních pracovnících.

Mezinárodní migrace je ovlivněna poptávkou po pracovních silách ve vyspělých průmyslových zemích. Jelikož domácí obyvatelstvo nechce vykonávat práce ve druhém pracovním sektoru, jsou tyto místa nabídnuta imigrantům. Migrace tedy není způsobena „push“ faktory ve vysílajících zemích, nízkými mzdami a vysokou nezaměstnaností, ale „pull“ faktory ve vyspělých zemích, chronickou a nevyhnutelnou potřebou zahraničních pracovníků.

³⁶ DRBOHLAV, D., UHEREK, Z., Reflexe migračních teorií, s. 132.

³⁷ JENNISSEN, R., Causality Chains in the International Migration Systems Approach, s. 424.

Piore nabízí tři možná vysvětlení poptávky po zahraničních pracovnících moderních průmyslových společnostech:³⁸ všeobecný nedostatek pracovních sil, potřeba zaplnit pracovní pozice na „dně“ pracovní hierarchie (pozice s nízkým sociálním statusem) a nedostatek pracovních sil ve druhém segmentu pracovního trhu. Poslední vysvětlení je obsaženo i v prvních dvou vysvětleních. Všeobecný nedostatek pracovních sil vede ke zvýšení počtu volných pracovních míst na „dně“ pracovní hierarchie. Poptávka po dodatečné nabídce pracovních sil přetrvává i tehdy, když je v prvním sektoru vysoká míra nezaměstnanosti. Domácí obyvatelstvo má motivační problém, protože pracovní pozice na „dně“ pracovní hierarchie jsou často spojovány s nízkým sociálním statusem, a také je u nich nízká pravděpodobnost kariérního růstu. Demografické a sociální změny v moderních společnostech, jako pokles porodnosti a expanze ve vzdělání, mohou vést k relativně malému přísunu dospívajících, kteří jsou ochotni vykonávat práci s nízkým sociálním statusem. Emancipace žen a zvýšení rozvodovosti také významně přispívají k této skutečnosti. Dříve ženy pouze doplňovaly rodinný příjem. Mnohdy pracovaly pouze na částečný úvazek na pozicích s nižším sociálním statusem. V dnešních moderních společnostech vydělávají i hlavní rodinný příjem.

Imigrantům nezáleží na nízkém sociálním statusu vykonávané práce, jde jim spíše o vydělaný příjem. Cizinci v hostitelské zemi zůstávají často pouze na přechodnou dobu, proto si udržují těžiště svého sociálního uznání a identity stále ve svých původních zemích a nezabývají se tolik nízkým statusem vlastní práce včetně nízké šance na vzestupnou sociální mobilitu v hostitelské zemi. Svou sebeúctu tedy neodvozují ze sociálního postavení v této zemi, ale v zemi původu, v níž se jejich status díky zahraničním příjmům naopak zvyšuje.³⁹

3.2.2.6 Teorie světového systému

Teorie světového systému (světosystému) z roku 1974 vychází z Wallersteinova konceptu vztahů centrum-periferie. Tento koncept považuje migraci za součást procesů kapitalistické akumulace, která těží z nerovnosti mezi rozvinutým centrem a zaostalou periferií.⁴⁰ Kapitalistická akumulace donutila kapitalistické země hledat nové přírodní zdroje, novou

³⁸ Piore in Jennissen 425.

³⁹ FRANC, A., Soudobé poznatky a teoretické přístupy k migraci, 2010

⁴⁰ BARŠOVÁ, A., BARŠA, P., Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, Západní Evropě a Česku, s. 272.

nízko-nákladovou pracovní sílu a nové odbytiště. V tomto kontextu začala i kolonizace zámořských území. Mezi koloniemi a mateřskými zeměmi bylo vytvořeno dopravní spojení, což zlehčilo obchod a umožnilo hlubší poznání kultur v koloniálních zemích. Obchodní spojení mezi zeměmi ovšem nebylo rovnocenné. Po ekonomické stránce vyústilo ve větší příliv kapitálu do mateřské země. Po dekolonizaci zmizely politické vazby, ale ekonomické vazby původních kolonií, které jsou považovány jako periferní země ve světovém systému, zůstaly a často byly posílněny. Periferní země produkují převážně primární komodity a jejich export je závislý pouze na několika málo produktech. Světové ceny produkce jsou určované hlavními zeměmi, jejich nestabilitou periferní země trpí. Obchodování v nepříznivých podmínkách způsobuje pomalou ekonomickou expanzi a ekonomický růst je závislý na hlavních (jádrových) zemích. Vykořenění a propojení mezi periferní a mateřskou zemí (jadrem) vysvětluje to, že příliv kapitálu je následován přílivem pracovních migrantů z periferie do centra.

Vztah jádro – periferie vyvolává obousměrný migrační tok. Periferní oblasti přitahují různé druhy expertů a centrum zase nekvalifikovanou pracovní sílu, ale taky kvalifikované pracovníky do rozvíjejících profesí moderní ekonomiky. Kvalifikovaní pracovníci a neustálý rozvoj pak v globálních centrech zvyšují poptávku po migrantech, kteří poskytujících málo kvalifikované služby. Migrace je brána jako subsystém světového trhu. Čím dál více dochází ke globalizaci. Migrace je posilována a zintenzivňována zvýšením přesunu kapitálu a zboží, zlepšením a zrychlením dopravy a přenosu informací, rozvojem elektronických médií a prostředků komunikace, schopných takřka okamžitě propojit i ta nejvzdálenější místa planety. Do světového trhu a mezinárodní dělby práce jsou tím vtáhnuty i zbývající zemědělské oblasti země. Venkovské domácnosti už dnes nemají tradiční soběstačnost a jejich příslušníci jsou nuceni odejít za prací, tedy migrovat za prací do měst, jiných regionů, či jiných zemí.⁴¹

Teorie světového systému nevychází z rozdílů mezi mzdami nebo mírou nezaměstnanosti. Hlavními faktory je dynamicky se rozvíjející trh a globalizace světové ekonomiky. Vlády ovlivňují mezinárodní migraci regulací zahraničních investic společností a kontrolují mezinárodní toky zboží a kapitálu. Tento způsob regulace je ovšem těžko prosaditelný, protože směřuje k vyvolávání mezinárodních obchodních sporů.

⁴¹ MASSEY, D.S., a kol., Theories of international migration: A review and appraisal, s. 444-448.

3.2.2.7 Teorie sítí

Doposud všechny zmíněné teorie vysvětlují příčiny či původ migrace. Teorie sítí už patří mezi teorie, které se snaží vysvětlit trvání a pokračování migrace, když už začala. Podle teorie sítí se migrační toky odehrávají v rámci sociálních interakcí, jichž je migrant sám aktivním subjektem. Migračními sítě jsou množiny interpersonálních vztahů, jež spojují migranty a dřívější migranty v cílových destinacích v jejich původní komunity z jejich zdrojových zemí příbuzenskými a přátelskými pouty.⁴² Skupiny migrantů tímto vytvářejí v cílových zemích svoji vlastní ekonomickou a sociální infrastrukturu. Toto síťové propojení představuje formu sociálního kapitálu, jelikož lidem v komunitě poskytuje důležité zdroje informací, sociální či finanční pomoci, často i podporu v případě osobních problémů. Když počet migrantů a vazeb překročí určitou kritickou mez, snižují se tím i náklady a rizika dalších migrací, a tudíž se i nepřímo zvyšuje očekávaný zisk z migrace, což podněcuje další migraci, a opět se dále rozšiřuje síť migrantů a snižují náklady i rizika.⁴³ Tato skutečnost přitahuje čím dál více imigrantů. Sítě pomáhají při usazování migrantů v dané zemi a při vytváření komunity. Migranti si potom vytváří své vlastní zázemí například různé spolky, obchody, zábavní podniky, kostely, služby doktorů, právníků atd.⁴⁴

Migrační sítě mají časově omezenou životnost. Po nějakém čase dochází k „nasycení“ migrační sítě a síť odumře, nebo se přesune jinde. Pro vládu není lehké tyto migrační toky resp. sítě natolik kontrolovat. Proces formalizace těchto sítí leží mnohdy vně její kontroly a vyskytuje se nezávisle na tom, co politický režim sleduje.

3.2.2.8 Institucionální teorie

Institucionální teorie migrace se zabývá příslušnými institucemi, které vznikly jako produkt migrace, a jejich vlivu na dnešní migraci. Jednou, když už začala mezinárodní migrace, začaly se také objevovat různé organizace, které určitým způsobem migraci podporují a formují. Institucionální teorie poukazuje na skutečnost, že migranti k realizaci migrace často potřebují zprostředkování a právě aktivity zprostředkovatelských organizací zapadají do podstaty definované touto teorií.

⁴² DRBOHLAV, D., UHEREK, Z., *Reflexe migračních teorií*, s. 132.

⁴³ MASSEY, D.S., *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millenium*, s. 42.

⁴⁴ VOJTKOVÁ, M. *Teorie mezinárodní migrace*, 2005.

V rámci institucionální teorie mluvíme o dvou skupinách institucionálních subjektů. První skupinou jsou soukromé instituce, dobrovolné organizace či jednotlivci napomáhající především nelegální migraci. Cílové země se brání migračnímu přílivu. Vytvářejí si určité bariéry, poskytují malý počet víz. Tato situace vytváří lukrativní ekonomickou mezeru na trhu pro jedince či organizace vydávající na migrantech, kteří se snaží často ilegálně dostat do vybrané země. Vzniká tzv. černý trh. Spadají sem aktivity jako převody přes hranice, zprostředkování nelegálních pracovních smluv, falšování dokumentů a víz, zprostředkování formálních sňatků apod.. Migranti jsou mnohdy podvedeni, okradeni či jiným způsobem vykořisťováni.⁴⁵

Druhou skupinu tvoří nevládní a mezinárodní organizace a jedinci poskytující migrantům rady, sociální služby a hlavně právní poradenství, například jak získat různé dokumenty, jak žádat o azyl či povolení k pobytu. Různé instituce spoluvytvářejí prostředí pro migraci, odstraňují překážky, stejně jako je zas jiné instituce vytvářejí a upevňují. Migrantům pomáhají podobně, jako jim opět jiné instituce migraci komplikují. Mnohé institucionální subjekty z podílu na migraci často velmi významně těží, ať už např. finančně nebo budováním vlivu a kontaktů.⁴⁶

S rozvojem různých organizací a institucí se migrační proudy stávají více institucionalizovány a čím dál více nezávislejší na okolnostech, které ho vyvolaly. Pro vládu jsou migrační toky hůře kontrolovatelné, protože intitucionalizační proces není schopna zcela regulovat.

3.2.2.9 Teorie kumulativních příčin

Jak uvádí Massey⁴⁷ sociální síťování a vývoj institucí podporujících migraci udržuje mezinárodní migraci samu o sobě a postupně ji tím i prohlubuje. Teorii kumulativních příčin se zabýval Myrdal již v roce 1957. Mezinárodní migrace je evolučním procesem, který přispívá k institucionálním a socioekonomickým změnám jak v zemi cílové, tak zdrojové. Migrace tak mění jak samotného migranta tak prostředí a strukturální kontexty, ve kterých se migrant vyskytuje. Výsledkem je nastolení klimatu, který vede k dalším migračním pohybům, než aby naopak migrační tendence tlumil. Jedná se například o tzv. social labeling některých pracovních pozic. Některé kategorie zaměstnání s vyšším zastoupením imigrantů, získají

⁴⁵ FRANC, A., Soudobé poznatky a teoretické přístupy k migraci, 2010.

⁴⁶ MASSEY, D.S., a kol., Theories of international migration: A review and appraisal, s. 450-451.

⁴⁷ Tamtéž, s. 451-454.

nálepku zaměstnání nevhodného pro domácí obyvatele, dochází k znehodnocení těchto pracovních pozic, což vede k další poptávce po imigrantech. Pokud jednou dojde k těmto změnám, je poměrně těžké tyto zpětnovazebné efekty kumulativní kauzality vrátit zpět, to i v případě zvýšené nezaměstnanosti místního obyvatelstva. Tyto závěry o určitých profesích nevychází z jejich charakteristik, ale pouze z vysokého zastoupení imigrantů v této profesi.

3.2.2.10 Teorie migračních systémů

Teorie migračních systémů kombinuje určitým způsobem teorii světového systému a migračních sítí. Tato teorie zohledňuje konkrétní historické okolnosti, za nichž docházelo k vytváření migračních propojení mezi jednotlivými státy. Migrační systém je tedy tvořen dvěmi nebo více zeměmi vyměňujícími si navzájem mezi sebou nejen migranty. Podle teorie migračních systémů jsou cílové země se zdrojovými propojeny nejen tedy prostřednictvím migrantů, ale také historickými, kulturními, (post)koloniálními a technologickými vazbami. Migrace a její protiproud se uskutečňuje ve specifických sociálních, politických, demografických a ekonomických kontextech. Jako příklad lze uvést dlouhodobé multidimenzionální spojení Francie a Maroka, v širším pojetí napojení i dalších zemí Maghrebu na jihoevropské země. Nutno podotknout, že tzv. teorie migračních systémů dosud plně nevykrystalizovala, tudíž se pod tímto názvem mohou skrývat další, velmi odlišné koncepty.⁴⁸

3.2.3 Shrnutí migračních konceptů

Všechny výše uvedené mezinárodní migrační koncepty patří k hlavním migračním konceptům vysvětlujícím soudobou migraci jedinců. Je na nich patrné, jak se vyvíjely a formovaly v čase na základě dostupnosti více informací o přesunech obyvatelstva. Diplomová práce zkoumá mezinárodní migraci (mobilitu) studentů v rámci vzdělávacích programů. Jedním z cílů, který si klade, je zjistit do jaké míry výše uvedené mezinárodní migrační koncepty vysvětlují migraci studentů (v rámci vzdělávacích programů). Vazby mezi migračními koncepty a studentskou migrací budou zkoumány v praktické části prostřednictvím empirického výzkumu.

⁴⁸ DRBOHLAV, D., UHEREK, Z., *Reflexe migračních teorií*, s. 133.

3.3 Evropské vzdělávací programy realizované v ČR

V této podkapitole je uveden ucelený přehled všech evropských vzdělávacích programů, které jsou v současnosti realizované v České republice za podpory MŠMT a EU. Počínaje vstupem do Evropské Unie získala Česká republika možnost plně se zapojit do všech aktivit a iniciativ v oblasti vzdělávání, odborné přípravy v rámci EU. Česká republika se tedy může i plně zapojit do komunitárních programů zaměřených na podporu rozvoje systémů vzdělávání a odborné přípravy a spolupráci mezi vzdělávacími institucemi jak mezi členskými státy EU, tak i s institucemi ze třetích zemí.⁴⁹ Jak uvádí MŠMT:⁵⁰ „Cílem komunitárních vzdělávacích programů je posilovat vzájemné porozumění mezi členskými státy Evropské unie prostřednictvím vzdělávání a celoživotního učení a podporovat naplňování cílů společné vzdělávací politiky Evropské unie.“

Začátkem roku 2007 byly všechny vzdělávací programy spolufinancované Evropskou unií převedeny pod **Program celoživotního učení** (Longlife learning program – LLP) pod **Národní agenturu pro evropské vzdělávací programy** (NAEP). NAEP jako součást Domu zahraničních služeb MŠMT od té doby koordinuje vzdělávací programy mezinárodní spolupráce. NAEP vznikla pro účely nové generace Programu celoživotního učení pro roky 2007-2013 a přesunuly se pod ní aktivity Národních agentur programu Socrates a Leonardo da Vinci. Národní agentura pro evropské vzdělávací programy je zodpovědná za realizaci Programu celoživotního učení v ČR a několika dalších vzdělávacích programů. Zároveň je také prostředníkem pro poskytování finančních prostředků Evropské Unie do svěřených oblastí. Hlavním cílem NAEP je také tvorba informačního systému o vzdělávacích programech EU a o jiných mezinárodních aktivitách. Mezi další aktivity NAEPu patří poskytování informačních a konzultačních služeb týkajících se svěřených programů, organizace národních a mezinárodních seminářů a konferencí, propagace českého školství v zahraničí a vydávání informačních materiálů.⁵¹

⁴⁹ Euroskop

⁵⁰ MŠMT

⁵¹ Národní agentura pro evropské vzdělávací programy,

3.3.1 Program celoživotního učení

Program celoživotního učení = Lifelong Learning Program (LLP) umožňuje jednotlivcům ve všech stádiích jejich života využívat příležitosti ke vzdělávání napříč Evropou. Skládá se ze čtyř hlavních programů: **Comenius** (pro základní školy), **Erasmus** (pro vysokoškolské vzdělávání), **Leonardo da Vinci** (pro odborné vzdělávání a přípravu) a **Grundtvig** (pro další vzdělávání). Tyto čtyři stěžejní programy doplňuje průřezový program, který má zajistit, aby dosáhly co nejlepších výsledků; podporuje spolupráci v oblasti politik, jazyky, informační a komunikační technologie a účinné šíření a využívání výsledků projektu. **Program Jean Monnet** stimuluje učení, uvažování a debaty o evropském integračním procesu na vysokoškolských institucích po celém světě. Každý rok je pro program celoživotního učení vyhlášena všeobecná výzva k předkládání návrhů k tomuto programu.⁵²

3.3.1.1 Comenius

Program Comenius se zaměřuje na školní vzdělávání. Zapojit se mohou mateřské školy, základní školy a střední školy. Cílovou skupinou jsou žáci, studenti, učitelé a pedagogičtí pracovníci působící v těchto typech škol. Cílem programu Comenius je rozvíjet porozumění mezi mladými lidmi z různých evropských zemí, zvýšit kvalitu školního vzdělávání, posílit jeho evropský rozměr a podpořit mobilitu, jazykovou výuku a větší začlenění formou výměn a spolupráce mezi školami v různých zemích.

Program je určen žákům/studentům ve školním vzdělávání - od mateřských po střední školy, školám zařazeným v rejstříku škol a školských zařízení MŠMT, učitelům a dalším pracovníkům v těchto školách a asociacím, neziskovým a nevládním organizacím zapojeným do školního vzdělávání a zástupcům těchto institucí, ale také vysokým školám, které vzdělávají učitele/budoucí učitele.⁵³

Program zahrnuje aktivity typu individuální mobility; podporu spolupráce mezi jednotlivými školami; podporu centralizovaných projektů, které se zaměřují především na tvorbu nových výukových materiálů a na centralizované tématické cíle, které se zaměřují na rozvíjení učitelů v oblastech, ve kterých působí.

⁵² Evropská komise

⁵³ NAEP

3.3.1.2 Erasmus

Program Erasmus podporuje zvýšenou mobilitu v oblasti vysokoškolského vzdělávání – především mezi studenty, ale i mezi učiteli a dalšími pracovníky. Cílem je podpora celoevropského přístupu k vysokoškolskému vzdělávání. Mohou-li studenti poznat jiné země a kultury, obohatí to nejen jejich studijní zkušenosti, ale také to přispěje k rozšíření pružnější a mobilnější pracovní síly v rámci Evropy. Program zlepšuje inovační potenciál Evropy.

Program Erasmus podporuje přeshraniční mobilitu v Evropě studentů (v rámci formálního vysokoškolského vzdělávání a pokročilého odborného vzdělávání a přípravy na vysokoškolské úrovni) a pedagogických a nepedagogických pracovníků. Od vzniku programu roku 1987 se programu zúčastnily více než 2 miliony studentů.⁵⁴

Studenti mohou strávit studijní období v délce tří až dvanácti měsíců ve vysokoškolské instituci v jiné zúčastněné evropské zemi. Na zahraniční univerzitě neplatí žádné poplatky a z předmětů absolvovaných v zahraničí si přivezou kredity, které za ně získali. Program dále umožňuje studentům vysokoškolských institucí využít stáže nebo praxe v některém podniku nebo jiné organizaci v jiné evropské zemi.

Programu se mohou zúčastnit nejenom studenti vysokých škol, ale také učitelé, školitelé a pedagogičtí pracovníci, včetně příslušných sdružení, výzkumných center, poradenských organizací a dalších subjektů zapojených do celoživotního učení.

3.3.1.3 Leonardo da Vinci

Jedním z dalších stěžejních vzdělávacích programů v rámci LLP je program Leonardo da Vinci. Tento program pomáhá evropským občanům získávat nové dovednosti, znalosti a kvalifikace a dosahovat jejich uznání za hranicemi za účelem zlepšení zaměstnatelnosti občanů na měnících se trzích práce. Podporuje též inovace a zlepšení v systémech odborného vzdělávání a přípravy z oblasti praxe.⁵⁵

Cílem programu je podporovat účastníky odborné přípravy a dalších vzdělávacích aktivit v získávání a používání vědomostí, dovedností a kvalifikací podporujících osobní rozvoj,

⁵⁴ Evropská komise, Vzdělávání.

⁵⁵ Evropská komise, Vzdělávání a Vzdělávací programy EU, MŠMT

zaměstnatelnost a účast na evropském trhu práce. Program zvyšuje kvalitu a inovaci v systémech, institucích a postupech odborného vzdělávání a přípravy, zároveň se snaží zvýšit přitažlivost odborného vzdělávání.

Program je určen lidem působícím v oblasti počáteční odborné přípravy a vzdělávání jako jsou: učni a lidé studující střední školu, lidé na trhu práce, učitelé, školitelé a další pracovníci odpovědní za odbornou přípravu, podniky, výzkumná centra a neziskové či vládní organizace.

3.3.1.4 Grundtvig

Program Grundtvig vzdělávání dospělých je zaměřen na výukové a vzdělávací potřeby osob ve všech formách vzdělávání dospělých a na instituce a organizace nabízející nebo podporující toto vzdělávání. Program zahrnuje všechny úrovně a sektory vzdělávání dospělých a všechny formy učení: formální, neformální a informální. Programu podporuje zejména osoby, jimž chybí základní vzdělání a kvalifikace a na osoby, které žijí ve venkovských nebo znevýhodněných oblastech nebo které jsou znevýhodněny ze socioekonomických důvodů. Program Grundtvig se tedy zaměřuje převážně na osoby ze skupin, které jsou „obtížně dosažitelné“ a které obecně nemají tendenci účastnit se vzdělávacích iniciativ.

3.3.1.5 Jean Monnet

Program Jean Monnet je součástí LLP. Program se zaměřuje na podporu výuky, výzkumu a diskuze v oblasti studií evropské integrace na úrovni vysokoškolských institucí. Studia evropské integrace jsou definována jako analýza původu a vývoje Evropského společenství a Evropské unie ve všech směrech. Program byl založen v roce 1990 a jeho cílem je zlepšit znalosti a povědomí o otázkách týkajících se evropské integrace mezi akademickými pracovníky, studenty a občany na celém světě.⁵⁶

Francouzský politik, diplomat a ekonom Jean Monnet (1888 - 1979) zasvětil svůj život úsilí o evropskou integraci. Inspiroval vyhlášení slavné Schumanovy deklarace (1950), která vedla k vytvoření Evropského společenství uhlí a oceli a je považována za okamžik zrodu Evropské unie. Slavný a často citovaný výrok Jeana Monneta zní: „Nesjednocujeme státy, nýbrž lidi". Tento program Evropské unie v oblasti vzdělávání jeho výrok následuje.⁵⁷

⁵⁶ Vzdělávací programy EU, MŠMT

⁵⁷ NAEP

3.3.2 Další programy spravované NAEP

Erasmus Mundus

Program Erasmus Mundus umožňuje univerzitní mobilitu po celém světě. Program zvyšuje kvality vysokoškolského vzdělávání pomocí stipendií a akademické spolupráce mezi Evropou a zbytkem světa. Program podporuje tvorbu společných studijních programů na postgraduální úrovni, partnerství pro spolupráci s mimoevropskými zeměmi, udělování stipendií nadaným studentům a realizaci projektů na zvýšení celosvětové přitažlivosti evropského vysokoškolského vzdělávání.⁵⁸

Tempus

Program Tempus podporuje modernizaci vysokého školství v partnerských zemích, které jsou z geografického hlediska blízké EU (země východní Evropy, centrální Asie, západního Balkánu a Středozemního moře). Cílem programu je hlavně podpora reformy a modernizace vysokoškolského vzdělávání v partnerských zemích, posílení kvality a relevance vysokoškolského vzdělávání v partnerských zemích a rozšíření kapacity vysokoškolských institucí v partnerských zemích. Jsou podporovány aktivity jako společné evropské projekty, strukturální a doplňkové aktivity a individuální granty.

Program spolupráce EHP/Norsko jedná se o program, který byl založen třemi nečlenskými zeměmi EU – Islandem, Knížectvím Lichtenštejnsko a Norským královstvím. Hlavním cílem finančních mechanismů je snížení sociálních a ekonomických nerovností v Evropském hospodářském prostoru. Program se zaměřuje na individuální mobility, spolupráci v oblasti vzdělávání a rozvoj institucí.

Programů, které podporují mezinárodní studentskou mobilitu je mnohem více a stále se v dnešní době rozvíjejí. Dalším programem, který je podporován Evropskou unií je například CEEPUS. Tento program je zaměřen na regionální spolupráci v rámci sítí univerzit. Je tedy pouze na studentovi, který program mu vyhovuje nejvíce a jehož prostřednictvím vycestuje.

⁵⁸ NAEP

4 Stanovení metodiky empirického výzkumu

V této kapitole bude vysvětlena metodika empirického výzkumu. Dominantní část empirického výzkumu byla realizována prostřednictvím dotazníkového šetření. Druhotným zdrojem informací byly řízené rozhovory s odpovědnými koordinátory, s paní inženýrkou Kateřinou Feckaničovou (Administrátor programu LLP Erasmus ekonomické fakulty) a paní inženýrkou Randou Tomehovou (Koordinátorka programu Erasmus TUL).

4.1 Definice cílové skupiny

Výzkum se zaměřuje na mezinárodní mobilitu studentů v rámci vzdělávacích programů. Jako respondenti byli osloveni studenti Technické univerzity v Liberci, kteří se během posledních 3 let (2007 - 2010) zúčastnili mezinárodní mobility. Výzkum se zaměřuje na univerzitu jako celek.

4.2 Způsob sběru dat

Dotazníkové šetření se uskutečnilo v březnu roku 2011. Studenti byli osloveni prostřednictvím emailu. Byl jim doručen dotazník s průvodním dopisem, respondenti poté dotazníky samostatně vyplnili a odeslali.

4.3 Struktura dotazníku

Dotazník je rozdělen do dvou částí. První část (1-7 otázek) se zaměřuje na osobní údaje respondentů s cílem vytvořit profil respondenta (strukturu respondentů/statistického výběrového souboru). Jsou zde obsaženy otázky zjišťující pohlaví, věk, studovanou fakultu a první cizí jazyk respondenta. Dále je zde zkoumáno nejvyšší dosažené vzdělání rodičů respondenta, příjmy domácnosti a ubytování respondenta před zahraniční mobilitou.

Druhá část dotazníku, věcná část (1-19 otázek), se zaměřuje na hlavní obsah výzkumu. Nejprve je zkoumáno povědomí respondentů o různých vzdělávacích programech, kde získali informace o možnosti mezinárodní mobility a v rámci kterého vzdělávacího programu vycestovali. Dále je zjišťována cílová destinace výběrového souboru, doba pobytu v cílové destinaci, a jestli se jedná o první delší pobyt respondenta v zahraničí delších 2 měsíců.

Sedmá, osmá a devátá otázka se zaměřuje na „push“ a „pull“ faktory, které vedly studenty k mezinárodní mobilitě. Sledování „push“ a „pull“ faktorů mobility studentů je rozděleno do třech částí, přičemž v první části (v otázce č. 7) jsou zjišťovány hodnoty „push“ a „pull“ faktorů, které obecně motivovaly (vedly) studenta k mezinárodní mobilitě v rámci vzdělávacích programů. Další část (otázka č. 8) se zaměřuje na „push“ a „pull“ faktory, které vedly studenta k migraci (mobilitě) do konkrétní země. Otázka č. 9 zjišťuje jaké „push“ a „pull“ faktory ovlivnily studenta ve výběru konkrétní univerzity. V otázkách jsou uvedeny jednotlivé faktory, ke kterým respondent subjektivně přiřazuje bodové hodnocení podle výše významu 1-5.

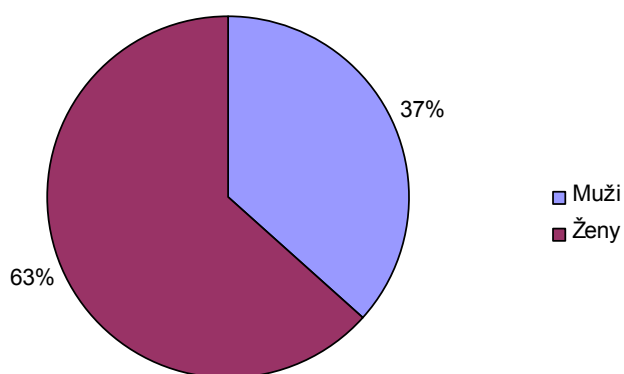
Prostřednictvím dotazníkového šetření je zkoumána i míra integrace studentů v cílové zemi. Byl zjišťován způsob integrace, čas trávený s místními studenty (obyvateli) a provozované aktivity. Jsou zde sledovány bariéry v integraci do společnosti hostitelské země. Jelikož častým důvodem mezinárodní migrace je výdělek či zaměstnání, šetření zjišťuje pracovní aktivitu studentů v průběhu zahraniční mobility. V neposlední řadě jsou respondenti tázáni na přínos mezinárodní mobility. Tato otázka je koncipována obdobně jako otázky týkající se „push“ a „pull“ faktorů. Respondent zde hodnotí jednotlivé druhy přínosů dle osobního významu. Otázka č. 17 se naopak táže co respondentům studium v zahraničí vzalo. V otázce č. 18 respondent doporučí či nedoporučí mezinárodní mobilitu. Poslední otázka č. 19 je otevřená otázka, kde se respondent může svobodně vyjádřit a uvést doplňující informace ke svému zahraničnímu pobytu či případné komentáře. Celý dotazník je obsažen v Příloze I.

5 Vyhodnocení empirického výzkumu

Tato kapitola se věnuje hodnocení empirického výzkumu, především dotazníkovému šetření, druhotně řízeným rozhovorům s příslušnými koordinátory a posledně analyzuje dostupná statistická data.

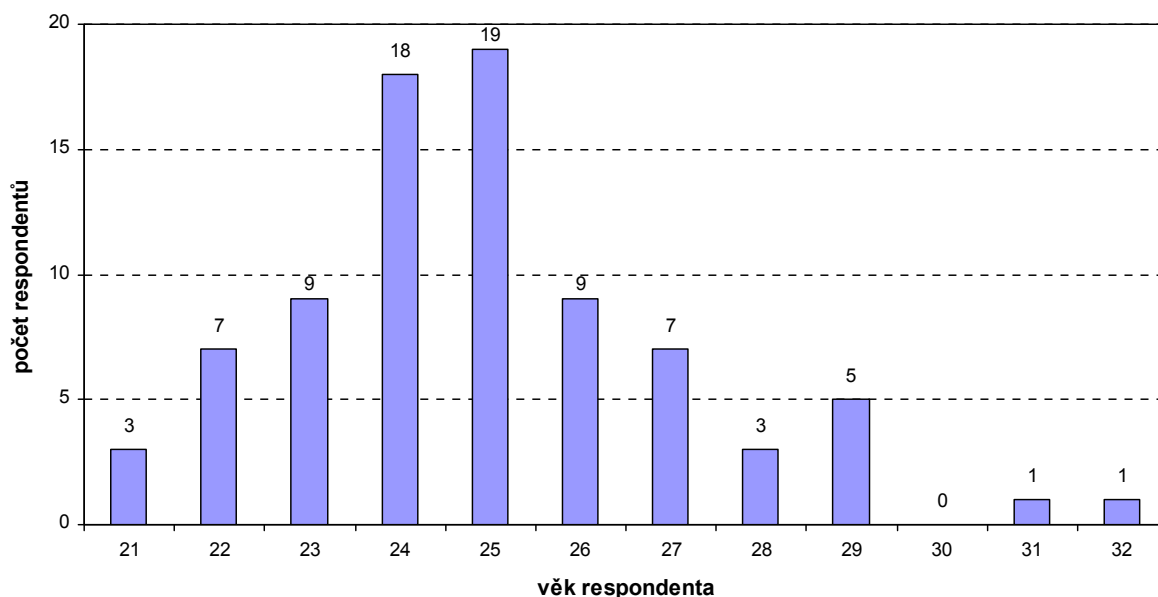
5.1 Struktura výběrového souboru

Dotazníkového šetření se zúčastnili studenti Technické univerzity v Liberci, kteří v posledních třech letech (2007-2010) vyjeli na zahraniční studijní pobyt. Celkem odpovědělo 82 respondentů. Z toho 52 žen a 30 mužů. Procentuální podíl mužů a žen je zaznamenán na obrázku 5.1.

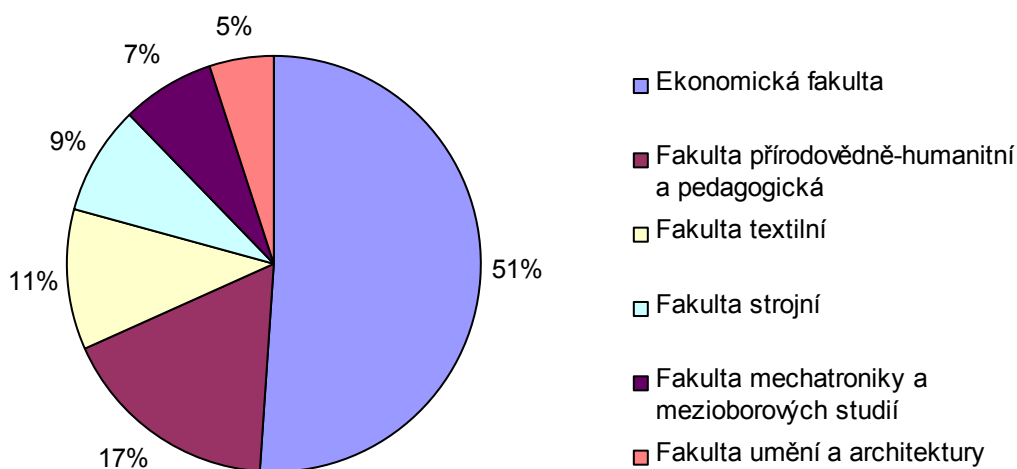
Obr. 5.1 Podíl mužů a žen na statistickém výběrovém souboru

Věkové spektrum respondentů je poměrně široké. Odpověděli respondenti v rozmezí 21 – 32 let. Přičemž ve dvou nejstarších věkových skupinách, 31 a 32 let, to byly ženy. Nejvíce respondentů se nachází ve věku 24 a 25 let. Počty respondentů rozdělených dle věkových skupin jsou zobrazeny na obrázku 5.2.

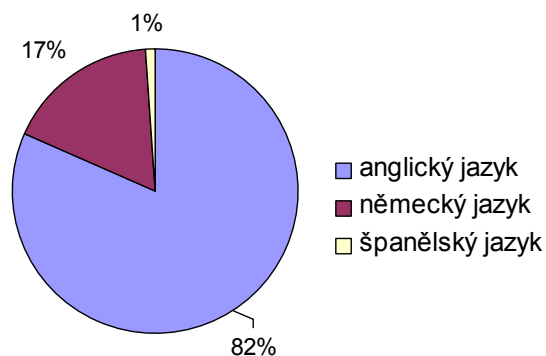
Obr. 5.2 Věková struktura výběrového souboru

Jak již bylo zmíněno výše, statistického šetření se zúčastnili studenti Technické univerzity v Liberci. Technická univerzita má několik fakult. Rozložení výběrového souboru respondentů dle jednotlivých fakult Technické univerzity v Liberci je znázorněno na obrázku 5.3. Většina respondentů (42=51%) studuje nebo studovalo ekonomickou fakultu. Vysoký podíl studentů ekonomické fakulty na výběrovém souboru je dán všeobecně vyšším zájmem studentů ekonomických oborů o zahraniční stáže, ale i větším množstvím bilaterálních smluv uzavřených mezi ekonomickou fakultou TUL a zahraničními univerzitami. Po ekonomické fakultě vyjelo nejvíce studentů z fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické, přesněji 14 respondentů, naopak nejméně respondentů studuje fakultu umění a architektury.

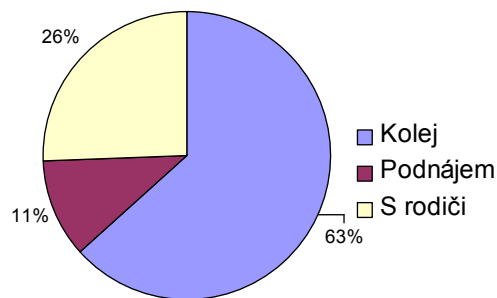

Obr. 5.3 Výběrový soubor dle studovaných fakult

U statistického výběrového souboru byl zkoumán první cizí jazyk respondentů. Byly zaznamenány tři světové jazyky. Nejvíce respondentů, 67 dotázaných, jako první cizí jazyk studovalo jazyk anglický. Druhým jazykem byla němčina. Tu jako svůj první cizí jazyk uvedlo 14 respondentů. Pouze jeden respondent uvedl španělský jazyk. Rozdělení výběrového souboru dle prvního studovaného cizího jazyka je zobrazeno na obrázku 5.4.

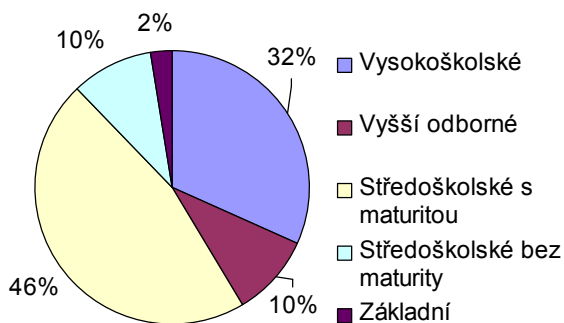
Obr. 5.4 Výběrový soubor dle cizího jazyka

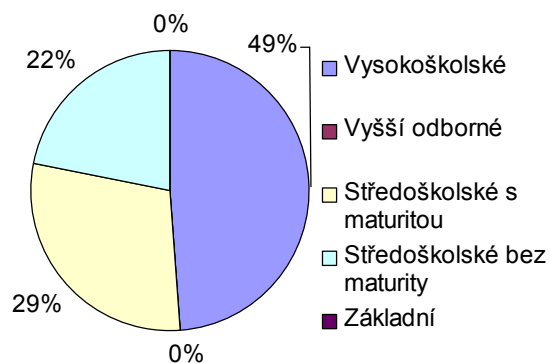
Obr. 5.5 Výběrový soubor podle ubytování

Na obrázku 5.5 jsou respondenti rozdělení dle ubytování před výjezdem. 63% tj. 52 dotázaných bydlelo před výjezdem na zahraniční studijní pobyt na koleji. 21 respondentů bydlelo s rodiči a pouze 9 respondentů bydlelo v podnájmu.

U dosaženého vzdělání rodičů bylo zjištěno, že otci průměrně dosáhly vyššího vzdělání než matky respondentů. 49% respondentů má vysokoškolsky vzdělaného otce. 29% otců vystudovalo střední školu s maturitou a 22% bez maturity. Otec s vyšším odborným vzděláním a se základním vzděláním se nevyskytl. U matek respondentů byly obsaženy všechny zkoumané stupně vzdělání. Nejvíce matek dotázaných dosáhlo středoškolského vzdělání s maturitou (46%). Další početná skupina byly matky s vysokoškolským vzděláním (32%). Vyšší odbornou školu a střední školu s maturitou vystudovalo 10% matek respondentů. Zjištěné výsledky jsou zachyceny na obrázcích 5.6 a 5.7.

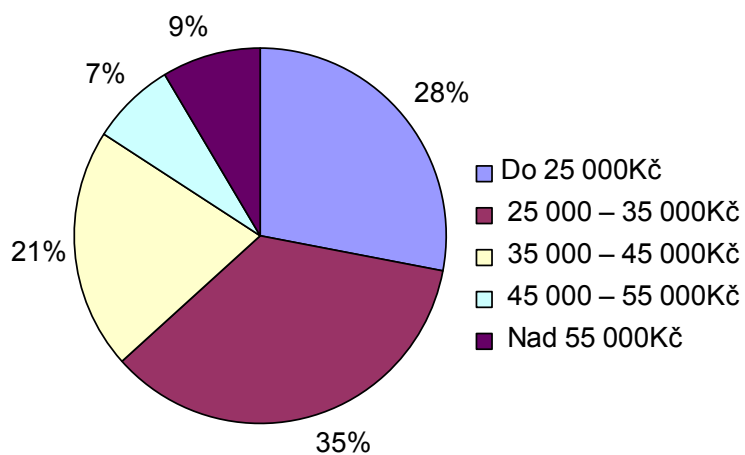

Obr. 5.6 Dosažené vzdělání matky

Obr. 5.7 Dosažené vzdělání otce

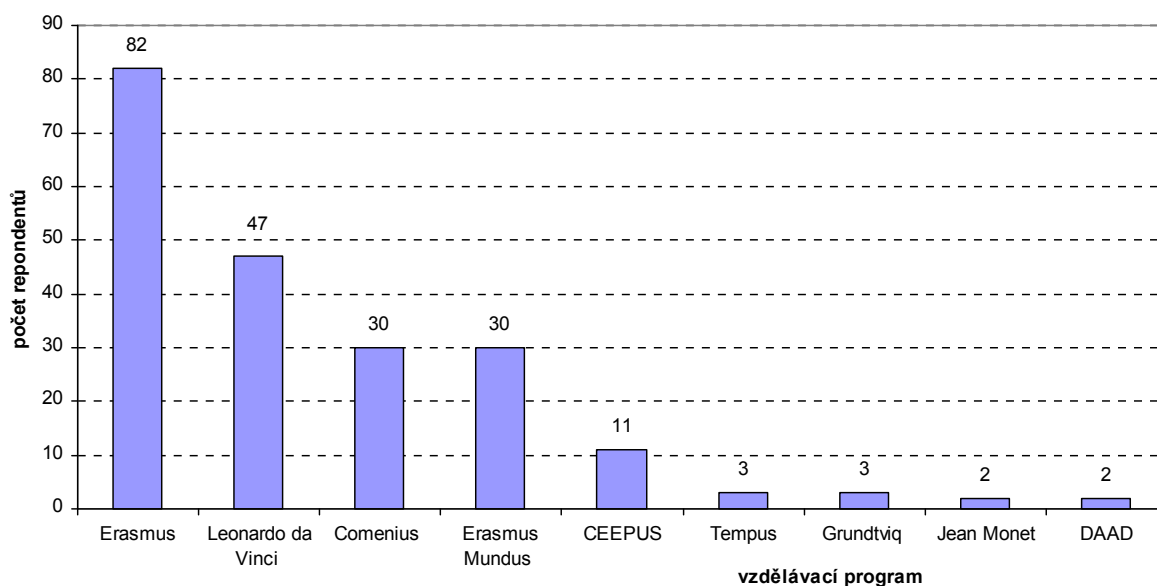
Na obrázku 5.8 jsou respondenti rozděleni dle příjmů domácností. Nejvíce respondentů ohodnotilo příjem své domácnosti mezi 25 a 35 tisíci, přesněji 35%. U 28% byl příjem do 25 tisíc a 21% odhadlo příjem domácnosti mezi 35 a 45 tisíci.

Obr. 5.8 Výběrový soubor dle příjmů domácnosti

5.2 Vzdělávací programy

Jak je uvedeno v teoretické části práce, existuje několik vzdělávacích programů, v rámci kterých lze vycestovat na zahraniční studijní pobyt. Výběrový soubor byl dotázán jaké programy zná. Všichni dotázaní uvedli program Erasmus. Znalost ostatních programů je zachycena na obrázku 5.9.

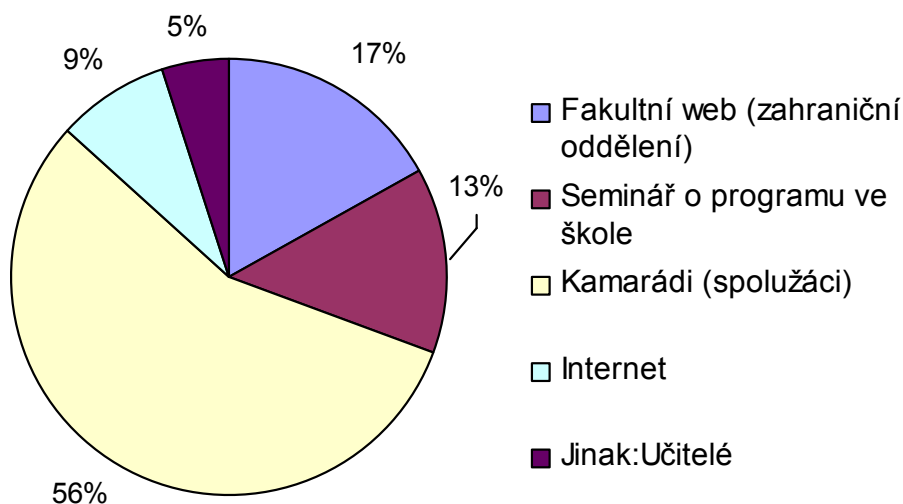
Obr. 5.9 Znalost vzdělávacích programů

Technická univerzita umožňuje výjezdy převážně přes programy Erasmus, Leonardo da Vinci, Ceepus a Grundtvig. Program Comenius je určen pro studenty středních škol. Nejvíce rozvinut je program Erasmus. Celý statistický výběrový soubor se zúčastnil mezinárodní studentské mobility v rámci programu Erasmus. Tento fakt je dán skutečností, že program Erasmus má ze zmíněných programů nejdelší historii a na univerzitě je nejvíce propagován a rozvinut. V tabulce 5.1 jsou zaznamenány výjezdy studentů TUL v rámci jednotlivých vzdělávacích programů přístupných na TUL. Z tabulky je patrné, že v kalendářním roce 2009 (ne akademickém) vycestovali a přicestovali studenti a vědeckí pracovníci pouze přes program Erasmus, pouze dva akademičtí pracovníci vycestovali prostřednictvím programu grundtvig. Což potvrzuje skutečnost, že je tento program více rozvinut a institucionálně ošetřen. V rámci programu Ceepus dále vycestovali 2 studenti za celou univerzitu.

Tab. 5.1 Mobilita v rámci vzdělávacích programů EU na TUL v roce 2009⁵⁹

Program	LLP (Socrates)							
	Erasmu s	Comeni us	Grundt vig	Lingua	Minerva	Leonar do	Jean Monnet	Erasmu s Mundu s
Počet projektů	1	0	0	0	0	0	0	0
Počet vyslaných studentů	223	0	0	0	0	0	0	0
Počet přijatých studentů	110	0	0	0	0	0	0	0
Počet vyslaných ak. pracovníků	89	0	2	0	0	0	0	0
Počet přijatých ak. pracovníků	23	0	0	0	0	0	0	0

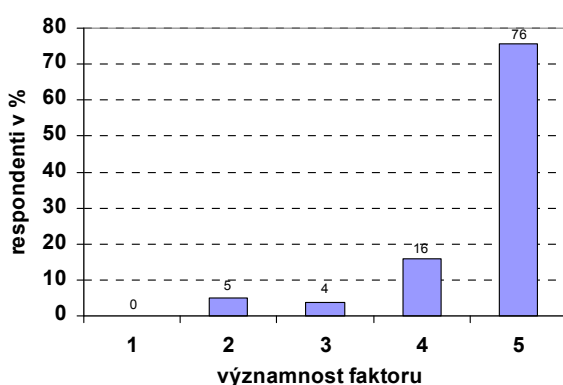
Jakým způsobem se respondenti dozvěděli o možnosti mezinárodního výjezdu je demonstrováno na obrázku 5.10. 56% respondentů se o možnosti studentské mobility dozvědělo prostřednictvím kamarádů (spolužáků). 17% dotázaných uvedlo jako zdroj informací zahraniční oddělení příslušné fakulty či univerzity. Seminář o programu ve škole informoval 13% respondentů. Několik respondentů nevyužilo ani jednu z nabízených možností a jako zdroj informací o mezinárodní mobilitě označilo jinak a uvedlo lektora.

Obr. 5.10 Zdroj informací o programu

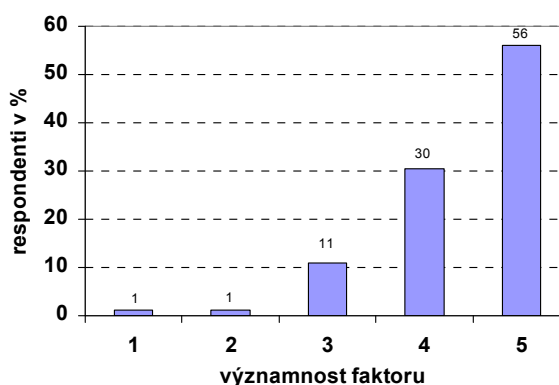
⁵⁹ Výroční zpráva o činnosti TUL, květen 2009, s. 73.

5.3 „Push“ a „Pull“ faktory studentské mobility

Důvodů vedoucích k migraci a mobilitě je mnoho. Rozhodnutí jedince je ovlivňováno několika faktory. De Blij a Muller⁶⁰ tyto faktory rozdělují hlavně na ekonomické, politické, kulturní a environmentální faktory. Lee⁶¹ v rámci „Push – pull“ teorie rozděluje tyto faktory na „push“ a „pull“ faktory. V práci je vytyčeno několik „push“ a „pull“ faktorů ovlivňujících respondenta v mezinárodní mobilitě. Respondenti jednotlivé faktory bodově ohodnotili podle výše osobního významu. Významnost jednotlivých faktorů je zachycena na obrázku 5.11a)-i). Respondenty v mobilitě nejvíce motivovala životní zkušenost. Celkem 76% výběrového souboru ohodnotilo tento faktor nejvíce, tedy pěti body. Další významný důvod, který motivoval respondenty k výjezdu byl přínos pro budoucí život. Jakým způsobem výběrový vzorek ohodnotil tento faktor je zachyceno na obrázku 5.11b). Bodové hodnocení má vzestupný charakter. Motiv zlepšení jazykových dovedností hrál v rozhodnutí vycestovat velkou roli. 66% respondentů mu přiřadilo nejvyšší hodnocení. 5% respondentů tento faktor nemotivoval vůbec, dalších 5% velmi málo (hodnocení 1 a 2 body). Respondenti s nižším bodovým hodnocením faktorů zlepšení jazykových dovedností většinou vycestovali do Turecka nebo Polska. Poznání nové země, jiné kultury byl čtvrtým nejvýznamnějším důvodem, který vedl výběrový soubor k mezinárodní mobilitě. Hodnocení tohoto faktoru má opět vzestupný charakter. 5% výběrového vzorku tento faktor nemotivoval vůbec, z nichž většina absolvovala studijní stáž v zemi blízké, tj. Německo, či kulturně nepříliš vzdálené, tj. Polsko.

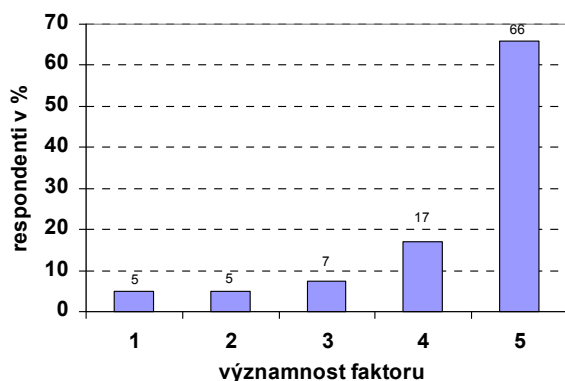
a) Životní zkušenost

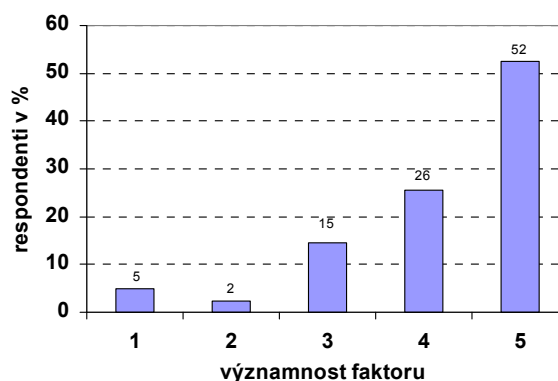
b) Přínos pro budoucí život

⁶⁰ DE BLIJ, H., MULLER, O., Human Geography; Culture, Society, and Space, s. 100-102.

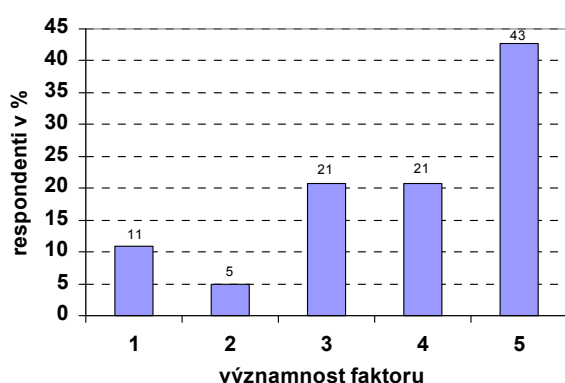
⁶¹ DRBOHLAV, D., UHEREK, Z., Reflexe migračních teorií, s. 131.

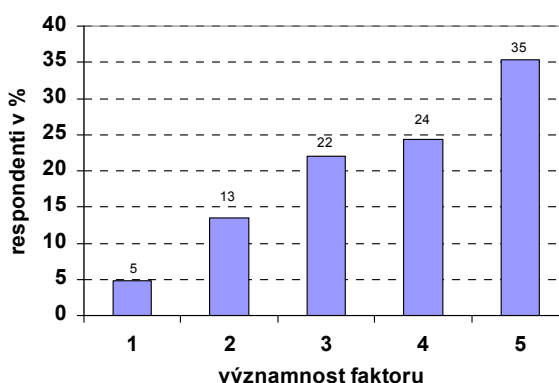
c) Zlepšení jazykových dovedností

d) Poznání nové země, jiné kultury

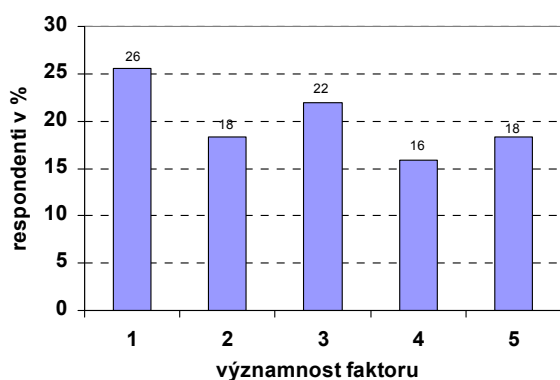
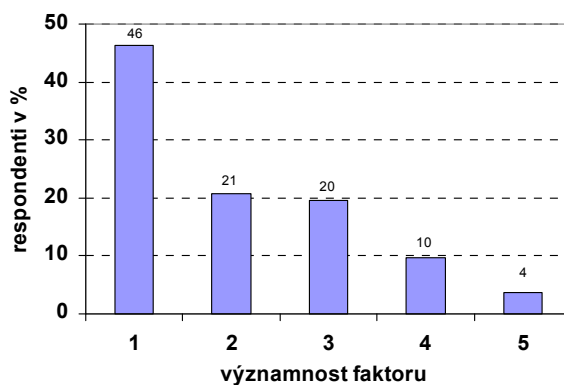
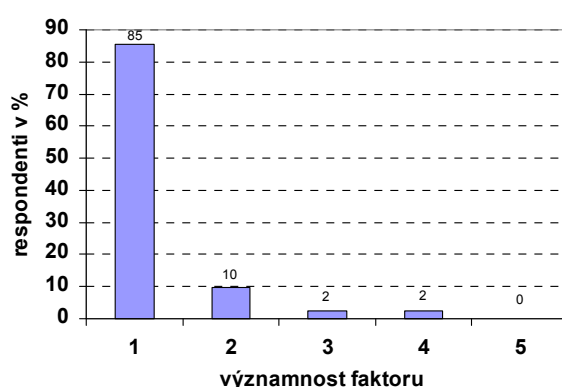

e) Poznání nových lidí

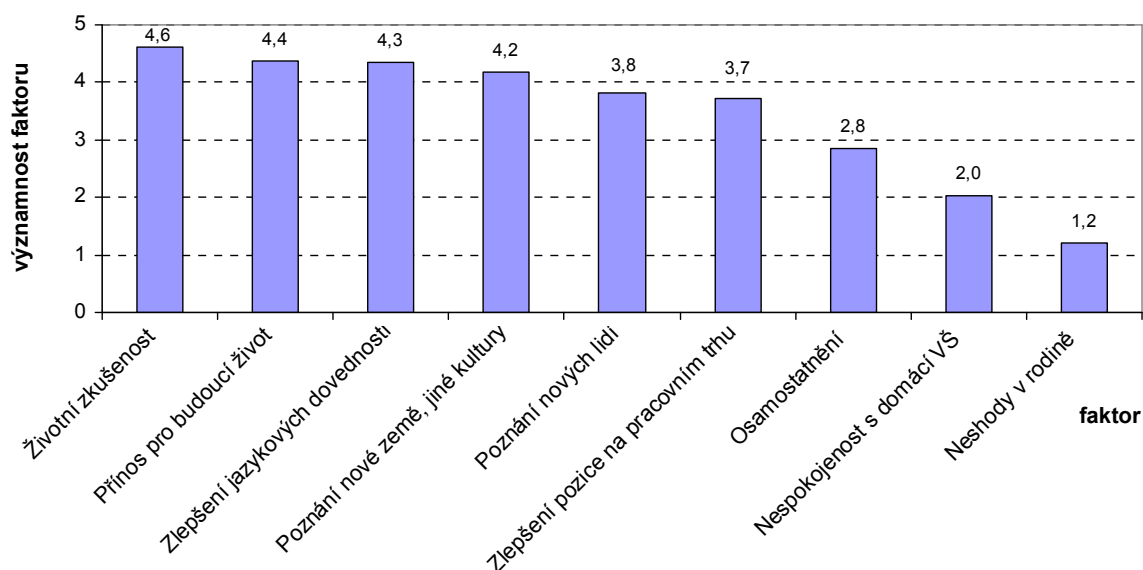
f) Zlepšení pozice na pracovním trhu

Dalším sledovaným faktorem bylo poznání nových lidí. Rozložení významnosti tohoto faktoru je patrné z obrázku 5.11.e). Nejvíce respondentů (43%) opět ohodnotilo tento faktor nejvyšším bodovým skóre. 11% uvedlo, že je poznání nových lidí nemotivovalo k mobilitě vůbec. Těchto 11% výběrového souboru tvořili z větší části starší respondenti. Šestým nejvýznamnějším faktorem studentské mobility bylo ohodnoceno zlepšení pozice na pracovním trhu. Respondenti tento faktor opět ohodnotili vzestupně, přičemž nejvyšší míru důležitosti přiřklo 35% výběrového souboru. Bodové hodnocení důvodu osamostatnění zaznamenalo celé rozpětí. Výběrový soubor se téměř rovnoměrně rozložil do celé bodovacího rozpětí, přičemž relativně největší podíl statistického vzorku (26%) nemotivovalo k zahraniční mobilitě vůbec. Průměrná bodová hodnota faktoru osamostatnění připadla na 2,8. U nespokojenosti s domácí VŠ uvedly pouze 4% dotázaných nejvyšší míru důležitosti (5 bodů). 46% respondentů nemotivovala nespokojenost s domácí VŠ vůbec. Neshody v rodině se projevily jako nejméně motivující faktor ve studentské mobilitě. 85% statistického výběrového souboru nemotivovaly neshody v rodině k výjezdu vůbec. Rozložení významnosti těchto dvou faktorů je zachyceno na obrázku 5.11h)-i).

g) *Osamostatnění*h) *Nespokojenost s domácí VŠ*i) *Neshody v rodině***Obr. 5.11** *Jednotlivé faktory ovlivňující migraci*

„Push“ a „pull“ faktory studentské mobility seřazené podle významnosti jsou zachycené na obrázku 5.12. Nejvýznamnějším faktorem byla vyhodnocena životní zkušenost. Získala průměrné hodnocení 4,6 bodu. Nepatrně za ní se nachází přínos pro budoucí život, který průměrně získal 4,4 bodu. Zlepšení jazykových dovedností s hodnocením 4,3 bylo vyhodnoceno jako třetím nejvýznamnějším faktorem studentské mobility. Dalším významným důvodem bylo poznání nové země a jiné kultury. Tento faktor utřžil hodnotu 4,2. Zmíněné čtyři „pull“ faktory motivovaly studenty k mezinárodní mobilitě nejvíce. Poznání nových lidí a zlepšení pozice na pracovním trhu dosáhly podobného bodového výsledku (3,8 a 3,7). Motiv osamotnění získal průměrnou hodnotu 2,8 bodu. Lze tedy říci, že statistický výběrový soubor jako celek v mobilitě neovlivnil. Nespokojenost studentů s domácí VŠ respondenty v mezinárodní mobilitě spíše nemotivovala. Faktor získal průměrné bodové hodnocení 2. Neshody v rodině respondenty k mezinárodní mobilitě motivoval úplně nejméně. Tento faktor se projevil jako vůbec nejméně důležitý z výše zmíněných „push“ a „pull“ faktorů. Pouze 2% respondentů mu přiřadili relativní vyšší míru významnosti (4b). Tito

respondenti v jiných částech šetření nikterak nevybočovali. Faktor neshody v rodině získal průměrné bodové hodnocení 1,2.

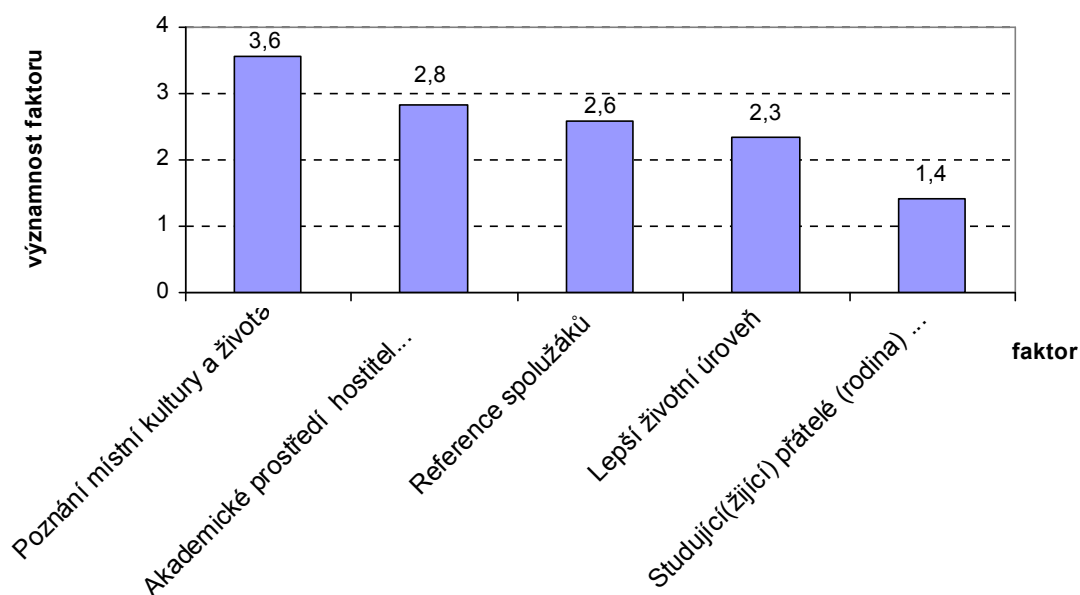
Obr. 5.12 „Push“ a „Pull“ faktory studentské mobility

Prvních sedm zmíněných faktorů představují „pull“ faktory. Jak je patrné ze získaných výsledků dotazníkového šetření, prvních šest jich významně ovlivnilo výběrový soubor ve výjezdu. Poslední dva faktory, nespokojenost s domácí VŠ a neshody v rodině jsou „push“ faktory. Ani jeden z těchto dvou faktorů nedosáhl vyššího průměrného bodového průměru než je hodnota 3. Tudíž výběrový soubor v mezinárodní mobilitě nemotivovaly. Závěrem je nutno poznamenat, že „push“ faktory se v případě mezinárodní mobility studentů spíše neobjevují a studentská mobilita je převážně předmětem „pull“ faktorů.

5.3.1 Výběr konkrétní země

U výběru konkrétní země bylo sledováno několik následujících faktorů, které ovlivnily respondenta: Poznání místní kultury a života, Akademické prostředí hostitelské VŠ, Reference spolužáků, Lepší životní úroveň, Studující(žijící) přátelé (rodina) v zemi. Motiv poznání místní kultury a života získal bodové hodnocení 3,6b. a stal se z výše uvedených faktorů nejvýznamnějším „pull“ faktorem. Jeho bodové hodnocení má vzestupný charakter. 33% respondentů mu přiřadilo nejvyšší míru důležitosti (5b.) Významnost tohoto faktoru je zachycena na obrázku 1.a) v Příloze II. Bylo zjištěno, že akademické prostředí hostitelské VŠ nepatří mezi důležité „pull“ faktory. Respondenti si často vybrali zemi a univerzita, tedy její

akademické prostředí už nebylo rozhodující. Týkalo se to především Portugalska a severských zemí. Tento faktor dosáhl průměrného hodnocení 2,8, přičemž faktor vůbec neovlivnil výběr země u 26% dotázaných. Významnost faktoru je opět zachycena v Příloze II. Reference spolužáků byla průměrně ohodnocena výběrovým vzorkem na 2,6 bodu. Vysoké hodnocení faktoru reference spolužáků se objevilo především v případě Turecka a Portugalska. Faktor Lepší životní úroveň dosáhl bodového hodnocení 2,3, přičemž 37% výběrového souboru lepší životní úroveň v cílové zemi v mobilitě neovlivnila vůbec. Bodové rozložení významnosti faktoru je opět znázorněno v Příloze II, konkrétně na obrázku 1.d). Studující(žijící) přátelé (rodina) v zemi neovlivnily respondenty ve výběru konkrétní země téměř vůbec. 79% dotázaných označilo tento faktor jako nedůležitý (1b.), pouze 10% výběrového souboru uvedlo menší význam (2b.) Průměrně byl tento faktor vyhodnocen statistickým výběrovým souborem na 1,4 bodu. „Pull“ faktory mobility studentů do konkrétní země jsou zobrazeny na obrázku 5.13. Významnost jednotlivých faktorů je zachycena na obrázku 1.1a)-e) v Příloze II.

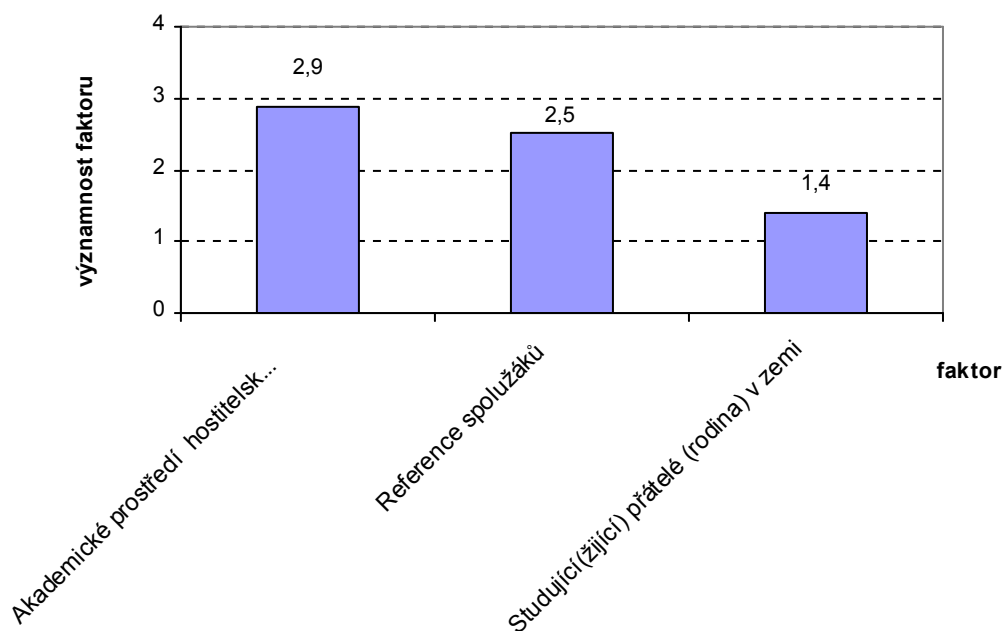
Obr. 5.13 „Pull“ faktory migrace do konkrétní země

Objevily se i jiné faktory, které měly rozhodující úlohu ve výběru cílové destinace výběrového souboru. Několik respondentů (9) uvedlo, že mělo omezený výběr cílové země. Dva respondenty ovlivnil ve výběru země nabízený studovaný obor. Tato skutečnost vyplývá z omezeného množství uzavřených smluv se zahraničními univerzitami. Rovněž prospěch studenta je rozhodující, jestliže se na stejný zahraniční pobyt přihlásí více studentů, jsou upřednostněni studenti s lepším prospěchem. Deset studentů přiřadilo k faktorům jazyk, tedy

jazyk cílové destinace. Jednalo se především o německy mluvící destinace a španělsko. Dva respondenti zmínili jako „pull“ faktor podnebí dané země. V jednom případě to bylo Portugalsko, ve druhém Finsko.

5.3.2 Výběr konkrétní univerzity

U výběru konkrétní univerzity byly sledovány hlavní tři faktory: Akademické prostředí hostitelské VŠ, Reference spolužáků a Studující(žijící) přátelé (rodina) v zemi. Z výsledků dotazníkového šetření bylo zjištěno, že žádný z výše uvedených faktorů výběr univerzity respondenta příliš neovlivnil. V případě akademického prostředí hostitelské VŠ připadl průměrný výsledek hodnocení respondentů na 2,9 bodu. Dotázaní tento faktor bodovali rovnoměrně. Významnost tohoto faktoru je zobrazena v Příloze II. Reference spolužáků o univerzitě získala průměrné ohodnocení 2,5 bodu. Studující(žijící) přátelé (rodina) v zemi neovlivnilo respondenta ve výběru univerzity téměř vůbec (uvedlo 78% dotázaných). 11% ohodnotilo tento faktor bodovým hodnocením 2. Průměrně se tento faktor jeví nejméně významný (1,4 b.). Faktory výběru univerzity jsou znázorněny na obrázku 5.14. Významnost jednotlivých faktorů je zobrazena na obrázku 1.2. v Příloze II.

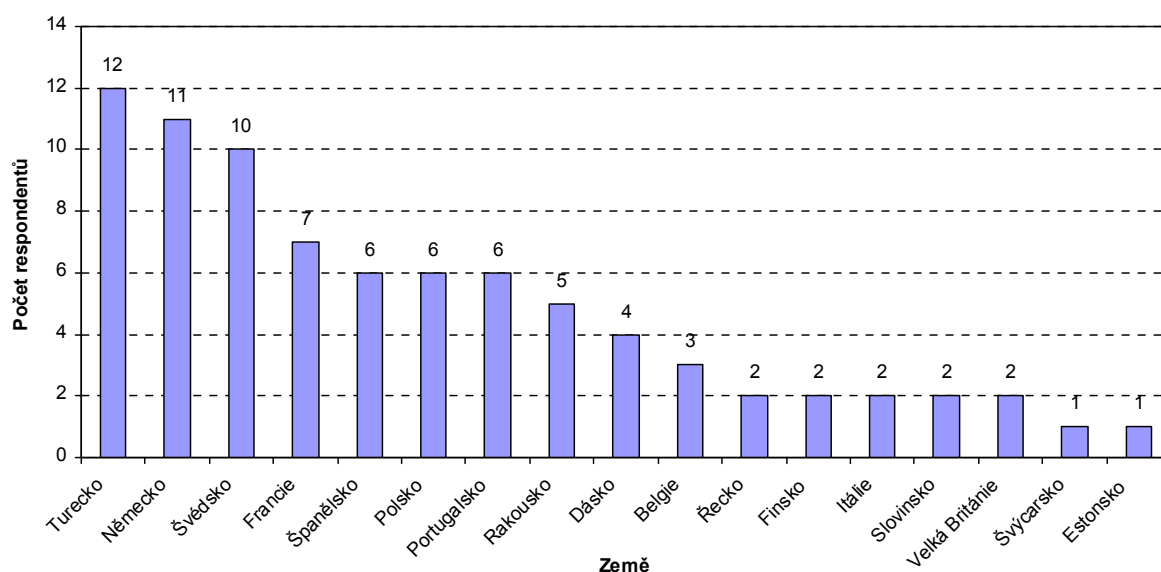
Obr. 5.14 *Důvody výběru konkrétní univerzity*

Jak již bylo zjištěno, zmíněné faktory výběrový soubor příliš neovlivnily. Respondenti si především vybrali cílovou zemi. („push“ a „pull“ faktory výběru konkrétní destinace jsou

uvedeny výše). Tudíž se na základě prostředí hostitelské VŠ příliš nerozhodovali. 12 respondentů uvedlo, že nemělo na výběr nebo, že v zemi jiná univerzita nebyla. Tři respondenti uvedli, že nebyla jiná možnost studia, která by korespondovala s jejich oborem či předměty.

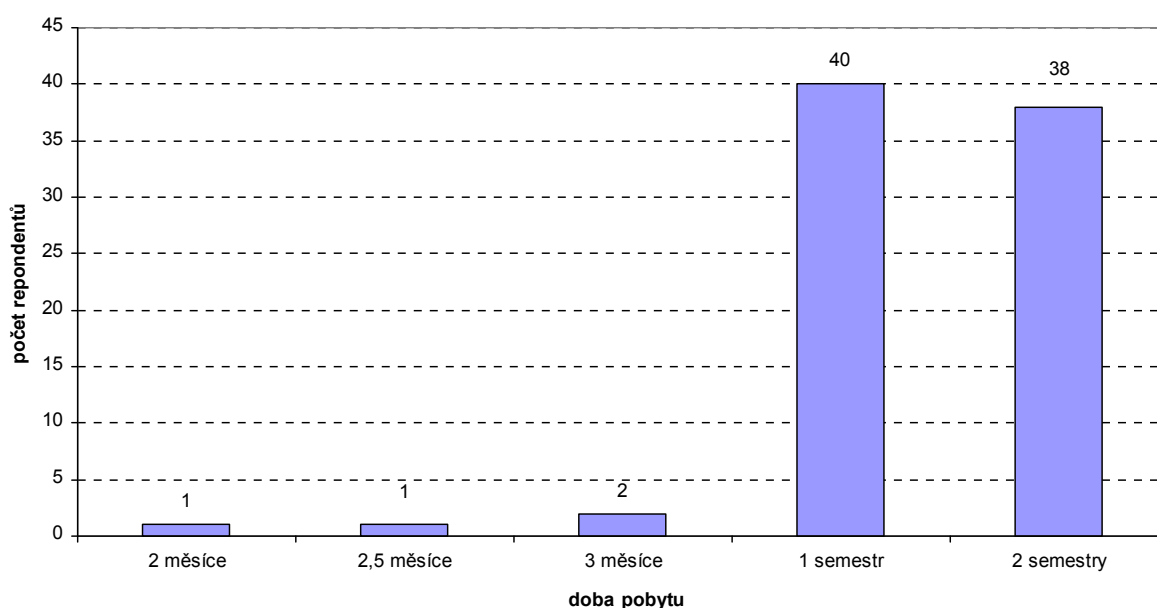
5.4 Cílová destinace a délka pobytu

Cílové destinace statistického výběrového souboru číší různorodostí. Nejčastější cílová destinace výběrového vzorku byla Turecko. Z dotázaných respondentů jich na studijní pobyt do Turecka vyjelo 12. Poměrně zastoupené bylo ještě Německo a Švédsko, kam vycestovalo 11 a 10 studentů. U Turecka je tato frekvence dána především touhou respondentů poznat jeho odlišnou kulturu a větším množstvím uzavřených smluv s místními univerzitami. Z dotázaných do Turecka vycestovali převážně studenti textilní a ekonomické fakulty. Německo je jedna z mála německy mluvících destinací. Švédsko se v posledních letech těší oblibě studentů. Studenti samotní jsou iniciátory v uzavření bilaterální dohody s univerzitou. Francie obsadila čtvrté místo v počtu výjezdů výběrového souboru. Tento fakt je ovlivněn především francouzským jazykem. Je to jedna z mála zemí, kde student může studovat ve francouzštině. Stejná situace je i u Španělska. Ve většině evropských zemích, kde není prvním jazykem němčina, francouzština či španělština je zahraničním studentům umožněná výuka v anglickém jazyce. Je tedy pouze na studentovi, jakou zemi si vybere na základě svých preferencí. Výběrový soubor dle cílové destinace je zachycen na obrázku 5.15.

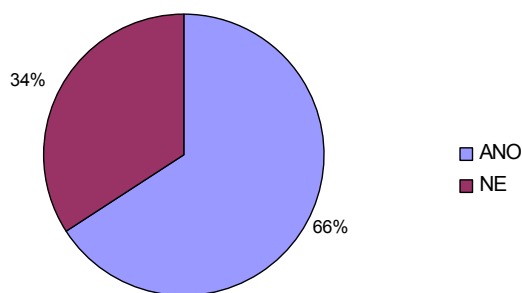
Obr. 5.15 Cílové destinace výběrového souboru

Vzhledem k faktu, že všichni respondenti se zúčastnili mezinárodní mobility v rámci programu Erasmus, je jejich pobyt v cílové destinaci omezen na možnosti tohoto programu. Studijní zahraniční stáž trvá z pravidla jeden nebo dva semestry. Jeden semestr odpovídá 4-5 měsícům. V mnoha případech připravují jednotlivé země letní přípravné jazykové kurzy cizího jazyka odpovídající té dané zemi. Studenti se mohou tohoto přípravného kurzu také zúčastnit. Po většinou trvá od 3 do 4 týdnů. Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že respondenti neupřednostňovali ani jednu možnost. 40 respondentů setrvalo v zahraničí 1 semestr a 38 uvedlo dobu pobytu 2 semestry. Objevilo se i několik respondentů u kterých byla délka studia z nějakého důvodu nestandardně kratší. Doba pobytu respondentů v zahraničí je znázorněna na obrázku 5.16. Aby byl zahraniční studijní pobyt umožněn co největšímu počtu studentů, referát pro zahraniční styky, vědu a výzkum TUL rozhodl, že studenti TUL budou v roce 2010/11 vyjíždět na zahraniční stáže pouze na jeden semestr. Tato změna vznikla také na základě omezených finančních zdrojů z EU. Teprve pokud se neobsadí kapacita či zbydou finanční zdroje z erasmus grantu, mohou studenti, kteří vycestovali v zimním semestru požádat o prodloužení pobytu.

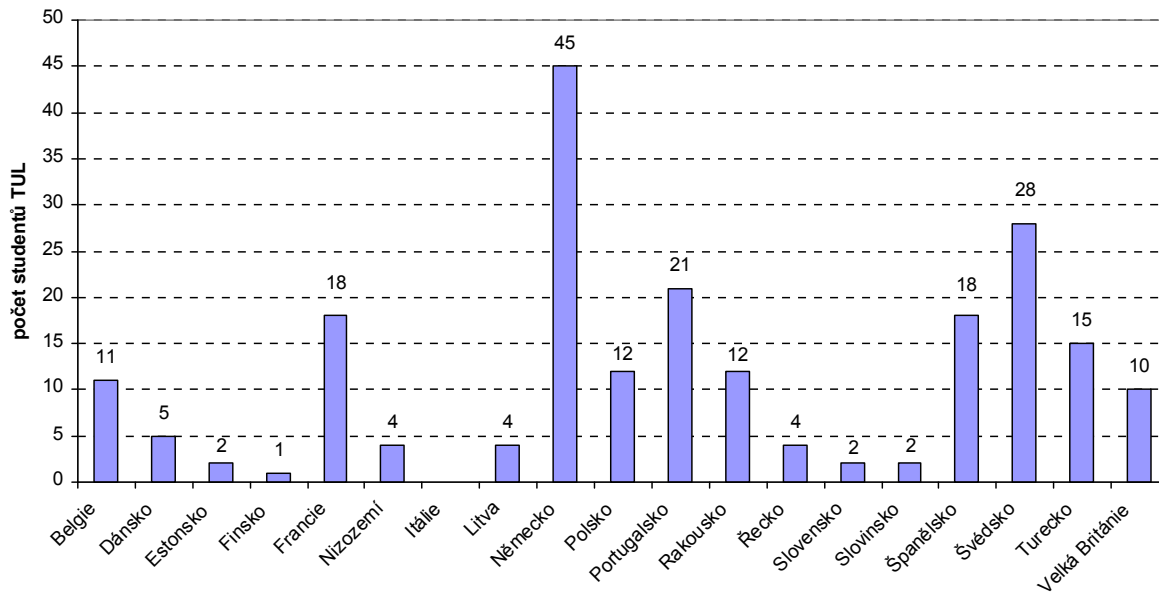
Obr. 5.16 *Délka pobytu v zahraničí*

54 respondentů uvedlo, že to byl jejich první pobyt v zahraničí delší 2 měsíců. Zbýlých 28 respondentů už někdy bylo v zahraničí nad tuto dobu. 5 respondentů v době vyplňování dotazníků absolvovalo druhý výjezd do zahraničí, prostřednictvím jiného programu, ať už studijním či vyjelo na pracovní stáž. Rozdělení výběrového souboru dle předešlého pobytu v zahraničí delšího dvou měsíců je zachyceno na obrázku 5.17.

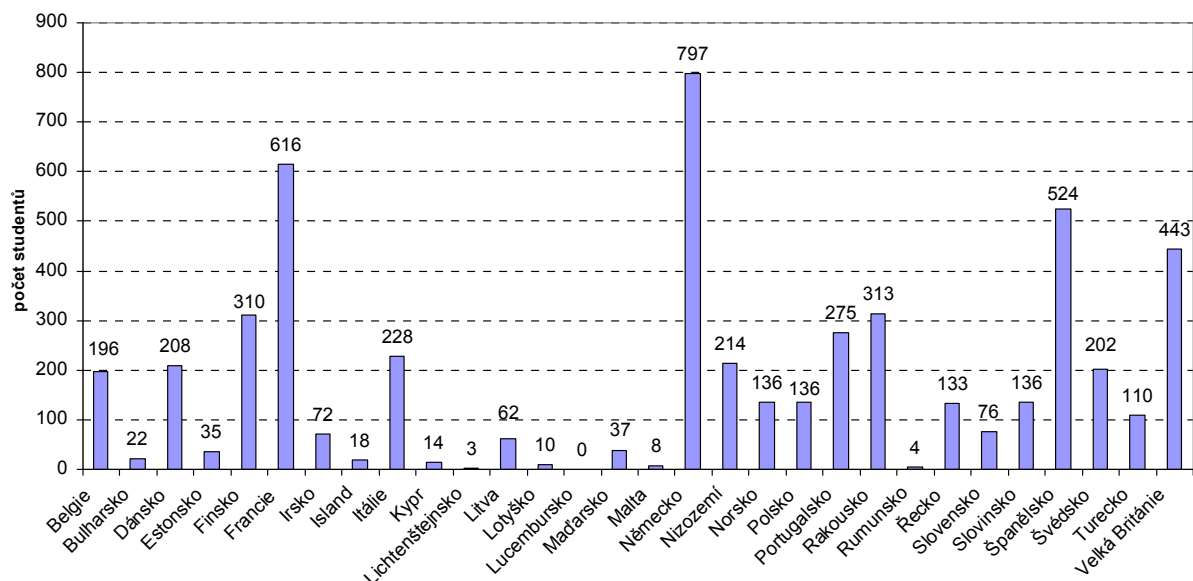
Obr. 5.17 *Předešlý pobyt respondentů v zahraničí delší 2 měsíců*

Cílové destinace studentů Technické univerzity v Liberci v *kalendářním* roce 2009 jsou zachyceny na obrázku 5.18. Oproti tomu obrázek 5.19 znázorňuje cílové destinace studentů ČR v *akademickém* roce 2009/10. I přesto, že obrázky nezachycují stejné časové intervaly, jsou z nich vyvoditelné určité závěry.

Obr. 5.18 *Cílové destinace studentů TUL v kalendářním roce 2009⁶²*

⁶² Výroční zpráva o činnosti TUL, květen 2009, s. 74-75.

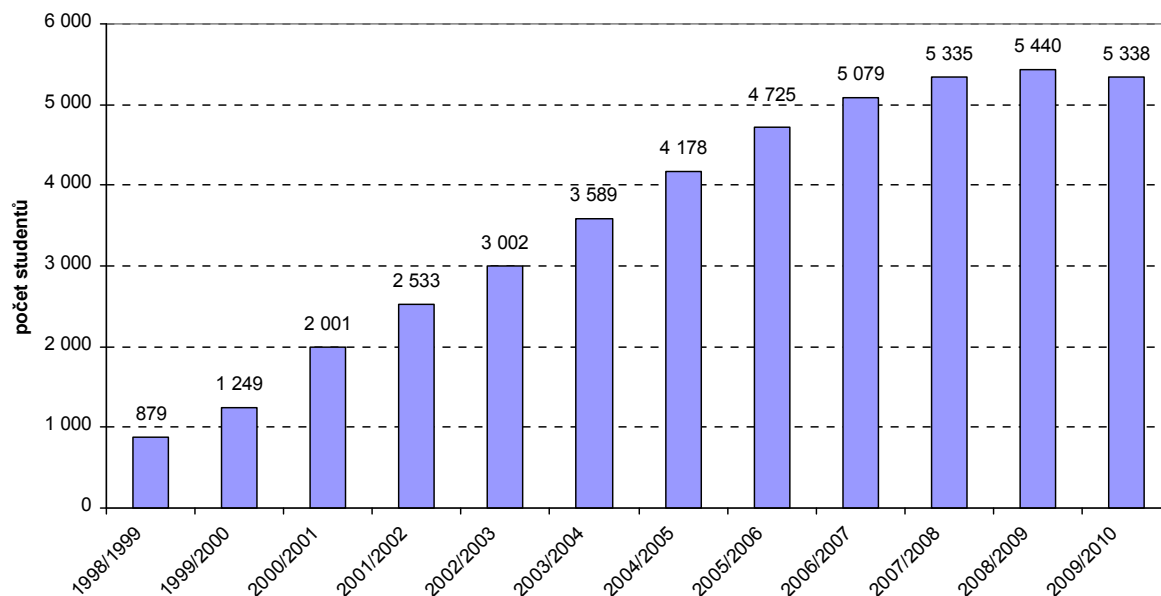
Obr. 5.19 Cílové destinace studentů ČR pro studijní pobyty v akademickém roce 2009/10⁶³

Nejvíce český studentů vyjíždí do Německa. Německo je sousední stát, se kterým má ČR dlouholeté obchodní vztahy. Je to dáno i pozůstatky předchozího politického režimu. Mnoho německých společností působí na našem trhu. ČR má s Německem užší obchodní vztahy než například s Polskem, proto je tedy neustálý zájem studentů učit se německý jazyk a vyjíždět do Německa. Z ČR poté nejvíce studentů vyjelo do Francie a Španělska. Výběr těchto cílových destinací je ovlivněn hlavně jazykem země. Jsou téměř jedinými státy v Evropě, v kterých probíhá výuka v jejich národních jazycích (španělštině, francouzštině). Tato skutečnost se projevuje i v případě TUL. Jak Francie, tak Španělsko patří k oblíbenějším cílovým destinacím (viz obr.5.18) Ovšem, jak bylo zjištěno na základě empirického šetření, Švédsko a Portugalsko byly nejžádanějšími cílovými destinacemi v případě ekonomické fakulty. Studenti sami iniciovali založení bilaterálních smluv se zahraničními univerzitami. K výjezdu do Portugalska je motivovalo zdejší teplé podnebí. Oproti tomu Švédsko jim imponovalo výbornou úrovní anglického jazyka a lepším vzdělávacím systémem. Studentské preference cílové destinace se rok od roku mění.

Počet vyjíždějících studentů od počátku vzniku programu Erasmus je zachycen na obrázku 5.20. Z rostoucího počtu studentů je vidět, že se program neustále rozvíjí. Studenti mají větší zájem o zahraniční mobility. V posledních letech nebyl nárůst už tolik zřetelný. Tento fakt je ovlivněn omezenými finančními prostředky grantu Erasmus. V posledním zobrazeném roce

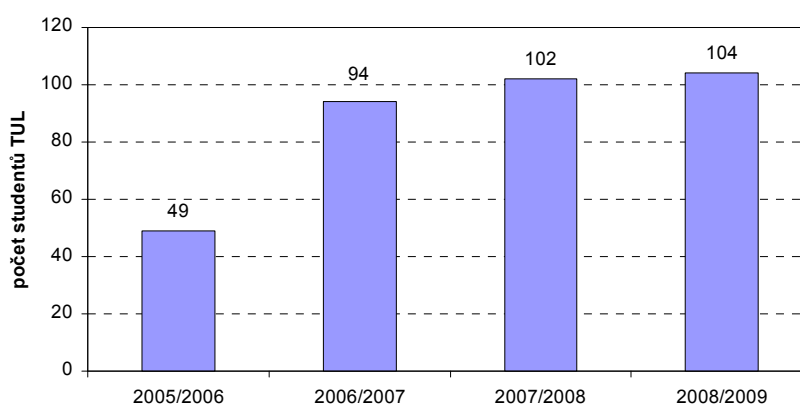
⁶³ Národní agentura pro evropské vzdělávací programy

(2009/10) dokonce došlo k poklesu zahraniční mobility. Tento pokles je důsledkem celosvětové ekonomické krize. Jejím následkem se neuvolnilo tolik peněžních prostředků na program Erasmus, zároveň také poklesl zájem studentů.

Obr. 5.20 Zahraniční mobilita studentů ČR v rámci programu Erasmus

Podobný trend v zahraničních mobilitách se projevuje i v případě Technické univerzity v Liberci. Nárůst počtu studentů, kteří se zúčastnili mezinárodní mobility v letech 2005-2009 je zachycen na obrázku 5.21.

Obr. 5.21 Zahraniční mobilita studentů TUL v rámci programu Erasmus

5.5 Adaptace a integrace studentů v zahraničí

Adaptace imigrantů je přizpůsobování se příslušníků jedné skupiny k jiné nebo skupin navzájem, resp. přizpůsobování se imigranta okolním podmínkám v zemi.

Strategie Adaptace podle J.W.Berry jsou:⁶⁴

A. imigrant udržuje vztahy s ostatními etnickými skupinami

B. a zároveň si zachovává svou kulturní identitu

- **Integrace** – imigranti uznávají, že přijetí a poznání hostitelské kultury je důležité, ale současně si chtějí udržet svoji vlastní kulturu (A - ano, B - ano).
- **Asimilace** – imigranti se snaží o co největší splynutí s obyvatelstvem hostitelské země, přičemž svoji kulturu nepovažují za důležitou (A – ano, B - ne).
- **Separace** – imigranti nejsou v kontaktu s hostitelskou kulturou (nesnaží se zapadnout), jsou v separaci (A – ne, B – ano).
- **Marginalizace** – imigranti necítí potřebu kontaktu s dominantní kulturou, jsou v izolaci (A – ne, B – ne).

Když se zaměříme na **integraci**, je možno ji rozdělit na několik druhů. Boswick a Heckmann vymezují v Integration of migrants čtyři dimenze sociální interakce:⁶⁵

- strukturální integraci
- kulturní integraci
- interaktivní integraci
- identifikační integraci

Strukturální integrace obsahuje získání práv a přístupu migranta k pozicím a statusu v institucích hostitelské země. Přístup na ekonomický a pracovní trh, přístup ke vzdělání, bydlení a různým sociálním institucím daného státu, zahrnující zdravotní a politický systém.

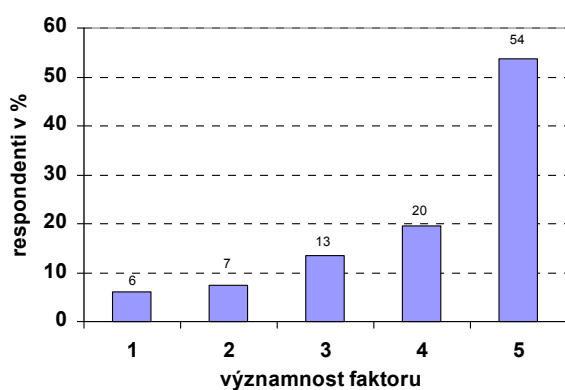
Kulturní integrace je proces při němž imigrant získává klíčové kompetence v kultuře hostitelské společnosti. Tato dimenze integrace předpokládá změnu imigranta v oblasti behaviorální, kognitivní a v oblasti jeho postojů. Ovšem tato tzv. „akulturace“ však neznamená, že se imigrant musí vzdát své vlastní kultury. **Interaktivní integrace** zahrnuje přijetí a začlenění imigrantů do primárních vztahů a sociálních sítí do společnosti hostitelské země. Imigrant se začleňuje do hostitelské země na všech úrovních. **Identifikační integrace** je subjektivní stránkou integrace imigranta, zahrnuje v sobě pocity sounáležitosti a

⁶⁴ Integrace imigrantů do vzdělávacího systému, Ministerstvo vnitra ČR

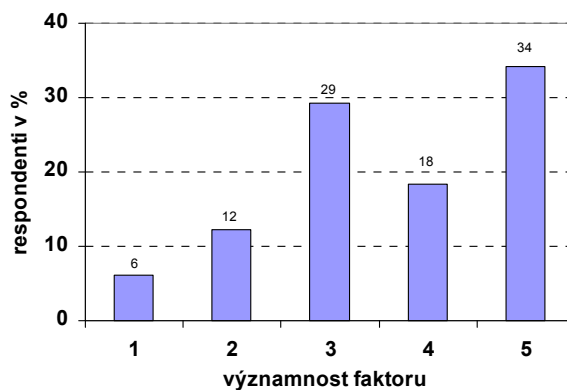
⁶⁵ BOSSWICK, W., HECKMANN, F., Integration of migrants: Contribution of local and regional authorities, s.9-11.

identifikace s etnickými, regionálními a lokálními skupinami, především potom identifikace s hostitelskou společností.

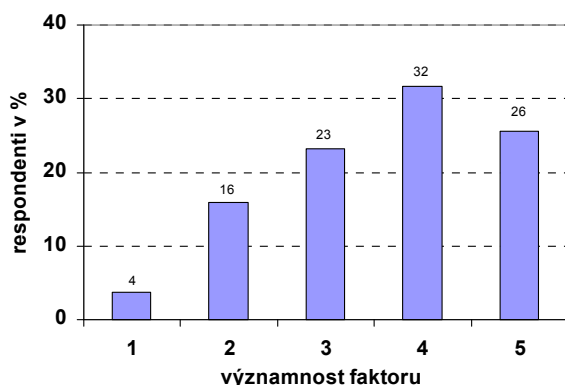
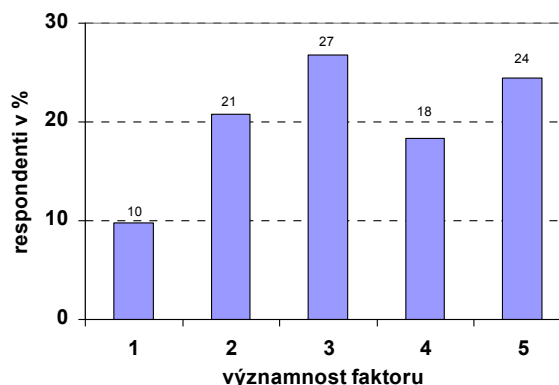
Prostřednictvím empirického výzkumu byl zkoumán způsob integrace výběrového souboru v hostitelské zemi. Byly sledovány následující způsoby: Integrace v rámci komunity ostatních zahraničních studentů, Integrace (navázání kontaktu) s domácími studenty (obyvateli), Studium (poznáváním) místní kultury, zvyk a Studium místního jazyka. Nejvíce respondentů uvedlo, že se v cílové zemi integrovalo v rámci komunity ostatních zahraničních studentů, 54% výběrového souboru přiřadilo tomuto způsobu vůbec největší významnost (5b.). Hodnocení tohoto způsobu mělo sestupný charakter a je vyobrazeno na obrázku 5.22a). Integrace (navázání kontaktu) s domácími studenty (obyvateli) a integrace studiem (poznáváním) místní kultury, zvyků získali od výběrového souboru stejné průměrné ohodnocení(3,6), avšak rozložení významnosti obou faktorů se liší. Rozložení významnosti Integrace (navázání kontaktu) s domácími studenty (obyvateli) je znázorněno na obrázku 5.22b). 34% výběrového souboru mu přiřadilo největší významnost(5b.) U studia (poznávání) místní kultury (zvyků) přiřadilo nejvíce respondentů (32%) bodovou váhu 4b. Tento způsob je zachycen na obrázku 5.22b). Nejméně ohodnoceným způsobem se stalo studium místního jazyka. Všechny zmíněné způsoby integrace v cílové zemi jsou zachyceny na obrázku 5.18a)-d).

a) Integrace v rámci komunity ostatních zahraničních studentů

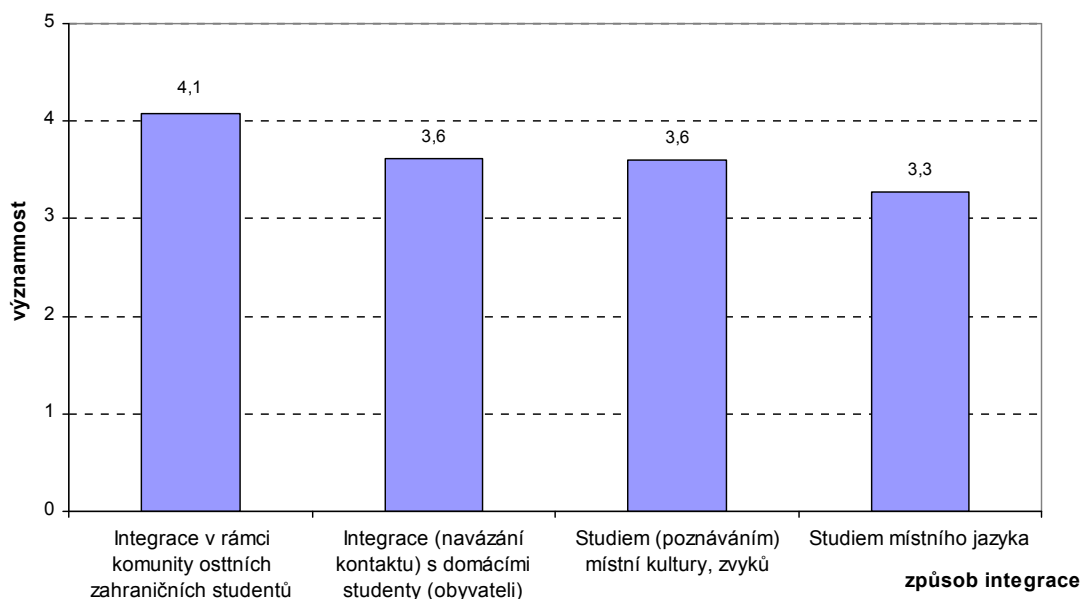

b) Integrace (navázání kontaktu) s domácími studenty (obyvateli)

c) *Studiem (poznáváním) místní kultury, zvyků*d) *Studiem místního jazyka***Obr. 5.22** *Jednotlivé způsoby integrace studentů v cílové zemi*

Způsoby integrace respondentů v cílové zemi seřazené podle subjektivního hodnocení výběrového souboru jsou zachycené na obrázku 5.23. Integrací v rámci komunity ostatních zahraničních studentů se respondenti integrovali vůbec nejvíce. Tento způsob dosáhl nejvyššího průměrného bodového ohodnocení 4,1. Další dva způsoby integrace v zahraniční zemi, tedy Integrace (navázání kontaktu) s domácími studenty (obyvateli) a integrace studiem (poznáváním) místní kultury, zvyků, utržily od výběrového souboru stejné průměrné bodové ohodnocení 3,6. Tzn., že oba způsoby integrace byly výběrovým souborem použity v integraci stejnou mírou. Překvapivě nejméně upřednostňovaný způsob integrace respondentů vyšlo studium místního jazyka. Tento způsob získal průměrné hodnocení 3,3.

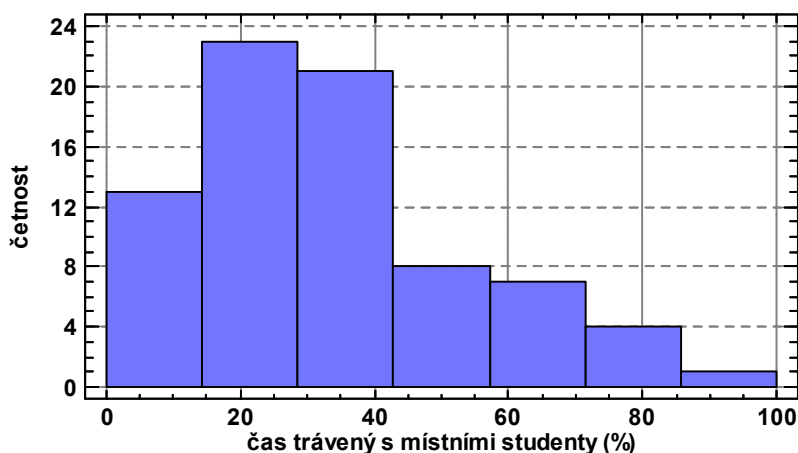
Ze sledovaných způsobů integrace je patrné, že se u respondentů do jisté míry projevovala kulturní a interaktivní integrace. (způsoby integrace 5.18b)c)) Strukturální integrace v případě tohoto statistického výběrového souboru byla předem institucionálně ošetřena, některé její části jako např. politický systém se v tomto případě vůbec neprojevuje. Jak vyplývá z výsledků dotazníkového šetření a lze i vyčíst z obrázku 5.23, všechny zmíněné způsoby integrace získaly průměrné bodové hodnocení vyšší než 3 body, z čehož vyplývá, že se respondenti spíše snažili, ať už jakýmkoliv způsobem, v zahraniční zemi integrovat, přičemž nejvíce se integrovali v rámci komunity ostatních zahraničních studentů tzv. „erasmáků“.

Obr. 5.23 *Způsoby integrace výběrového souboru v cílové zemi*

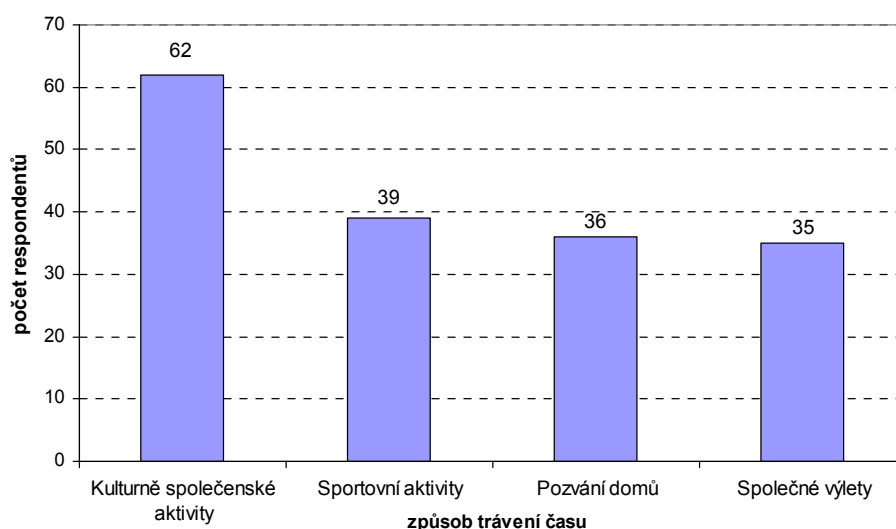
5.5.1 Způsob trávení času s místními

U části výběrového souboru, která uvedla, že se integrovala s místními studenty (lidmi) bylo zkoumáno jakým způsobem a kolik přibližně času s místními studenty (lidmi) trávili. Výběrový soubor byl dotázán kolik přibližně času trávili s komunitou zahraničních studentů a kolik s místními studenty (lidmi). Zjištěné výsledky jsou interpretovány na obrázku 5.24. Průměrná hodnota je 30% a směrodatná odchylka činí 22%. Zbytek času tedy výběrový soubor strávil s komunitou ostatních zahraničních studentů.

Obr. 5.24 *Histogram poměrného času tráveného s místními studenty*

Ze způsobů trávení času s místními byly sledovány následující aktivity: Kulturně společenské aktivity, sportovní aktivity, společné výlety a pozvání domů. Nejvíce respondentů (62) uvedlo, že se s místními studenty či lidmi zúčastňovali kulturně společenských aktivit. Sportovní aktivity s místními studenty (lidmi) vyhledávalo 39 respondentů. 36 respondentů uvedlo, že její místní pozvali domů a 35 respondentů podnikalo s místními společné výlety. Několik respondentů, přesněji 11 doplnilo, že s místními studenty trávili čas převážně ve škole při výuce nebo práci na společných školních projektech. Zjištěné výsledky jsou prezentované na obrázku 5.25.

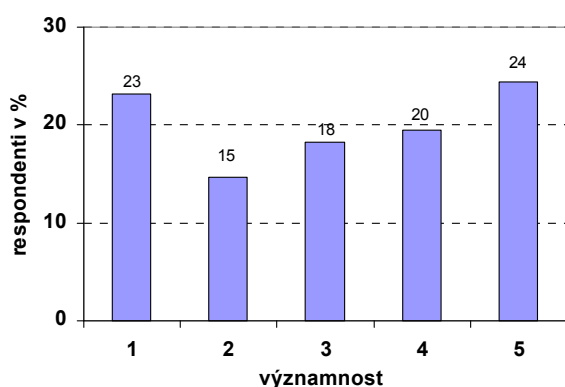

Obr. 5.25 *Způsob trávení času s místními studenty (lidmi)*

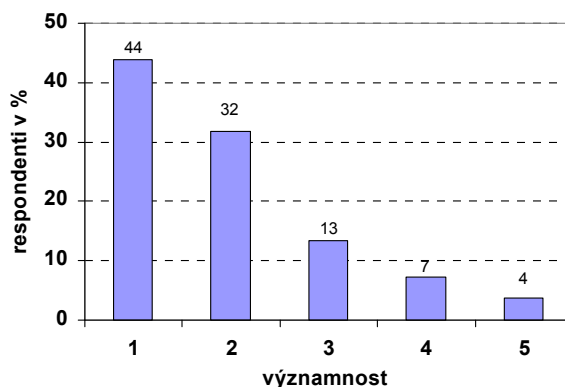
5.5.2 Překážky (bariéry) v integraci

V případě migrace jedince se můžou vyskytnout určité překážky (bariéry) v integraci do společnosti cílové země. U tohoto statistického výběrového souboru (studentů účastnících se mezinárodní mobility) byly sledovány následující překážky: Jazyková bariéra, kulturní bariéra, sociální bariéra a studentův nezájem o integraci. Jako nejzávažnější překážka v integraci vzešla jazyková bariéra. Významnost této překážky je zachycena na obrázku 5.26a). Jazyková bariéra se dost lišila dle destinace. Vyšší významnost této překážky označili především respondenti, kteří se zúčastnili studijního pobytu v Turecku či Portugalsku. Hodnocení kulturní bariéry mělo sestupný charakter. 44% výběrového souboru uvedlo, že pro ně kulturní bariéra nepředstavovala problém. Sociální bariéra se v případě výběrového souboru také značně neprojevovala. 52% respondentů uvedlo, že se u nich sociální bariéra

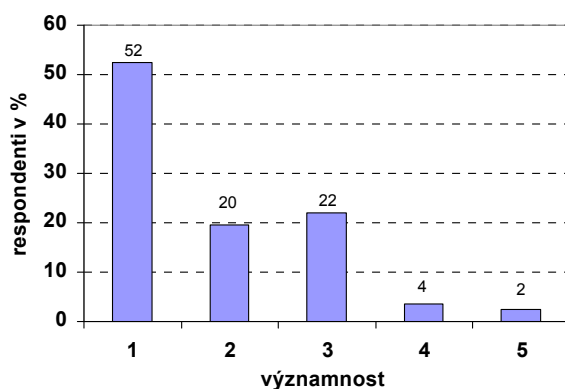
vůbec nevyskytla. Jako poslední překážka v integraci do společnosti cílové země byl sledován studentův nezáměr o integraci. Překvapivě 6% dotázaných označilo tento faktor nejvyšším bodem (5) a do cílové společnosti neměli zájem se vůbec integrovat. Jednotlivé překážky v integraci jsou znázorněny na obrázku 5.26a-d)

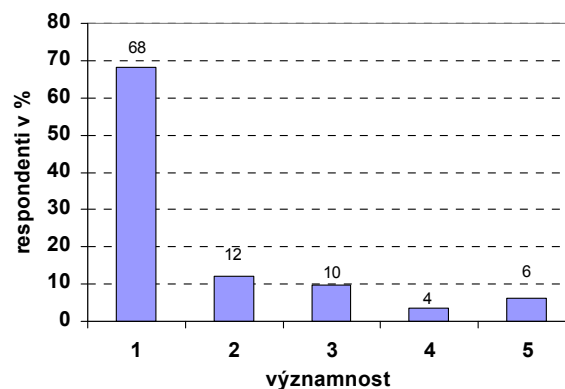
a) Jazyková bariéra

b) Kulturní bariéra

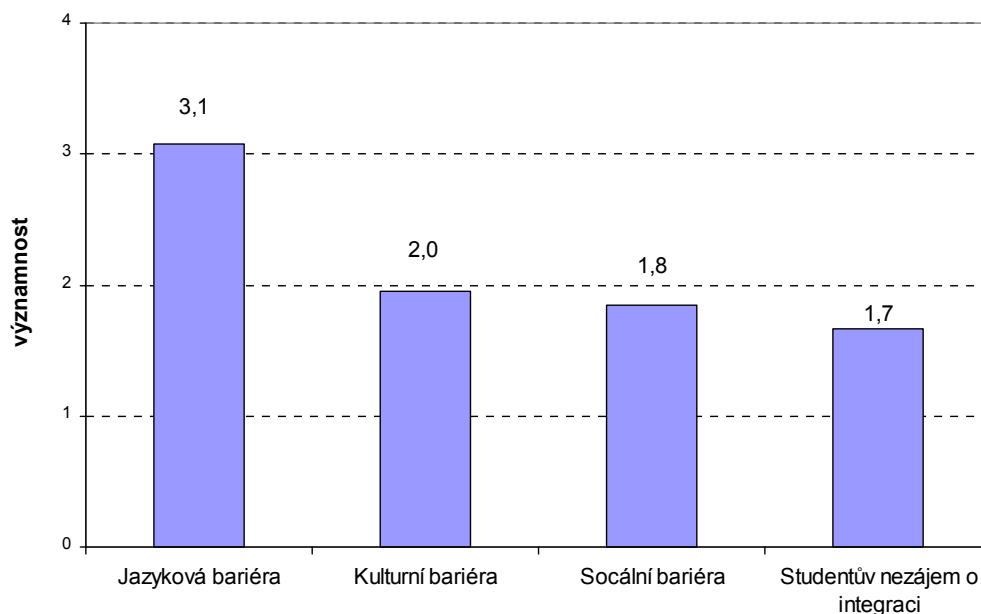
c) Sociální bariéra

d) Studentům nezáměr o integraci

Obr. 5.26 Jednotlivé překážky v integraci do společnosti cílové země

Překážky v integraci do společnosti cílové země seřazené podle hodnocení výběrového souboru jsou zobrazeny na obrázku 5.27. Jazyková bariéra byla průměrně výběrovým souborem vyhodnocena jako nejzávažnější překážka v integraci. Získala průměrné bodové hodnocení 3,1. Kulturní bariéra dosáhla ohodnocení 2 body, sociální bariéra utržila průměrně 1,8 bodu a jako nejmenší překážka v integraci do společnosti cílové země se projevil studentův nezáměr o integraci (1,7b). Respondenti uvedli některé z dalších překážek. Tři respondenti uvedli, že místní studenty (lidi) málo vídali, tudíž je nebylo kde poznat. Dva respondenti poukázali na překážky v integraci ze strany místních (nezáměr ze strany místních.

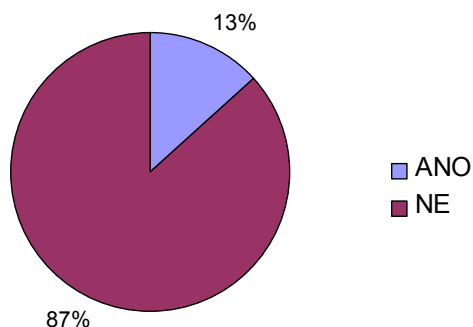

Obr. 5.27 Překážky v integraci do společnosti cílové země

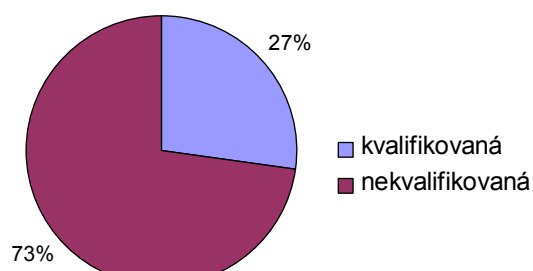
Průměrné hodnoty překážek v integraci (až na jazykovou bariéru) nižší než 3 body, dokazují, že se respondenti skutečně pokoušeli do společnosti cílové země integrovat, a to převážně pomocí kulturní a interaktivní integrace, což vyplývá z výše uvedeného (Obr.5.18.).

5.6 Práce v průběhu studentské mobility

Pracovní příležitost či pravděpodobnost vyššího výdělku bývají většinou jedním z hlavních důvodů mezinárodní migrace. Na základě této skutečnosti se empirický výzkum zaměřuje na případnou pracovní činnost statistického výběrového souboru v hostitelské zemi. Bylo zjištěno, že pouhých 11 respondentů v cílové zemi pracovalo. Procentuální podíl na výběrovém vzorku je znázorněn na obrázku 5.28. Bylo sledováno, jestli práce vykonávaná v průběhu studijní mobility odpovídala kvalifikaci respondentů. Ze zmíněných 11 respondentů pouze 3 vykonávali práci, která odpovídala jejich kvalifikaci, zbylých 8 pracovalo na „podřadné“ pozici. Rozdělení výběrového vzorku, který vyvíjel v zahraničí pracovní činnost je zachycen na obrázku 5.29.

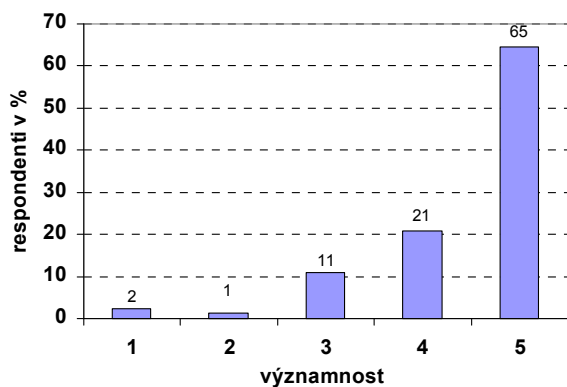
Obr. 5.28 Pracovní aktivita výběrového souboru v zahraničí v průběhu mobility

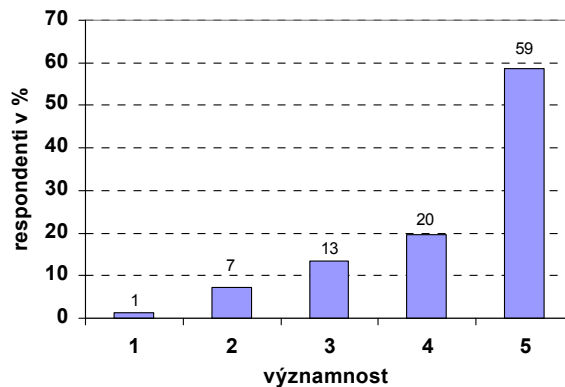
Obr. 5.29 Druh vykonávané práce

5.7 Přínosy studentské mobility

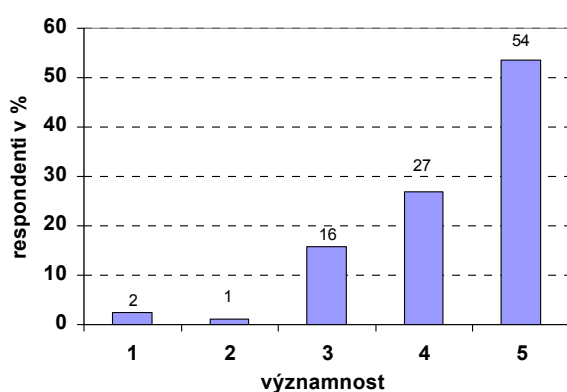
Mezinárodní studijní mobilita je bezpochyby přínosem pro studenta a určitým způsobem rozvíjí a formuje jeho osobnost. Respondenti subjektivně ohodnotili následující druhy přínosů: Osobní přínos pro budoucí život, poznání země a kultury, zdokonalení cizího jazyka, poznání nových lidí, samostatnost a akademický přínos. Jaký subjektivní význam mají jednotlivé druhy přínosů pro výběrový soubor je zachyceno na obrázku 5.30a)-f). 65% respondentů uvedlo, že pro ně měla zahraniční mobilita největším osobní přínos pro budoucí život, hodnocení 5b. Zdokonalení cizího jazyka a poznání země a kultury má pro výběrový soubor jako celek stejný význam. Oba přínosy získaly stejné průměrné ohodnocení a obě hodnocení měly měli vzestupný charakter, přičemž zdokonalení cizího jazyka si cení nejvíce(hodnocení 5b.) 59% respondentů a poznání země a kultury mělo největší významnost pro 54%. Výběrového souboru. Poznání nových lidí patřilo také k nejvíce ohodnoceným přínosům výběrového souboru. Opět měl tento přínos vzestupný charakter a od 54% respondentů získal nejvyšší hodnocení. Samostatnost obdržela průměrné hodnocení 3,7. Vůbec nejméně byl hodnocen akademický přínos, získal průměrné hodnocení 3,5 bodu. Rozložení významnosti všech výše zmíněných přínosů je zachyceno na obrázku 5.30a)-f).

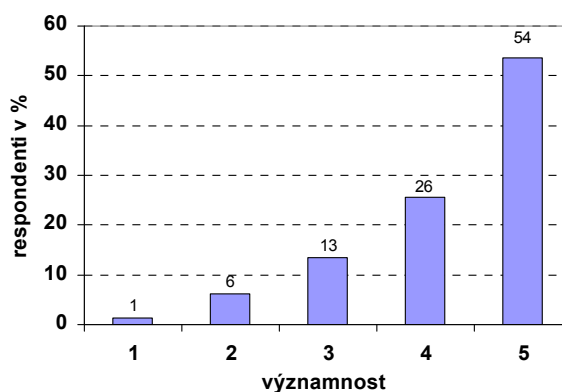
a) Osobní přínos pro budoucí život

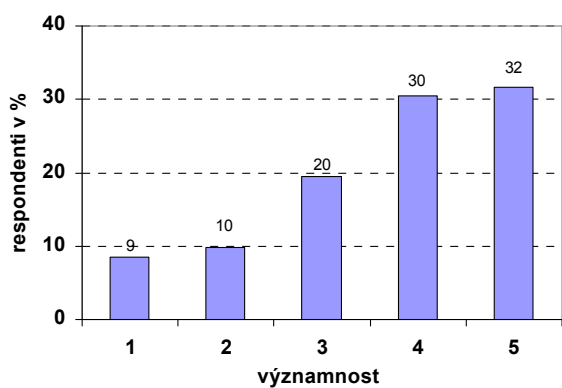
b) Zdokonalení cizího jazyka

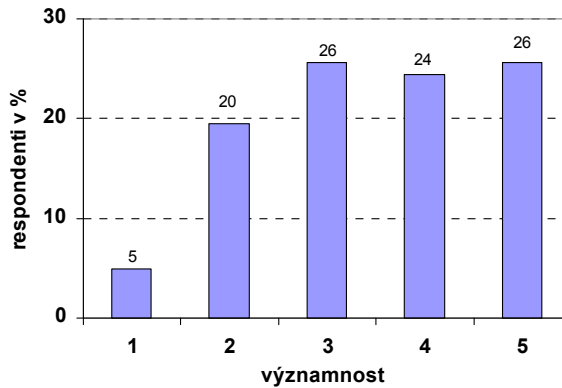
c) Poznání země a kultury

d) Poznání nových lidí

e) Samostatnost

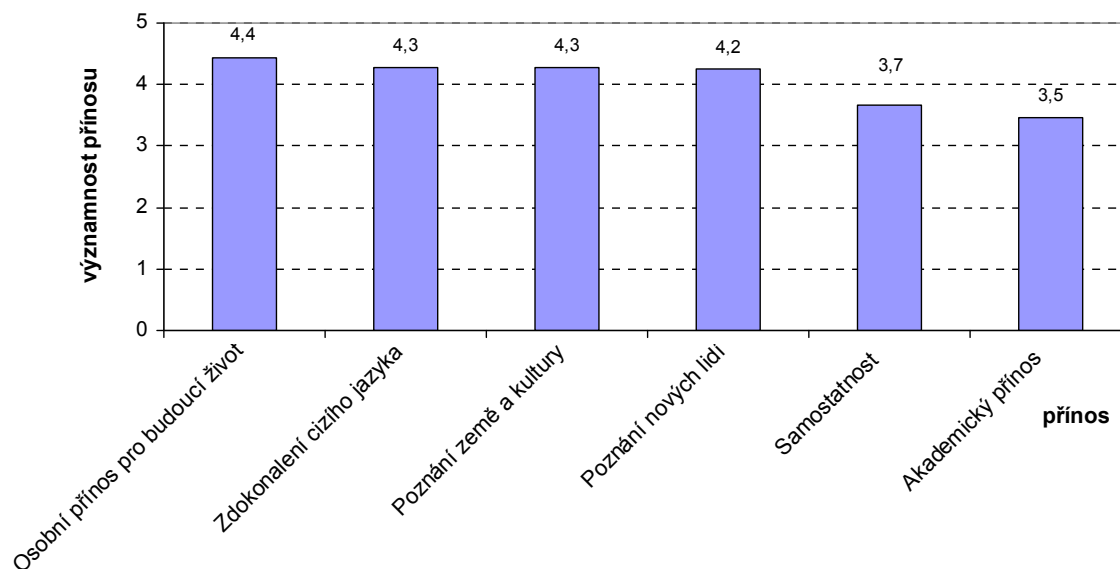

f) Akademický přínos

Obr. 5.30 Jednotlivé přínosy zahraniční studentské mobility

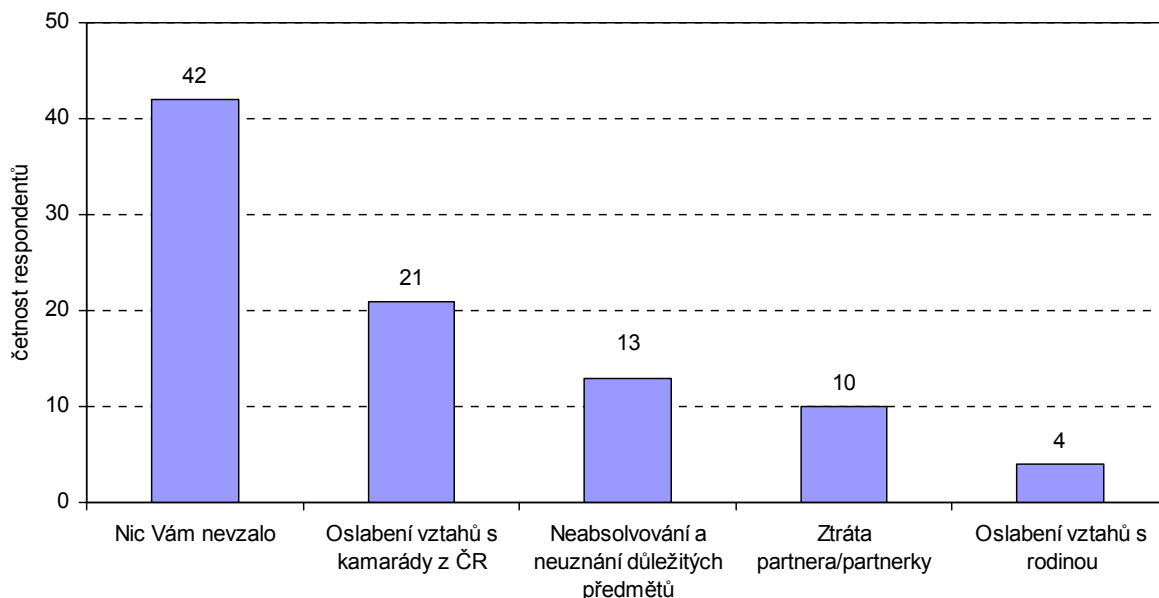
Přínosy mezinárodní mobility seřazené podle subjektivního hodnocení výběrového souboru jsou znázorněné na obrázku 5.31. Je patrné, že první čtyři druhy přínosů jsou pro výběrový soubor velmi významné, všechny získaly průměrné bodové hodnocení vyšší než 4 body.

Poněkud hůře si skončila samostatnost obdržela průměrné hodnocení 3,7. Nejméně byl ohodnocen akademický přínos. Ze zjištěných výsledků plyne, že mezinárodní studentská mobilita obohacuje a rozvíjí studenty po všech stránkách.

Obr. 5.31 *Přínosy studentské zahraniční mobility*

Jelikož jakákoliv věc má i opačnou stránku, byla sledována i případná ujma respondentů po zahraničním studijním pobytu. Respondenti mohli označit více možností. 42 z 82 dotázaných respondentů uvedlo, že jim studium v zahraničí nic nevzalo. 21 uvedlo, že pobytem v zahraničí došlo k oslabení vztahů s kamarády. 13-ti respondentům nebyly uznány nebo díky stáži neabsolvovali důležité předměty na domácí univerzitě. 10 respondentů ztratilo partnera a u 4 respondentů došlo k oslabení vztahů s rodinou. Co respondentům studium v zahraničí vzalo je zaznamenáno na obrázku 5.32. Na tyto faktory lze pohlížet jako na důvody proč někteří studenti na zahraniční studijní pobyt vůbec nevyjedou. Dva respondenti doplnily, že jim studium v zahraničí vzalo čas, jednomu se díky pobytu zhoršil průměr známek ve škole, což u něho vedlo k nepřijetí na magisterské studium bez přijímacích zkoušek a následné samostudium. Jednomu respondentovi pobyt na určitý čas vzal duševní zdraví a jeden uvedl destrukci křehké psychické rovnováhy. I přesto, tito dva studenti zahraniční výjezd doporučili.

Obr. 5.32 *Ujma respondentů způsobená mezinárodní mobilitou*

81 respondentů by výjezd na zahraniční studijní stáž doporučilo svým kamarádům (spolužákům). Pouze jeden respondent studijní výjezd nedoporučuje, ale všeobecně výjezd do zahraničí by doporučil.

V poslední otázce se mohli respondenti svobodně vyjádřit a uvést doplňující informace ke svému zahraničnímu pobytu. Několik respondentů tuto možnost využilo a přidalo komentář. Jeden respondent uvedl: „*kdo nevyzkouší, tak si neumí ani představit o co přichází, jelikož takový výjezd změní každou osobu jak chováním, samostatností a otevřeností k lidem, tak třeba změní názory na různé národy, které v ČR nepoznáme.*“ Jiný respondent uvedl: „*Studium v zahraničí bych doporučila naprosto všem, tento nezapomenutelný půlrok byl tím nejlepším, který jsem zažila. Doporučuji zájemcům o studium v zahraničí vyjet na 2 semestry, 1 semestr je nedostačující, jistě nebudou litovat. Studium v zahraničí bych doporučila rovněž studentům, kteří mají ostych i obavy vycestovat, pobyt v cizině jim jistě zvedne sebevědomí a člověk sám sebe pozná i z jiné stránky. Se zahraničními studenty jsem stále v kontaktu (2 roky po erasmu) a dokonce se občas stýkáme i osobně, měla jsem štěstí a našla jsem přátele, alespoň doufám, na celý život. Velice obohacují můj život i nyní, jsem nesmírně ráda, že jsem se rozhodla změnit svůj život a vycestovat do zahraničí, je to doposud nejlepší nápad, který jsem měla. Přeji všem budoucím zahraničním studentům jen ty nejlepší zážitky a zkušenosti a šťastnou cestu.*“

6 Porovnání zjištěných výsledků s migračními koncepty

Na základě výsledků empirického šetření bylo zjištěno, že se prvky ekonomických migračních teorií (Makro teorie, Mikro teorie, Nová teorie ekonomické migrace, Teorie dvojího pracovního trhu) příliš neprojevují v migraci studentů v rámci vzdělávacích programů. Primární účel studentské mobility v rámci vzdělávacích programů je studium, migrace tedy není způsobena geografickými rozdíly v poptávce a nabídce po pracovních silách či mzdovými rozdíly, jak předpokládá neoklasická makro teorie. Není ani postavena na základě vlastní „cost-benefit“ kalkulace jedince, zdali mu migrace přinese pozitivní peněžní zisk, na čemž je založena neoklasická mikro teorie. Tato teorie je ovšem aplikovatelná, pokud by se nejednalo pouze o peněžní benefity. Student odjíždí na zahraniční studijní pobyt, s tím, že mu pobyt do budoucna přinese nějaké benefity, viz důvody mobility a následně přínosy mobility. Tzn., že si student před výjezdem dělá svojí tzv. „cost-benefit“ analýzu. Jako náklady uvažuje náklady v podobě peněz, které jsou částečně ošetřené z grantu programu, a věcí, o které by v případě zahraniční mobility mohl přijít, viz obrázek 5.32 Ujma respondentů. Jako benefity jsou spatřovány motivy mobility, resp. „pull“ faktory studentské mobility neboli očekávané přínosy (životní zkušenost, přínos pro budoucí život, zlepšení jazykových dovedností, poznání nové země, kultury, poznání nových lidí, zlepšení pozice na pracovním trhu, osamostatnění viz obr. 5.12). V případě tohoto výběrového souboru benefity převážily náklady a respondenti se zúčastnil mezinárodní mobility (krátkodobé mezinárodní migrace) s vidinou benefitů. Tyto benefity studenty obohatí a rozvinou jejich osobnost po všech stránkách, čímž se jim vylepší startovní pozici na trhu práce. Ne všichni respondenti si tuto skutečnost uvědomují před výjezdem, jak vyplývá ze zjištěných výsledků (viz obr.5.12). Pouze 35% výběrového souboru přiřadilo „pull“ faktoru zlepšení pozice na pracovním trhu nejvyšší míru významnosti (5b.), celkového průměrného hodnocení dosáhl tento faktor 3,7, čímž se zařadil na šesté místo za jiné „pull“ faktory, což znamená, že jiné „pull“ faktory měly pro respondenty vyšší váhu.

Prvky nové teorie ekonomické teorie se opět v případě krátkodobé migrace (mobility) studentů v rámci vzdělávacích programů neprojevily. Motivem studentské mobility není relativní chudoba nebo snaha diverzifikace zdrojů příjmu, jak je tomu u nové teorie ekonomické migrace.

Na základě teorie dvojího pracovního trhu bylo zjištěno, že 11 respondentů resp. 13% výběrového souboru v průběhu studijní stáže pracovalo. Z těchto 11 respondentů 3 uvedli, že vykonávaná práce odpovídala jejich kvalifikaci. Ve dvou případech tato práce souvisela s výukou na dané univerzitě v zahraničí (práce na projektu). Zbýlých 8 respondentů vykonávalo práci, která neodpovídala jejich kvalifikaci. Tito respondenti vycestovali převážně do Německa, Dánska či Velké Británie. Respondenti vykonávali podřadnou práci s nižším sociálním statutem. Skutečnost, že i přesto takový druh práce vykonávali, vypovídá o tom, že jim šlo spíše o vydělaný příjem, s nízkým statutem vykonávané práce se příliš nezabývali, protože v zemi zůstávali pouze na přechodnou dobu (dobu studia) a svůj sociální status si odvozovali z postavení v ČR, kde se naopak jejich „postavení“ zlepšilo díky mezinárodní studentské mobilitě.

Ohledně teorie světového systému, která vychází ze vztahu jádro – periférie, lze říci, že se Evropa jako celek prostřednictvím různých vzdělávacích programů snaží o vyrovnaní vzdělanosti a zlepšení mobility pracovní síly v rámci Evropy, tím tedy dorovnat periférie a udělat z Evropy velké jádro, což zvýší konkurenceschopnost Evropy ve světě.

Teorie sítí říká, že migračními sítěmi jsou množiny interpersonálních vztahů, jež spojují migranty a dřívější migranty v cílových destinacích v jejich původní komunitě z jejich zdrojových zemí příbuzenskými a přátelskými pouty. V případě výběrového souboru se jedná o interpersonální vztahy mezi studenty, co už vycestovali, studenty, co jsou právě na výjezdu a studenty, kteří se na výjezd teprve chystají. Jak ukazují výsledky empirického šetření, 56% výběrového souboru získalo informace o zahraniční mobilitě prostřednictvím kamarádů (spolužáků). Tito studenti si mezi sebou vyměňují cenné informace o mezinárodní mobilitě či utvářejí komunity během pobytu v zahraničí. Toto tzv. síťování se netýká pouze českých studentů. Jak bylo zjištěno prostřednictvím empirického výzkumu, respondenti se v cílových zemích nejvíce integrovali v rámci komunity ostatních zahraničních studentů (obr. 5.22 Jednotlivé způsoby integrace studentů v cílové zemi). Nevytvářeli tedy pouze „české“ komunity, ale komunity zahraničních studentů, kteří byli v zemi ze stejného důvodu. „Pull“ faktor reference spolužáků, který ovlivnil respondenty ve výběru cílové země získal průměrné bodové ohodnocení 2,6. V případě výběru univerzity získal 2,5 bodu. (obr. 5.13 a 5.14) Rozložení významnosti (1-5) tohoto faktoru v případě výběru cílové země i univerzity je znázorněno v Příloze II.

Institucionální teorie migrace se zabývá příslušnými institucemi, které vznikly jako produkt migrace, a jejich vlivu na dnešní migraci. V případě tohoto výběrového souboru se jedná o organizace a instituce, které zprostředkovávají a zajišťují mobilitu studentů v rámci vzdělávacích programů. Na Technické univerzitě v Liberci tyto aktivity zastřešuje referát pro zahraniční styky, vědu a výzkum. Zahraniční mobilitu zprostředkovává hlavní koordinátor programu LLP Erasmus - Ing. arch. Randa Tomehová a fakultní koordinátoři příslušných fakult TUL. Pro celou Českou republiku koordinuje vzdělávací programy mezinárodní spolupráce Národní agentura pro evropské vzdělávací programy (NAEP), která je součástí Domu zahraničních služeb MŠMT. NAEP je zodpovědná za realizaci Programu celoživotního učení (LLP) v ČR a dalších vzdělávacích programů, je také prostředníkem pro poskytování finančních prostředků EU ve svěřených oblastech. Všechny zmíněné instituce byly vytvořeny za účelem zlepšení studentské mobility.

Teorie kumulativních příčin mluví o tom, že sociální síťování a vývoj institucí podporujících migraci udržuje mezinárodní migraci samu o sobě a postupně ji tím i prohlubuje. Teorie říká, že migrace nastolí určité „klima“ v cílové zemi, které vede k dalším migračním pohybům. Je tím myšleno tzv. social labeling některých pracovních pozic, které pak domácí obyvatelstvo nechce vykonávat. Našeho výběrového souboru se spíše týká vývoj institucí podporujících migraci (mobilitu studentů), což skutečně vede ke zvýšení počtu migrujících studentů viz obr.5.20 Počet vyjíždějících studentů 1999-2010.

Teorie migračních sítí v sobě zahrnuje teorii světového systému a migračních sítí. Migrační systém je tedy tvořen dvěma nebo více zeměmi vyměňujícími si navzájem mezi sebou nejen migranty. Země jsou spolu propojeny také historickými, kulturními, (post)koloniálními a technologickými vazbami. Např. Francie a Maroko. Žádné takové spojení se mezi Českou republikou a nějakou cílovou zemí nevyskytuje.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo charakterizovat migrující vysokoškolské studenty, kteří migrují v rámci mezinárodních vzdělávacích programů. Hlavního cíle bylo dosaženo prostřednictvím několika dílčích cílů. Diplomová práce na základě empirického výzkumu, který byl založen na dotazníkovém šetření, řízených rozhovorech, specifikuje „push“ a „pull“ faktory studentských mobilit, lokalizuje nejčastější cílové destinace studentů a porovnává chování migrujících studentů s koncepty mezinárodní migrace.

Nejdůležitějším „pull“ faktorem, který vedl tento výběrový soubor k mezinárodní mobilitě byla životní zkušenost. U výběru země se nejvíce projevil „pull“ faktor poznání místní kultury. Výběr konkrétní univerzity se ukázal jako nejméně důležitý. Respondenti si především vybírali cílovou zemi, prostředí hostitelské VŠ je ve výběru příliš neovlivňovalo. Na základě výsledků empirického šetření bylo zjištěno, že mezinárodní migrace (mobilita) studentů není ovlivněna „push“ faktory, tedy faktory, které jedince ze země vypuzují, nýbrž je předmětem faktorů, které jedince do cílové země přitahují, tzv. „pull“ faktory. Z pohledu push-pull teorie je tedy aplikovatelná ta část, která se týká pull faktorů.

Nejčastější cílové destinace výběrového souboru do jisté míry odpovídají celorepublikovým trendům. Nejvíce studentů vyjíždí na studijní pobyt do sousedního Německa. K dalším frekventovaným destinacím patří Francie a Španělsko. Studenti TUL ovšem před Francií a Španělskem upřednostňovali Švédsko a Portugalsko. K výjezdu do Portugalska je motivovalo zdejší teplé podnebí. Oproti tomu Švédsko jim imponovalo výbornou úrovní anglického jazyka a lepším vzdělávacím systémem. Na základě řízených rozhovorů bylo zjištěno, že se studentské preference cílových destinací mění rok od roku.

Z pohledu integrace studentů v cílové zemi výzkum prokázal, že se respondenti spíše snažili, ať už jakýmkoliv způsobem, v zahraniční zemi integrovat, přičemž nejvíce se integrovali v rámci komunity ostatních zahraničních studentů tzv. „erasmáků“. S místními obyvateli (studenty) trávili průměrně 30% času. Do společnosti cílové země se integrovali převážně skrze kulturní a interaktivní integraci.

Studenti si před výjezdem do zahraničí dělají svoji vlastní tzv. „cost-benefit“ analýzu, která je založena na neoklasické mikro teorii. Nezabývají se ovšem peněžním ziskem, nýbrž nepeněžními benefity. Student odjíždí na zahraniční studijní pobyt, s tím, že mu pobyt do budoucna přinese nějaké benefity (důvody resp. přínosy mobility). Jako náklady uvažuje náklady v podobě peněz, které jsou částečně ošetřené z grantu programu, a věcí, o které by v případě zahraniční mobility mohl přijít. Jako benefity jsou spatřovány motivy mobility, resp. „pull“ faktory studentské mobility neboli očekávané přínosy.

Bylo zjištěno, že 11 respondentů resp. 13% výběrového souboru v průběhu studijní stáže pracovalo, z nichž 8 vykonávalo práci, která neodpovídala jejich kvalifikaci. Skutečnost, že i přesto tento druh práce vykonávali, vypovídá o tom, že jim šlo spíše o vydělaný příjem, s nízkým statusem vykonávané práce se příliš nezabývali, protože v zemi zůstávali pouze na přechodnou dobu (dobu studia) a svůj sociální status si odvozovali z postavení v ČR, kde se naopak jejich „postavení“ zlepšilo díky mezinárodní studentské mobilitě. Tento závěr odpovídá přístupům migrační teorie dvojího pracovního trhu.

Výzkum potvrdil vytváření migračních sítí interpersonálních vztahů mezi studenty, co už vycestovali, studenty, co jsou právě na výjezdu a studenty, kteří se na výjezd teprve chystají. Bylo zjištěno, že se tzv. síťování netýká pouze českých studentů. Respondenti se v zahraniční zemi integrovali nejvíce v rámci komunity ostatních zahraničních studentů, vytvářeli tedy sítě i s ostatními zahraničními studenty, kteří byli v zemi ze stejného důvodu (studia).

Počet migrujících studentů se neustále zvyšuje. To je výsledkem stále se zlepšující institutalizace na čemž je založena institucionální teorie migrace. Teorie kumulativních příčin v sobě spojuje sociální síťování a vývoj institucí podporujících migraci, což udržuje mezinárodní migraci samu o sobě a postupně ji tím i prohlubuje. V případě mezinárodní mobility se spíše jedná o vývoj institucí podporujících migraci (mobilitu studentů), což skutečně vede ke zvýšení počtu migrujících studentů.

V případě teorie světového systému, která vychází ze vztahu jádro – periférie, lze říci, že se Evropa jako celek prostřednictvím různých vzdělávacích programů snaží o vyrovnání vzdělanosti a zlepšení mobility pracovní síly v rámci Evropy, tím tedy dorovnat periférie a udělat z Evropy velké jádro, což zvýší konkurenceschopnost Evropy ve světě.

Výzkum mezinárodní mobility studentů v rámci vzdělávacích programů potvrdil výše zmíněné teorie. Hlavním přínosem této práce je tedy aktualizace a rozšíření poznání v oblasti mezinárodních mobilit studentů a mezinárodních migračních konceptů.

Literatura

BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2005. 308 s. ISBN: 80-210-3875-6.

BOGUE, D., *Principles of demography*, 1969, in In BOYLE, P., HALFACREE K., ROBINSON, V. *Exploring Contemporary Migration*. 1st ed. Longman, 1998. 282 s. ISBN0-582-25161-3.

BOYLE, P., HALFACREE K., ROBINSON, V. *Exploring Contemporary Migration*. 1st ed. Longman, 1998. 282 s. ISBN0-582-25161-3.

CASTLES, S., MILLER, M., The age of migration: international population movements in the modern world, in BOYLE, P., HALFACREE K., ROBINSON V. *Exploring Contemporary Migration*, s. 29.

CLIFFORD, N. J., VALENTINE, G., *Key Methods in Geography*. London: Sage Publications, 2003. 572 s. ISBN 0-7619-7492-X.

DE BLIJ, H., MULLER, P. O. *Human Geography: culture, society and space*. 3rd ed. John Wiley & Sons, 1986. 485 s. ISBN 0-471-82764-9.

DRBOHLAV, D., UHEREK, Z. *Reflexe migračních teorií*. In: *Geografie – Sborník České geografické společnosti*, 2007, č. 2, roč. 112, s. 125 – 141.

FELLMANN, J. D., GETIS, A., GETIS, J., HAWKINS, M. J., AIRRIESS, CH. A. *Human Geography, Landscape of Human Activities*. Boston: McGraw-Hill Higher Education, 2007. 553 s. ISBN 0-07-110602-2.

GOULD, W., PROTHERO, R., Space and time in African population mobility, 1975, In BOYLE, P., HALFACREE K., ROBINSON, V. *Exploring Contemporary Migration*. 1st ed. Longman, 1998. 282 s. ISBN0-582-25161-3.

GRIGG, D., E.G. *Ravenstein and the "laws of migration"*, 1977. In BOYLE, P., HALFACREE K., ROBINSON, V. *Exploring Contemporary Migration*. 1st ed. Longman, 1998. 282 s. ISBN0-582-25161-3.

MCHUGH, K., E., HOGAN T., D, HAPPEL, S., K. *Multiple Residence and Cyclical Migration: A Life Course Perspective*. In: The Professional Geographer journal, Vol. 47, Issue 3, (Aug. 1995) s. 251–267.

JENNISSEN, R., P., W.: *Causality Chains in the International Migration Systems Approach*, Source: Population Research and Policy Review, Vol. 26, No. 4 (Aug., 2007), s. 411-436.

JENNISSEN, R., P., W.: *Macro-economic determinants of international migration in Europe*. Groningen: University of Groningen. The Faculty of Spatial Sciences, 2004. 202 s. Vedoucí disertační práce Prof. dr. L. J. G. van Wissen, Prof. dr. ir. F. J. Willekens. ISBN 90 3169 022 3.

KNOX, P. L., MARSTON, S. A., NASH, A. E. *Human geography: places and regions in global context*. Pearson Prentice Hall, Toronto, 2004. 577 s. ISBN 0-13-096886-2.

MASSEY, D.S., a kol., *Theories of international migration: A review and appraisal*. Population and Development Review, Vol. 19, No. 3. (Sep., 1993), s. 431-466.

MASSEY, D., S. a kol. *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*. Oxford University Press, Oxford, 1998. 362 s. ISBN 0-19-829442-5.

OBERG, S. *Theories on inter-regional migration: An overview*, 1997. In H. H. Blotevogel & A. J. Fielding (Eds.), *People, jobs and mobility in the new Europe* (s. 3-22). Chichester, England: Wiley In JENNISSEN, R., P., W.: *Causality Chains in the International Migration*

Systems Approach, Source: Population Research and Policy Review, Vol. 26, No. 4 (Aug., 2007), s. 411-436.

PIORE, M. J. *Birds of passage: Migrant labor in industrial societies*. Cambridge, England: Cambridge University Press. 1979. JENNISSEN, R., P., W.: *Macro-economic determinants of international migration in Europe*. Groningen: University of Groningen. The Faculty of Spatial Sciences, 2004. 202 s. ISBN 90 3169 022 3.

RAVENSTEIN, E. G., The Laws of Migration. Source: *Journal of the Statistical Society of London*. Vol. 48. No.2. (Jun., 1885). s. 167-235.

ROSEMAN, C., *Migration as a Spatial and Temporal Process*, Annals of the Association of American Geographers, Vol. 61, No. 3 (Sep., 1971), s. 589-598.

RUBENSTEIN, J. M. *An Introduction to Human Geography: The Cultural Landscape*. 8th ed. Pearson Prentice Hall, Upper Saddle River, 2005. 541 s. ISBN 0-13-142939-6.

RUBENSTEIN, J. M., *Contemporary Human Geography*. 1st ed. Pearson Prentice Hall. 2010. s. 384. ISBN-10: 0321590031.

Výroční zpráva o činnosti TUL za rok 2009. 1. vydání. Technická univerzita v Liberci, květen 2009. s. 101. ISBN 978-80-7372-596-9.

WAUGH, D. *Geography: an integrated approach*. 3rd ed. Nelson Thornes, Cheltenham, 2002. 657 s. ISBN 0-17-444706-X.

Internetové zdroje

BOSSWICK, W., HECKMANN, F. 2006. *Integration of migrants: Contribution of local and regional authorities* [online]. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. 2006. [cit. 2011-04-10]. Dostupné z: <<http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2006/22/en/1/ef0622en.pdf>>.

Euroskop, Vzdělávací programy EU [online]. [cit. 2011-02-18]. Dostupné z : <<http://www.euroskop.cz/612/983/clanek/vzdelavaci-programy-eu/>>.

Evropská komise, Vzdělání a trénink [online]. [cit. 2011-02-21]. Dostupné z : <http://ec.europa.eu/education/pub/pdf/general/what_cs.pdf>.

FRANC, A., *Soudobé poznatky a teoretické přístupy k migraci* [online]. Metodický portál RVP, 2010-11-24, [cit. 2010-02-12]. Dostupné z: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/o/9445/SOUDOBE-POZNATKY-A-TEORETICKE-PRISTUPY-K-MIGRACI.html>>.

Integrace imigrantů do vzdělávacího systému, Ministerstvo vnitra ČR [online]. [cit. 2011-04-09]. Dostupné z: <http://www.soze.cz/wp/wp-content/storage/clanek-integrace_imigrantu_do_vzdelavaciho_systemu.pdf>.

Národní agentura pro evropské vzdělávací programy [online]. [cit. 2011-02-18]. Dostupné z : <http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=17&>.

Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, UNHCR, [online]. [cit. 2011-02-20]. Dostupné z: <<http://www.unhcr.cz/>>.

VOJTKOVÁ, M. *Teorie mezinárodní migrace* [online]. c2005, update 2009-04-20, [cit. 2011-02-12]. Dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=253&lst=119>>.

Vzdělávací programy EU, MŠMT [online]. [cit. 2011-02-18]. Dostupné z : <<http://aplikace.msmt.cz/HTM/JKVzdelavaciprogramyEUUVOD1.htm>>.

Seznam tabulek

Tab. 3.1 Stručný přehled migračních teorií od pol. 19.století	14
Tab. 5.1 Mobilita v rámci vzdělávacích programů EU na TUL v roce 2009.....	40

Seznam obrázků

Obr. 3.1 Globální směry migrace od roku 1975	12
Obr. 3.2 Migrace podle životních fází jedince.....	13
Obr. 3.3 Neoklasický mechanismus směřující k rovnováze.....	18
Obr. 5.1 Podíl mužů a žen na statistickém výběrovém souboru	35
Obr. 5.2 Věková struktura výběrového souboru	36
Obr. 5.3 Výběrový soubor dle studovaných fakult	36
Obr. 5.4 Výběrový soubor dle cizího jazyka Obr. 5.5 Výběrový soubor podle ubytování.....	37
Obr. 5.6 Dosažené vzdělání matky Obr. 5.7 Dosažené vzdělání otce.....	37
Obr. 5.8 Výběrový soubor dle příjmů domácnosti	38
Obr. 5.9 Znalost vzdělávacích programů	39
Obr. 5.10 Zdroj informací o programu	40
Obr. 5.11 Jednotlivé faktory ovlivňující migraci.....	43
Obr. 5.12 „Push“ a „Pull“ faktory studentské mobility	44
Obr. 5.13 „Pull“ faktory migrace do konkrétní země	45
Obr. 5.14 Důvody výběru konkrétní univerzity	46
Obr. 5.15 Cílové destinace výběrového souboru.....	47
Obr. 5.16 Délka pobytu v zahraničí	48
Obr. 5.17 Předchozí pobyt respondentů v zahraničí delší 2 měsíců	49
Obr. 5.18 Cílové destinace studentů TUL v kalendářním roce 2009	49
Obr. 5.19 Cílové destinace studentů ČR pro studijní pobyty v akademickém roce 2009/10 ...	50
Obr. 5.20 Zahraniční mobilita studentů ČR v rámci programu Erasmus	51
Obr. 5.21 Zahraniční mobilita studentů TUL v rámci programu Erasmus.....	51
Obr. 5.22 Jednotlivé způsoby integrace studentů v cílové zemi	54
Obr. 5.23 Způsoby integrace výběrového souboru v cílové zemi	55
Obr. 5.24 Histogram poměrného času tráveného s místními studenty.....	55
Obr. 5.25 Způsob trávení času s místními studenty (lidmi).....	56
Obr. 5.26 Jednotlivé překážky v integraci do společnosti cílové země	57
Obr. 5.27 Překážky v integraci do společnosti cílové země	58
Obr. 5.28 Pracovní aktivita výběrového Obr. 5.29 Druh vykonávané práce	59
Obr. 5.30 Jednotlivé přínosy zahraniční studentské mobility	60
Obr. 5.31 Přínosy studentské zahraniční mobility	61
Obr. 5.32 Ujma respondentů způsobená mezinárodní mobilitou	62

Přílohy

Seznam příloh:

Příloha I

Dotazník

Příloha II

Dotazníkové šetření, části vyhodnocení

Příloha I: Dotazník

Mezinárodní mobilita studentů TUL v rámci vzdělávacích programů

Dotazník pro zpracování diplomové práce

(políčko zaškrtnete, když na něj dvakrát kliknete)

Sekce A: Osobní údaje

1) Pohlaví: ☐ muž ☐ žena

2) Věk:

3) Studovaná fakulta:

4) 1. cizí jazyk:

5) Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vašich rodičů?

Matka:

- ☐ Vysokoškolské
- ☐ Vyšší odborné
- ☐ Středoškolské s maturitou
- ☐ Středoškolské bez maturity
- ☐ Základní

Otec:

- ☐ Vysokoškolské
- ☐ Vyšší odborné
- ☐ Středoškolské s maturitou
- ☐ Středoškolské bez maturity
- ☐ Základní

6) Kde jste bydlel(a) v ČR před odjezdem do zahraničí?

- ☐ Na koleji
- ☐ V podnájmu (na privatě)
- ☐ S rodiči

7) Jaké byly měsíční příjmy domácnosti, v níž žijete?

- ☐ Do 25 000Kč
☐ 25 000 – 35 000Kč
☐ 35 000 – 45 000Kč
☐ 45 000 – 55 000Kč
☐ Nad 55 000Kč

Sekce B: Věcná část

1) Jaké zahraniční vzdělávací programy znáte?

- ☐ Erasmus ☐ Comenius ☐ Leonardo da Vinci ☐ Grundtvig
☐ Jean Monet ☐ Erasmus Mundus ☐ Tempus ☐ CEEPUS
☐ jiné:.....

2) V rámci jakého studijního programu jste vycestoval(a)?

.....

3) Jak jste se o programu poprvé dozvěděl(a)? (zaškrtnout pouze jednu odpověď)

- ☐ Fakultní web (zahraniční oddělení)
☐ Seminář o programu ve škole
☐ Kamarádi (spolužáci)
☐ Internet
☐ Jiná média:.....
☐ Jinak:.....

4) Byl to Váš první delší pobyt v zahraničí? (myšleno jakýkoliv pobyt v zahraničí delší 2 měsíců)

- ☐ ano ☐ ne

5) V jaké zemi jste byl(a) na zahraničním studijním pobytu?

.....

6) Jak dlouho trval Váš pobyt? (např. 3 měsíce, 1 semestr, 2 semestry)

7) Jaké důvody Vás nejvíce motivovaly k výjezdu do zahraničí? Hodnocení: 1-5 bodů, 1-nejméně (vůbec), 5-nejvíce.

	1	2	3	4	5
Zlepšení jazykových dovedností	☐	☐	☐	☐	☐
Poznání nové země, jiné kultury	☐	☐	☐	☐	☐
Poznání nových lidí	☐	☐	☐	☐	☐
Životní zkušenost	☐	☐	☐	☐	☐
Přínos pro budoucí život	☐	☐	☐	☐	☐
Osamostatnění	☐	☐	☐	☐	☐
Nespokojenost s domácí VŠ	☐	☐	☐	☐	☐
Neshody v rodině	☐	☐	☐	☐	☐
Zlepšení pozice na pracovním trhu	☐	☐	☐	☐	☐

8) Co Vás nejvíce ovlivnilo ve výběru konkrétní země? Hodnocení: 1-5 bodů, 1-nejméně (vůbec), 5-nejvíce.

	1	2	3	4	5
Poznání místní kultury a života	☐	☐	☐	☐	☐
Lepší životní úroveň	☐	☐	☐	☐	☐
Akademické prostředí hostitelské VŠ	☐	☐	☐	☐	☐
Reference spolužáků	☐	☐	☐	☐	☐
Studující(žijící) přátelé (rodina) v zemi	☐	☐	☐	☐	☐
Další:.....	☐	☐	☐	☐	☐

9) Co Vás nejvíce ovlivnilo ve výběru konkrétní univerzity? Hodnocení: 1-5 bodů, 1-nejméně(vůbec) , 5-nejvíce.

	1	2	3	4	5
Akademické prostředí hostitelské VŠ	☐	☐	☐	☐	☐
Reference spolužáků	☐	☐	☐	☐	☐
Studující(žijící) přátelé (rodina) v zemi	☐	☐	☐	☐	☐
Další:.....	☐	☐	☐	☐	☐

10) Jakým způsobem jste se integroval(a) v zahraniční zemi? Hodnocení: 1-5 bodů, 1-nejméně (vůbec), 5-nejvíce.

	1	2	3	4	5
studiem místního jazyka	☐	☐	☐	☐	☐
studiem (poznáváním) místní kultury, zvyků	☐	☐	☐	☐	☐
integrace v rámci komunity ostatních zahraničních studentů	☐	☐	☐	☐	☐
integrace (navázání kontaktu) s domácími studenty (obyvateli)	☐	☐	☐	☐	☐

11) Pokud jste se integroval(a) v rámci komunity zahraničních studentů i s místními studenty, uveďte přibližně kolik % času jste trávil(a) s komunitou zahraničních studentů a kolik s domácími studenty.

.....

12) Pokud jste trávil(a) čas s místními studenty (lidmi), jakým způsobem? (možné zaškrtnout více odpovědí)

- ☐ Kulturně společenské aktivity
- ☐ Sportovní aktivity
- ☐ Společné výlety
- ☐ Pozvání domů
- ☐ Jinak:.....

13) Jaké pro Vás byly hlavní překážky v integraci do společnosti hostitelské země?

Hodnocení: 1-5 bodů, 1- nejméně(vůbec) , 5-nejvíce.

	1	2	3	4	5
Jazyková bariéra	☐	☐	☐	☐	☐
Kulturní bariéra	☐	☐	☐	☐	☐
Sociální bariéra	☐	☐	☐	☐	☐
Váš nezájem o integraci	☐	☐	☐	☐	☐
Jiné:.....	☐	☐	☐	☐	☐

14) Pracoval(a) jste v hostitelské zemi během studia?

- ☐ ano ☐ ne

15) Pokud ano, odpovídala práce Vaší kvalifikaci?☐ ano☐ ne**16) Jaký přínos pro Vás mělo studium v zahraničí? Hodnocení: 1-5 bodů, 1-nejméně, 5-nejvíce.**

	1	2	3	4	5
Akademický přínos	☐	☐	☐	☐	☐
Zdokonalení cizího jazyka	☐	☐	☐	☐	☐
Osobní přínos pro budoucí život	☐	☐	☐	☐	☐
Poznání země a kultury	☐	☐	☐	☐	☐
Poznání nových lidí	☐	☐	☐	☐	☐
Samostatnost	☐	☐	☐	☐	☐
Další:.....	☐	☐	☐	☐	☐

17) Co vám studium v zahraničí vzalo? (možné zaškrtnout více odpovědí)☐ Neabsolvování a neuznání důležitých předmětů☐ Oslabení vztahů s kamarády z ČR☐ Oslabení vztahů s rodinou☐ Ztráta partnera/partnerky☐ Nic Vám nevzalo☐ Další:.....**18) Doporučil(a) byste výjezd na zahraniční stáž svým kamarádům (spolužákům)?**Ano ☐Ne ☐**19) Chcete o svém studiu v zahraničí ještě uvést něco, co jste ve výše uvedených otázkách nenalezl(a)? Pokud ano, uveďte:**

.....

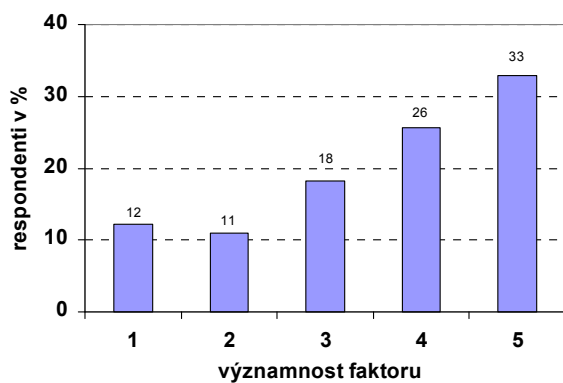
.....

.....

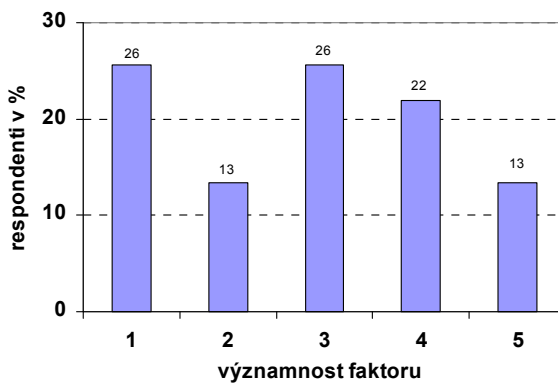
Velmi děkuji za Váš čas, věnovaný vyplnění dotazníku.

Kamila Knoblochová

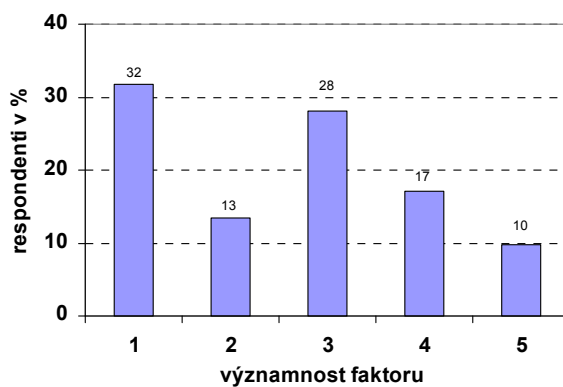
Příloha II: Dotazníkové šetření, části vyhodnocení

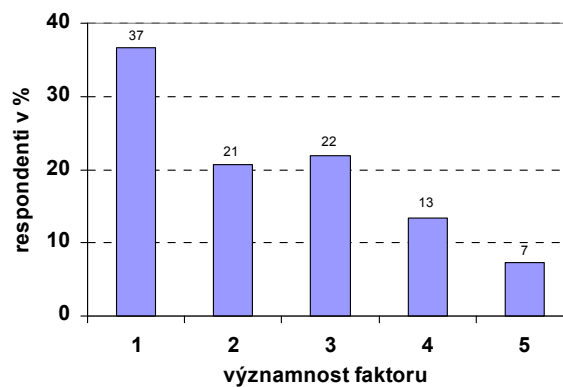
a) Poznání místní kultury a života

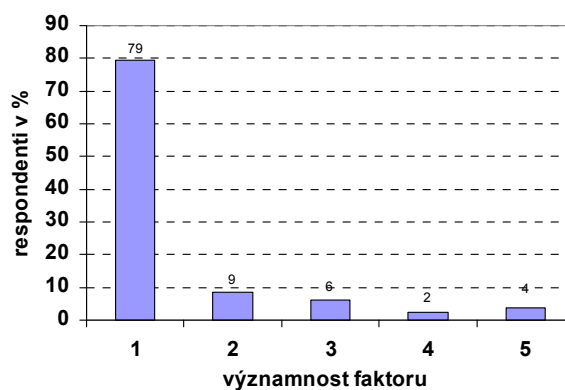
b) Akademické prostředí hostitelské VŠ

c) Reference spolužáků

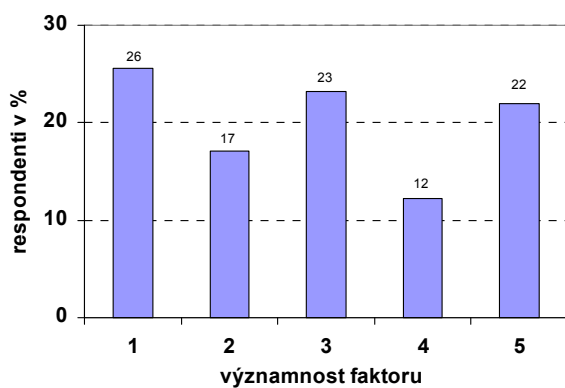

d) Lepší životní úroveň

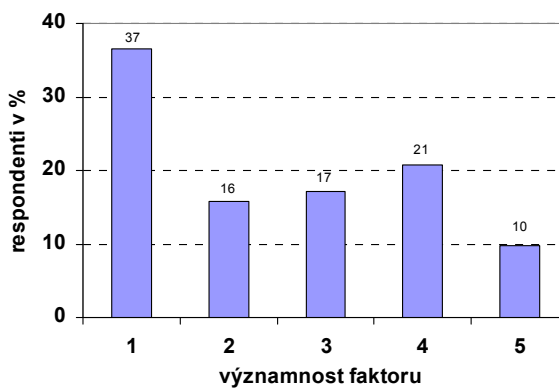

e) Studující(žijící) přátelé (rodina) v zemi

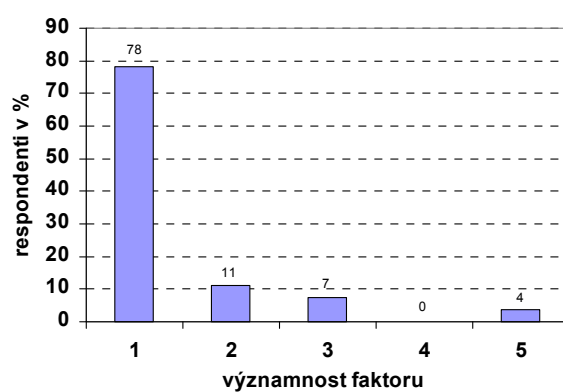
Obr. 1 Jednotlivé faktory ovlivňující migraci do konkrétní země

a) Akademické prostředí hostitelské VŠ

b) Reference spolužáků

c) Studující(žijící) přátelé (rodina) v zemi

Obr.2 Jednotlivé faktory výběru univerzity